

2017/04

zeneKar

WWW.AHO.HU
WWW.ZENE-KAR.HU

Budapesti Wagner-napok 2017

4

NKA -
menedzser
szemléletű
új alelnök

PEARLE* -
magyar elnök az Előadó-művészeti
Intézmények Munkáltatóinak Európai
Ligája élén

ne

KALENDÁRIUM

3

ZENEI KÖZÉLETÜNK

ZENEKARI KÖRKÉP – 2017 NYARA

A szimfonikus zenekarok sűrű évada után a nyár is meglehetősen mozgalmasnak ígérkezik, ami azonban lehetőséget kínál a szabadtéri programok mellett a különböző művészeti ágakkal és műfajokkal való közös produkciókra is. A gazdag programkínálatról, a különleges bemutatókról kérdeztük nyári körképünkben a zenekarok vezetőit.

(Keszler Patrícia)

MÁV SZIMFONIKUSOK

Új évad, új otthon

A MÁV Szimfonikusok hetven év után kénytelen elhagyni a székhelyeül szolgáló, illusztris Károlyi-palotát. A hirtelen jött költözés azonban új lehetőségekkel is kecsegtet a zenekar számára, mely rendíthetetlenül készül az új évadra. Lendvai György ügyvezető igazgatóval beszélgettünk a jövőbeni tervekről, az elkerülhetetlen változásokról, a régi és új értékek egyensúlyáról.

(Keszler Patrícia)

NKA

„Közvetítő az adminisztratív szervezet és a kuratóriumok között”

Lőrinczy György, az NKA új alelnöke sajtóbeszélgetésen számolt be terveiről. Gyakorlatias és tevékeny szervezőnek tartja magát, új feladatkörében, az NKA alelnökeként arra törekszik, hogy előrelépés történjen a pályázati koordináció terén, többek között születessenek kuratóriumokon átívelő kiírások.

(Réfi Zsuzsanna)

MÜPA

„Meg kell szólítanunk az új generációt”

Tapasztalatok és tervek: Káel Csaba a Budapesti Wagner-napokról

(Csengery Kristóf)

PEARLE*

Magyar elnök az Előadó-művészeti Intézmények Munkáltatóinak Európai Ligája élén

Az Előadó-művészeti Intézmények Munkáltatóinak Európai Ligája – Pearle* – Live Performance Europe – 2017. június 2–3-án Koppenhágában megtartott 53. konferenciáján a Szövetség elnökévé választotta Kovács Gézát, a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek igazgatóját, a Magyar Szimfonikus Zenekari Szövetség elnökét.

(Kaizinger Rita)

SZOLNOK

Karmester- és karnagykurzus, sok-sok koncerttel

Rendhagyó és egyedi nemzetközi mesterkurzust szervez a Szolnoki Szimfonikus Zenekar. A karmestereket és a karnagyokat egyaránt várják június 6-ától, Martfűn.

(Réfi Zsuzsanna)

JUBILEUM

„Engem annyi szerencse ért!”

Már az életrajza mellett található fotón is mosolyog, s ha találkozik vele az ember, azt tapasztalja, hogy egész lény jó kedélyt, derűt és harmóniát áraszt. Kovács Bélának ilyen volt a habitusa mindig is, eddigi élete nyolcvan esztendejében, s ha végig tekint az eltelt években, azt érzi, hogy nemcsak a szerencse szegődött mellé, hanem a védőangyala is mindig jókor volt jó helyen.

(Réfi Zsuzsanna)

28

MAGYARRA HANGOLVA

A sárga öves hegedűművész

Ivan Szamozvancev 1993-ban kötött szerződést a BM Duna Szimfonikus Zenekarral. 15 évig brácsázott, majd átkerült a második hegedű szólamba. A harcairól, életének küzdelmes szakaszairól mesélt, amik ahhoz vezettek, hogy végül Magyarországon lelt békességre – otthonra és barátokra.

(Mechler Anna)

31

KRITIKA

Hangversenykritika a Nemzeti Filharmonikusok, a Pannon Filharmonikusok, a Budafoki Dohnányi Zenekar, a MÁV Szimfonikus Zenekar és a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara koncertjeiről.

(Csengery Kristóf, Fittler Katalin)

36

KÖNYV

Dukay Barnabás és Ábrahám Márta: „Részletek az örökkévalóságból” című könyvének ismertetése.

(Dr. Kamp Salamon)

42

MŰHELY

A szimfóniai költsénytől az I. szimfóniáig

Dr. Győriványi Ráth György DLA-tanulmánya Mahler I. szimfóniájáról

A bolognai felsőoktatási rendszer bevezetése óta a művészeti egyetemek doktori iskoláiban több olyan DLA-értekezés jött létre, amelyek a muzsikusszakma érdeklődésére tarthatnak számot. Most induló sorozatunkban ezekből igyekszünk egy-egy rövid kivonat keretében válogatást adni. Elsőként Dr. Győriványi Ráth György DLA-értekezését mutatjuk be, amely Mahler I. szimfóniájának budapesti és későbbi változatairól szól a gyakorló előadóművész szemszögéből.

(Kaizinger Rita)

45

Starker János

Samuel Applebaum amerikai hegedűs és író – a Guarneri vonósnégyes brácsásának, Michael Trenek az édesapja – 1972-1976 között megjelent „The way they play” című sorozatában (Paganiniana Publications, USA) közölte azt a Starker Jánosról szóló írást, amelyből most egy részletet idézünk.

(Rakos Miklós)

48

PRÓBAJÁTÉK

44

Címlapon: Wagner: Parsifal
(Parsifal – Peter Seiffert, Kundry – Violeta Urmana,
Gurnemanz – Eric Halfvarson)
Fotó: MÜPA/Réthey-Prikkel Tamás

JÚNIUS 2-ÁN ÉS 3-ÁN KOPPENHÁGÁBAN ÜLÉSEZETT A PEARLE* (Performing Arts Employers Associations League Europe – az európai előadó-művészeti szervezetek brüsszeli székhelyű szövetsége), ahol a tagok megvitatták az EU szakpolitikai javaslatait, valamint azok hatását a szervezetek mindennapi életében. A nyugdíjba vonuló Rolf Bolwin helyett egyhangú szavazással Kovács Gézát, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnökét, valamint a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek igazgatóját választotta elnökéül a szervezet.

SZOLNOK MASTERCLASS néven júniusban nemzetközi karmester és karnagy mesterkurzust tartanak a Szolnoki Szimfonikusok, a képzés Tisza-tavi templomi hangversenysorozattal és két gálakoncerttel bővül ki. A mesterkurzust a Szolnoki Bartók Béla Kamarakórus és a debreceni Kodály Kórus közreműködésével rendezik meg Martfűn, valamint a reformáció 500 éves jubileumához kapcsolódva ingyenes hangversenyekkel várják az érdeklődőket a Tisza-tó környéki települések felújított templomaiban. A karnagykurzust Izaki Maszahiro, a Szolnoki Szimfonikusok főzeneigazgatója vezeti, a karmesterkurzus irányításáért Alpaslan Ertüngaalp felelős. A hatnapos masterclass időszaka alatt a hallgatók elméleti és gyakorlati képzésben részesülnek, majd a templomi hangversenyeken mutathatják be tudásukat.

ÉLETÉNEK NYOLCVANKETTEDIK ÉVÉBEN elhunyt Komlós Péter kétszeres Kossuth-díjas hegedűművész. Komlós Péter a Liszt Ferenc Főiskolán 1950 és 1956 között folytatta hegedűtanulmányait, mások mellett Zathureczky Ede és Weiner Leó tanítványaként. A Komlós vonósnégyest 1957-ben alapította három főiskolai társával, az együttesben ő volt az elsőhegedűs. A vonósnégyes 1963-ban vette fel Bartók Béla nevét, és a következő évben aratta első jelentős nemzetközi sikerét a liège-i nemzetközi versenyen elért I. díjjal. Az együttes az alapítása óta eltelt több mint fél évszázad alatt négyezernél több koncertet adott Európa, az Egyesült Államok, Kanada, Japán, Kína, Ausztrália, Új-Zéland legrangosabb helyszínein, és kiemelkedő nemzetközi fesztiválokon vett részt. Művészete elismeréseként a Bartók vonósnégyes tagjaként Liszt Ferenc-díjjal (1964), két alkalommal Kossuth-díjjal (1970, 1997), valamint Bartók Béla-Pásztory Ditta-díjjal (1986) tüntették ki, 1981-ben kiváló művész lett. 2008-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal polgári tagozata kitüntetését kapta a Bartók-vonósnégyes fél évszázados fennállása alkalmából, világszerte ünnepelt művészi munkássága elismeréseként. 2009-ben Prima díjas lett, 2010-ben neki ítélte a Gramofon zenei magazin a Magyar Klasszikus Díjat, 2012-ben a Táncsics Alapítvány életműdíjjal tüntette ki.

A MAGYAR RÁDIÓ ZENEI EGYÜTTESEINEK működéséről és finanszírozásáról együttműködési megállapodást írt alá Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere, Vaszily Miklós, a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) vezérigazgatója és Kovács Géza, a Közzszolgálati Kulturális Előadó-művészeti Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója. Balog Zoltán elmondta, hogy a magyar kormány a minisztérium javaslatára 300 millió forint rendszeres támogatásban részesíti a Magyar Rádió Zenei Együtteseit, a szimfonikus zenekart, a vegyeskart és a gyermekkórust. Hozzátette: az együttes a klasszikus művek bemutatásán túl elősegíti a kortárs magyar zeneművészet népszerűsítését, valamint nemzeti

Fotó: BARTÓK GYULA EMMI

értéket képvisel. Úgy ítélték meg, hogy szükség van plusz támogatásra, amely segíti az együttes értékőrző tevékenységét és a magas színvonal megtartását. A zenekari és a zenei előadóművészeti kultúránkkal ott vagyunk a világ térképén, s ez indokolja a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek támogatását a Közszolgálati Kulturális Előadó-művészeti Nonprofit Kft.-n keresztül – hangsúlyozta a miniszter.

Vaszily Miklós, az MTVA vezérigazgatója közölte: A zenei együttesek értékékként való megtartása és megőrzése az MTVA számára kiemelkedően fontos. A Magyar Rádió Zenei Együttesei integrált része a közmédiacsoportnak, ezért lényeges, hogy a finanszírozásuk a jelenben és a jövőben biztosított legyen, valamint a magas szakmai színvonal meg tudjon valósulni. Kovács Géza, a Közszolgálati Kulturális Előadó-művészeti Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója elmondta, hogy a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, Vegyeskara és Gyermekkara különleges értéket képvisel. Kiemelte: ezekben az együttesekben olyan különleges készségek vannak, amelyek sok más kórusban és zenekarban nincsenek. A muzsikuskok lapról olvasásban például utolérhetetlenek és a kortárs magyar zene ápolásában is pótolhatatlan érdemeket szereztek. „Hallatlan örökség letéteményesei” és rossz volt nézni, hogy mindez már-már veszni látszik - fogalmazott. Hozzátette: a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, Vegyeskara és Gyermekkara az egész orszáigé. (MTI)

MÁJUS UTOLSÓ NAPJÁN tartotta sajtótájékoztatóját a Nemzeti Filharmonikusok a MÜPÁ-ban, ahol többek között a megújult bérletsorozatról, Kocsis Zoltán szellemi hagyatékának tovább örökítéséről, s a kortárs magyar zene felkarolásáról is szó esett. Saját szignált vezet be az új évadban a Nemzeti Filharmonikusok, mely audio logóként a zenekar és az énekkar márkájának erősítését szolgálja, s amit ősztől a saját rendezésű koncerteken behívó zeneként, illetve a jövőbeni multimédiás tartalmak kísérőjeként hallhatunk. A új műsorterv kétszer annyi koncertet és számos új játszóhelyszínt is tartalmaz, mint korábban, ezzel is szeretnék az együttes társadalomba való beágyazottságát erősíteni.

Herboly Domonkos, a Nemzeti Filharmonikusok megbízott főigazgatója a megújult bérletrendszerrel mesélt: az öt új bérlet közül négy az együttes történelmét meghatározó karmesterről, Ferencsik Jánosról, Kobajasi Kenicsiróról, Kocsis Zoltánról, illetve Lukács Ervinről kapta a nevét, az ötödik pedig a Templomi bérlet elnevezésű koncertcsomag. Az új évad első koncertjét szeptember 25-én a Ferencsik bérlet nyitja, melyen Ránki Dezső egy-egy Kodály, Liszt és Dohnányi darabot ad elő a Nemzeti Filharmonikusok kíséretében.

Kocsis Zoltán jelenléte pótolhatatlan, de nem feldolgozhatatlan – folytatta a tájékoztatót Hamar Zsolt, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar új zeneigazgatója. Kocsis utóda a zseniális mestertől kapott örökség értelmezését és feldolgozását tűzte ki célul, emellett az elmúlt húsz esztendő összehasonlítását a korábbi korszakokéval, melyből termékeny, impulzusokkal teli dialektika és izgalmas szakmai kihívás születhet a zenekar számára. Azt is megtudhattuk, hogy Lukács Ervin korábbi növendékeként az új zeneigazgató kötelességének érezte, hogy mestere előtt tisztelettel adózzon, a róla elnevezett bérlet előadásain kizárólag magyar szerzők és kortárs darabok hangzanak majd el, így például Dubrovay László gordonkaversenye.

A Kocsis Zoltán bérlet koncertjeinek – mely nem a gyászról, hanem a beskatulyázhatatlan, fantasztikus újító alakjának megidézéséről szól – az Olasz Kulturális Intézet ad otthont, ahol minden alkalommal Kocsis művet vagy átiratot is hallhatunk. Méltó indításként az október 4-i koncerten Kocsis Krisztián zongorajátékát hallhatjuk, s felcsendül majd édesapja Memento című darabja is.

A Templomi bérletről a Nemzeti Énekkar karigazgatója, Somos Csaba mesélt. A zenekarral együtt több koncertet is adnak, közös brandjüket remekművek tolmácsolásával erősítik, Johann Sebastian Bach h-moll miséjétől egészen Bernstein Kaddish-szimfóniájáig, s a szélesebb repertoárban – mely kis létszámú barokk kamaradarabokat ugyanúgy tartalmaz, mint a legnagyobb oratórikus műveket – a több mint 80 énekművész egyedisége is nagyobb szerephez juthat. A Kodály-év kapcsán számos fellépésük lesz a Kárpát-medencében, többek között Aradra is ellátogatnak, de Brüsszelben is fellépnek a Bozar Centerben, ahol Ligeti Requiemjét, illetve Kodály Psalmus Hungaricusát adják elő. A Próbatermi vendégség sorozatot Batta András zenetörténész vezeti majd, melyben kamarazenei darabokat hallgathat meg a közönség a zenekar MÜPA-beli próbatermében.

A tavalyihoz hasonlóan most is lesz közös produkciója a Nemzeti Filharmonikusoknak a MÜPÁ-val: a múlt évi Sanghaji Nemzetközi Művészeti Fesztiválon tartott Bartók-est után ez alkalommal Brüsszelben lépnek fel – tudtuk meg Káel Csabától, a MÜPA vezérigazgatójától. A közös projekt keretében a másik kiemelkedő esemény Eötvös Péter látogatása, aki a közös hangversenyen Bartók A kékszakállú herceg vára című műve mellett saját operáját is vezényli majd.

(Keszler Patrícia)

Zenekari körkép – 2017 nyara

A szimfonikus zenekarok sűrű évada után a nyár is meglehetősen mozgalmasnak ígérkezik, ami azonban lehetőséget kínál a szabadtéri programok mellett a különböző művészeti ágakkal és műfajokkal való közös produkciókra is. A gazdag programkínálatról, a különleges bemutatókról kérdeztük nyári körképünkben a zenekarok vezetőit.

Hollerung Gábor – Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

Hollerung Gábor

A 2016–17-es szezont követően több operaelőadást is bemutattunk a Magyar Állami Operaházban a Magyar-feszt keretében. Az egyik a Gólyakalifa volt, Gyöngyösi Levente operája, koncertszerű előadások formájában, a másik pedig Petrovics Emil két operája, a C'est la guerre és a Lüsizstraté, az előzőt jómagam, az utóbbit pedig Medveczky Ádám vezényelte, emellett pedig a Virtuózok fináléjában, a végső döntőben is felléptünk.

Szabadtéri projekttel készülünk a Duna Karneválra, ahol egyik kedvenc műfajunk, a néptánc találkozik a zenével. Számos koreográfia készült a különböző művekre, amelyekben az eredeti gyűjtéseket Kodály, Bartók, illetve Dohnányi feldolgozásokkal vegyítjük a Duna Művészegyüttessel, a Magyar Állami Népi Együttessel közösen június 16-án a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon előadott gálaműsorban. Júniusban emellett még a Miskolci Operafeszt

tiválon is fellépünk, ahol Gyöngyösi Levente A Mester és Margarita című operáját mutatjuk be június 24-én.

Immár második alkalommal rendezünk karmesterkurzust, melyre idén júliusban közel negyven jelentkezőből tizenegy dirigens, főként ázsiai és amerikai delikvenssek kerültek kiválasztásra, ám néhány európai és egy magyar résztvevője is lesz a kursusnak. Ennek a zárókoncertjét a Vigadóban tartjuk, a műsoron Mozart Jupiter szimfóniája, Bartók III. Zongoraversenye és Brahms I. Szimfóniája szerepel.

A két hét szabadságot követően augusztus 11-én a Zempléni Fesztiválon játsszuk a nyitókoncertet, ezúttal klasszikus program, Schumann, Haydn és Beethoven egy-egy műve csendül majd fel Sárospatakon. A fesztiválon terveink szerint előadjuk az ABBA Symphony-t is, ami júniusban elhazsultódott. Ez egy látványos, táncos produkció, hatalmas énekekkel, zenekarral, sok-sok szólistával megvalósuló show, melynek augusztus 18-án a tokaji Fesztiválatlan szolgál helyszínnül. Ez a produkció közös választásunk a Broadway-jel, a tokaji Fesztiválatlan működtetőivel, akikkel erős szakmai partnerséget ápolunk. Úgy gondoltuk, hogy az ABBA mindig népszerű, és a Dohnányi Zenekar minden évben előáll egy-két olyan produkcióval, ami stadion nagyságú, egyúttal igényes, magas színvonalú előadás.

A Dohnányi Zenekari Akadémiát idén negyedik alkalommal rendezzük meg, melynek Vashegyi György lesz a vendége. Ezen az egyedülálló eseményen a fiatal muzsikusok lehetőséget

kapnak arra, hogy együtt játszhasanak a zenekarral, a tapasztalt muzsikusok mellett ismerhessék meg a zenekari játék azon fortélyait, amelyeket nem tanítanak a képzési intézményekben.

A nyár folyamán lemezfelvételeket is készítettünk, először bevonulunk a Vigadóba, ahol megnyitjuk a Vigadó szezonját egy Kodály-Dubrovay koncerttel, s Balázs Jánossal és a zenekarral a vezetésem alatt felvesszük Dubrovay I. és III. zongoraversenyét, miután a II.-at tavaly már rögzítettük a Műpában. Ezzel végül rögzítésre kerül Dubrovay mindhárom olyan alkotása, mely rendkívül izgalmas életműjének állomásait remekül bemutatja, az első egy félig-meddig avantgárd stílusú, a második romantikus, a harmadik pedig egy posztromantikus darab. Ezután a Műpában vesszük fel a Kékszakállú herceg várát Cser Krisztiánnal, a magyar zene egyik kiemelkedő tehetségével, és Meláth Andreával. A két lemezfelvétel még egy harmadikkal is kiegészül is, amit a vízi világbajnokságra készítettünk a Recirquel társulat produkciójához. Ennyi lemezfelvételt mostanában nem csináltunk, egy évben csak egyet szoktunk készíteni, ám ez is a zenekar hihetetlen fegyelme és rendkívüli gyorsaságát dicséri.

A nyarat szokásunkhoz híven a Budafoki Borfesztivál nyitókoncertjével zárjuk szeptember első napjaiban.

Toth László – Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

A Budapesti Filharmóniai Társaság számos izgalmas koncert résztvevője

Tóth László

lesz idén nyáron is. Az évek óta, hagyományosan zenekarunk kíséretével megvalósuló Operagála világsztárokkal című koncerten július 16-án lépünk fel a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon Halász Péter karmesterrel. Az est vendégei Ailyn Pérez, Gabriele Viviani és Ramé Lahaj lesznek.

Az elmúlt hónapokban egyre szorosabbra fontuk kapcsolatunkat a Virtuózok produkcióval. A fiatal tehetségek mellé jól felkészült, magas színvonalú együttes szükséges, amit természetesen a Virtuózok produkció menedzsmentje is így lát, ennek köszönhetően egyre több koncerten, gálán az ország legrégebbi zenekarának kíséretében lépnek fel a klasszikus zene ígéretes ifjú sztárjai.

2017 júniusában Magyarország veszi át a V4-ek soros elnökségét, és minket ért az a megtiszteltetés, hogy a Budapest Music Center rendezvényközpontban számos államfő és magas rangú politikus előtt képviselhetjük hazánkat a Virtuóz tehetségek mellett Hámosi Máté vezényletével. Nagyon büszkék vagyunk rá, hogy a gálán magyar zenekarként mi mutathatjuk meg Kodály országának jelenét. Természetesen a Virtuózokkal való együttműködést – mely új elem működésünk-

ben, és reméljük, hogy egyben egy hosszú távú, sikeres partnerség kezdete – nem kizárólag egy szűk elitnek, hanem a nagyközönség számára is szeretnénk megmutatni, ezért az augusztus 20-i nemzeti ünnepünkön nagyszabású gálán veszünk részt a Margitszigeten, melynek keretében a 2017-es tévéműsor nyertesei mutatják meg tehetségüket a rajongóknak. Itt több száz néző lehet szemtanúja annak, hogy a tehetségek élőben talán még nagyobb hatást tudnak gyakorolni a nézőre, mint a képernyőkön keresztül, s ehhez a nagy találkozáshoz mi is mindenképpen szerettünk volna csatlakozni. Hisszük, hogy a jövő generációjának sikere nem képzelhető el a múlt tapasztalata és tisztelete nélkül, szeretnénk minél szélesebb rétegnek megmutatni a múltunkat, és segíteni abban, hogy minél többen megszeressék a klasszikus zenét. A jövő közönségének kinevelése és biztosítása minden zenekar számára alapfeladat kell, hogy legyen, megítélésünk szerint a Virtuózok produkció ezen a téren úttörő kezdeményezés, ezért amiben tudunk, segítünk nekik e nemes cél elérésében. A koncerten a nemzetközileg elismert karmester, Héja Domonkos fog dirigálni.

Szkleńár Ferenc – Duna Szimfonikus Zenekar

Évadzáró bérleti hangversenyünkre szép Brahms műsorral készültünk, Deák András vezényletével hangzott el a IV. szimfónia és a kettősverseny május 12-én. Az utóbbi művet kiváló szólisták, a Svájcban élő hegedűművész, Stuller Gyula és lánya, Stuller Júlia gordonkaművész tolmácsolásában hallhattuk. Azt hiszem, ezzel a műsorral kedvet is csináltunk közönségünknek a jövő évad bérleti koncertjeihez, és a bérlet hosszabbításokból örömmel látjuk, hogy idén sem pártolt el tőlünk törzsközönségünk. Zenekarunknál ez az évadzáró koncert csak jelképesen zárta le a szezont, hi-

Szkleńár Ferenc

szen számtalan feladat vár ránk a nyári folyamán is.

Nyári szünet nélkül zajlik a megújult Budapest Gála koncertsorozatunk a Duna Palotában és a Pesti Vigadóban. Június végén második alkalommal rendezzük meg Concerto Masterclass kurzusunkat, ahol fiatal hangszeres szólisták és énekesek kapnak lehetőséget versenyművek és operáriák gyakorlására zenekari kísérettel. Ez a feladat a zenekar számára is izgalmas, mivel nagyon széles repertoárból válogathatnak a fiatal szólisták. Természetesen a legjobbak koncert formájában is bemutatathatják tudásukat, sőt, a kiugró tehetségek a jövő évad fellépéseire is kaphatnak meghívást.

A Zeneakadémia felkérésének eleget téve zenekarunk idén is közreműködik a karmester felvételi vizsgán.

Nyári utolsó koncertünk július 9-én Gyöngyössomlyón lesz a Muzsikál az erdő rendezvény keretében. Emellett a hagyományoknak megfelelően augusztus 20-án a Belügyminisztérium ünnepségén is fellépünk. Augusztus végén nemzetközi karmesterkurzust tartunk a Duna Palotában Deák András szakavatott irányításával, és már kezdődhet is a 2017-18-as szezon az évadnyitó bérleti hangversennyel, illetve egy Müpa koncerttel. Ez a nyár is nagyon rövidnek tűnik a sok feladat miatt.

Fűke Géza – Győri Filharmonikus Zenekar

Fűke Géza

Zenekarunk öt fesztiválon vesz részt a nyár folyamán, ezek a következők: a budapesti MagyarFeszt, a klagenfurti Wörthersee Klassik, a kalocsai Kék Madár, a fertődi Eszterházy Vígasságok, illetve a sárospataki Zempléni Fesztivál. Nyári fellépéseinken túl a 2018-ra elkészülő, Brahms szimfóniáit tartalmazó Cd-nk felvételeinek elkészítését is megkezdjük.

A július 23.–29. között Győrött megrendezésre kerülő Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivál megnyitó ünnepségén is részt veszünk, s három alkalommal is szabadtéri koncertet adunk a Pannonhalmi klasszikus esték sorozatunk keretében, mely idén már harmadik évadját jegyzi. Szeptember elején Győr csodálatos barokk főterén lépünk fel egy hagyományos, nagyszabású operagálán.

Amennyiben a felkéréseknek eleget tudunk tenni, szívesen vállalunk nyáron is fellépéseket, természetesen mindemellett fontos szempont számunkra, hogy a zenekari művészeinknek biztosítani tudjuk a megfelelő mennyiségű szabadságot. Mivel a nyári koncertek döntő többsége szabadtéri, ezek másfajta élményt jelentenek mind

a muzsikusoknak, mind pedig a közönségnek. Bízunk benne, hogy ezeknek a hangversenyeknek a segítségével tovább bővíthetjük közönségünket.

Somogyi Tóth Dániel – Kodály Filharmonia Debrecen

A Kodály Filharmonia Debrecen együttese intenzív évadot zártak nemrégiben a King's Singers énekegyüttessel közösen adott két hangversennyel, és egy Debrecen főterén rendezett szabadtéri egyházzenei koncerttel. A hagyománnyá vált nagyszabású évadzáró koncertek jelentős mértékben növelik a Kodály Filharmonikusok és a Kodály Kórus népszerűségét és elismertségét, de az idei koncertek az előző évi produkcióknál is erősebb visszhangot váltottak ki. A koncertek műsorában kiemelt hangsúlyt kapott a Kodály 70 és a Reformáció 500 emlékévi tematikája, amely a nyári koncertek műsorait és a következő évad első felét is meghatározza.

A folyamatosan maximális szolgáltatások határán dolgozó zenekar

Somogyi Tóth Dániel

számára június elején meg is kezdődik a jól megérdemelt pihenés. A Kodály Filharmonikusok nyári programjai július végén kecskeméti Kodály-koncerttel kezdődnek és egészen augusztus végéig tartanak, köztük egy virágkarneváli szabadtéri előadással és intenzív felkészülési időszakokkal. A Kodály Kórus operai és hangverseny felkéréseknek egyaránt eleget tesz a nyár folyamán, és előkészíti a mozgalmasnak ígérkező jövő évadot.

Kovács Géza – Magyar Rádió Zenei Együttesek (MRZE)

Kovács Géza

A Budapesti Wagner-napok program-sorozattal zárja az évadot a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara. A sikeres és világszínvonalú rendezvényt sorozat hagyományait követve, idén öt Wagner operát hallhatnak az érdeklődők a hat előadás alkalmával. A több órás előadások rendkívül megfeszített munkát igényelnek zene-

kari és énekkari művészeinktől egyaránt, közel egyhónapos felkészülési időszakon vagyunk túl.

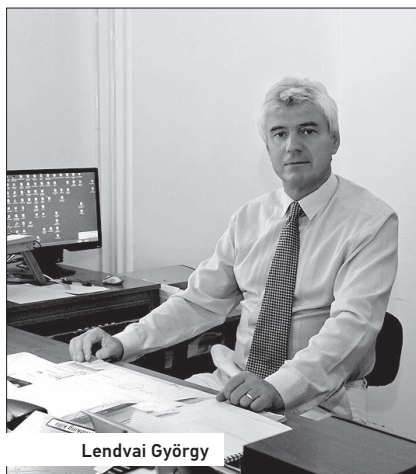
Az idei Ravellói Wagner Fesztivált a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara nyitja meg Fischer Ádám vezényletével. Július 1-jén varázslatos környezetben, Amalfiban, a csodálatos Villa Rufolo színpadán hangzanak el részletek Wagner A walkür és Siegfried című operáiból. A környezetnél talán csak a szólisták különlegesebbek, Elisabeth Strid szoprán, Daniel Benna tenor és Sebastian Pilgrim basszus énekesek közreműködését élvezhetik azok a szerencsések, akik még kaptak jegyet a koncertre.

A Gyermekkórus immár hagyományossá vált nyári programja az egyhetes bentlakásos tábor, ahol a kórustagok a próbák mellett rengeteg szabadidős programon vehetnek részt. A nyár zárásaként augusztus végén a Gyermekkórus orgonaesteken lesz hallható, augusztus 11-én Békéscsabán, 28-án Miskolcon, 29-én pedig Budapesten, a Belvárosi Plébániatemplomban lép fel.

A Zenekar és az Énekkar a 2017–18-as évadot a Csak tiszta forrásból gálaesttel indítja, ahol a Felszállott a Páva vetélkedő győzteseivel közösen szerepelnek együtteseink, augusztus 29-én Pécsen, 30-án pedig Budapesten, a Műpában.

A Magyar Rádió Zenei Együttesek az új évadban is megújult programokkal, színes, gazdag koncert- és bérletkínálattal, a megszokott professzionális színvonalú előadásokkal várják a zeneszerető közönséget. A kínálat a kora barokktól napjaink muzsikájáig terjed, és szinte valamennyi műfajt magában foglalja, az operától és oratóriumtól kezdve a szimfonikus zenekari, énekkari és kamarazenei irodalom számos ismert és ismeretlen remekművéig. A zenetörténet 400 éves örökségéből válogattunk. A 2017–18-as szezonban közel kilencven alkalommal lépnek színpadra együtteseink, értéket és zenét közvetítve közönségünk felé.

Lendvai György – MÁV Szimfonikus Zenekar

Lendvai György

A MÁV Zenekar programválasztásánál állandó szempont, hogy különleges, sokszínű műsort állítsunk össze közönségünknek, neves vendégművészek közreműködésével. A nyár közeledtével szabadtéri koncerteket is szervezünk, hogy a kellemes zene mellett a publikum a friss nyári estét is élvezhesse. A június és július sok élménnyel teli koncertet tartogat a zenekar régi és új közönsége számára. Június 9-én Festetics bérletünk záró előadására kerül sor, amelyen Pascal Moraguès klarinétművész közreműködésével Mozart és Weber kamaraművei szólnak meg.

Június 15-én Kortárs Magyar Estünkkel napjaink zenéjét mutatjuk be Sugár Miklós, Madarász Iván, Virágh András Gábor és Bánkövi Gyula egy-egy művén keresztül a Magyar Rádió 6-os Stúdiójában.

Szöke Tibor-mesterbérletünk utolsó előadását június 23-án hallgathatja meg a közönség, amely igazi kuriózumot kínál. Mahler I. szimfóniája mellett két versenymű is felcsendül, Arutjunjan trombitaversenye és Richard Strauss I. kürtversenye is, mindkettő David Guerrier kürt- és trombitaművész előadásában. Nem bevett gyakorlat, hogy egy művész két versenyművet is eljátszon egy koncert alkalmával, ráadásul az, hogy ezt két különböző hangszeren tegye, még nagyobb ritkaság számba megy.

Az idén június 24-én megrendezésre kerülő Múzeumok Éjszakáján a zenekar egyik kamaraformációja vesz részt, ezzel is hozzájárulva a zene megjelenítéséhez a képző- és iparművészet estéjén.

A MÁV Zenekar meghívást kapott az idei Zsolnay Fényfesztiválra, melynek nyitóelőadásán a pécsi Kodály Központban zenélünk majd együtt Emikával, a brit zenész dj-vel. A koncert különlegességét növeli a Bordos. ArtWorks által készített vizuális látványvilág is.

Régóta visszatérő vendégei vagyunk a Vajdahunyadvári Nyári Zenei Fesztiválnak, amelyen idén két alkalommal, július 6-án és 10-én is hallhatja zenekarunkat a közönség. Szintén régi hagyományunk, hogy zenei csemegével kedveskedünk a júliusi Vasutas Napon, amelyen a MÁV Csoport dolgozói vehetik át kitüntetésüket.

Július végén a Zenekar szabadságra megy, hogy augusztusban újult erővel kezdhesse meg a próbákat a 2017-2018-as évad előadásaira. Idén a MÁV Szimfonikus Zenekar különleges évadot zár, hiszen a 2016-2017-es időszakban a zenekar öt régi és jelenlegi művészeti vezetője állt annak élére, így Mark Gorenstein, Gál Tamás, Kollár Imre, Takács-Nagy Gábor és Csaba Péter. A zenélés, és az ezzel járó munka folytonos, az évadzárás egyben a következő évadra való hangolódás és felkészülés is. Reméljük, hogy sok régi és új hallgatót üdvözölhetünk közönségünk soraiban a következő évadban is.

Szászné Pónuzs Krisztina – Miskolci Szimfonikus Zenekar

A Miskolci Szimfonikus Zenekar idén nyáron hagyományos hangversenyein kívül egy rendkívüli superprodukciónal is készül: július 7-én a Hooligans együttesel ad közös koncertet Hooligans Symphonic címmel Miskolcon, a Generali Arénában, mely egyedülállóan pezsdítő, stílusos és trendi esemény-

Szászné Pónuzs Krisztina

nek ígérkezik. Zenekarunk életében eddig sem volt hiány különleges produkciókból, ám ez alkalommal minden eddiginél izgalmasabb konstrukciót álmodtunk meg a Hooligans zenekarral, mely több, mint 20 éve ontja magából a slágereket, és szóraztatja a nagydívműt. Bizonyíték minderre, hogy alig akad Magyarországon olyan hely, ahol ne adtak volna korábban teltház koncertet. A többszörös aranylemezes és platinalemezes banda július 7-i koncertjét a Miskolci Szimfonikus Zenekar kísérete teszi varázslatossá, a két együttes munkásságának, szakmai tudásának és stílusának találkozása a zenei élmény egy teljesen új megközelítést nyújtja majd hallgatóságának. Nemzeti kategóriájú zenekarunk számos alkalommal bizonyította már sokoldalúságát és helytállását a könnyedebb műfajokban is, gondoljunk csak a FeelHarmonic Love popkoncert showra, vagy az évről évre nagy sikert arató Újévi hangversenyekre.

A város életében a nyár másik fontos eseménye a Bartók Plusz Operafesztivál 2017, melyen három alkalommal is fellép a zenekar. Június 17-én a Kodály mesével és tánccal című produkció keretében játssza a Hány János szvitet, valamint a Páva variációkat, mely Kodály Felszállott a páva című művének

feldolgozása a Magyar Nemzeti Tánc-együttes előadásában, Zsuráfszky Zoltán koreográfiájával. Ezt követően, június 21-én a tavalyi Bartók Plusz Operafesztivál operairó versenyének nyertes darabjában, Mátyássy Szabolcs Scævola című operájában működik közre zenekarunk. Nagy megtiszteltetés számunkra, hogy jelen lehetünk egy újkori opera születésénél, és ismét együtt dolgozhatunk a darabban vendégszereplő világhírű szopránnal, Rost Andreával. Június 23-án egy másik igazán különleges, modern operában is közreműködhetünk, Shigeaki Saegusa Ifjabb Butterfly című művében, mely Puccini Pillangókisasszonyának folytatásaként a címszereplő és Pinkerton hadnagy közös gyermekének életét mutatja be. A Miskolci Szimfonikus Zenekar szokásához híven az évadot a Promenád koncertekkel zárja, a három teltház hangverseny gerincét egy könnyed repertoár adja, melyet június 29-én mutatunk be.

A 2017–18-as évadban először augusztus 26-án Edelényben, a L'Huillier-Coburg kastély dísztermében lépünk fel egy nyárbúcsúztató koncerttel, s hagyományos évadnyitó hangversenyünket, az Aperitif koncertet szeptember 7-én tartjuk, ahol a közönség zenekarunk új évadának repertoárjából kaphat ízelítőt.

Ács Péter – Óbudai Danubia Zenekar

Az Óbudai Danubia Zenekar számára saját koncertsorozatain túl rendkívül fontosak azok az együttműködések, amelyek zenei műfajok találkozását segítik elő, vagy összművészeti produkció formájában jönnek létre. A zenekar új utakat keres, és készen áll minden olyan színvonalas művészeti forma és megközelítés megvalósítására, amely képes megszólítani a fiatalokat is.

2017 nyara a fesztiválszereplések jegyében telik az együttes számára, hiszen állandó partnerként két alkalommal is fellépünk az Óbudai Nyár

Ács Péter

programsorozatban, ezt követően pedig a Művészetek völgyében három koncertet adunk, s zenekarunk ebben az évben is részt vesz az Érdi Tamás nevével fémjelzett KLAZZ a pARTon fesztiválon is.

A Budapest Music Center az Eötvös Péter Kortárs Zenei Alapítvánnyal együttműködésben Kodály Zoltán halálának 50-ik évfordulóján fiatal karmestereknek szervezett, nemzetközi mesterkurzussal idézi meg a nagy zenepedagógus alakját június 11–15. között. Kodály nagyzenekari darabjain keresztül, valamint a magyar klasszikus szerzőhöz kapcsolódóan megismerkedhetnek a karmesterek a kortárs német zeneszerzés egyik nagy alakjával, Wolfgang Rihmmel is, aki személyesen vesz majd részt a kurzuson és tanítja be művét. A kurzuson tanító professzorok, Eötvös Péter és Vajda Gergely karmesterek fogják kiválasztani a legjobbakat, akik a zárókoncerten az Óbudai Danubia Zenekart vezényelhetik, melyet az érdeklődők a BMC Koncertterméből élőben követhetnek live streamingen keresztül.

2001-ben, az első Óbudai Nyáron ott voltunk már, s azóta hagyomány, hogy zenekarunk nyitja meg az Óbudai Nyár rendezvénysorozatát egy-egy szimfonikus koncerttel, melyhez általában még egy könnyedebb crossover műsort is adunk. Az idei fesztivált június 16-án egy Hány-keresztmetszettel indítjuk, mivel ezzel a műsorral is szeretnénk kapcsolódni a Kodály-év

programjaiba, és úgy gondolom, hogy egy egyedülállóan érdekes felépítésű összeállítást sikerült összeszerkesztenünk. Természetesen a már jól ismert szvit legnépszerűbb zenei részleteire támaszkodunk, de az előadást színművészek is színesítik majd: Kun Ágnes Anna és Haja Zsolt nagyon összeszokott páros, ha Örzse és Hány szerepéről van szó, ők most a mesélő szerepében Schneider Zoltánnal egészülnek ki. Büszkén mondhatom, hogy az előadás fiatal dramaturgia kizárólag erre az alkalomra készített összekötőszöveget a megszólaló zenei anyaghoz. A célunk az volt, hogy egy könnyed, de mégis mély érzésű darabot hozzunk el a közönségnek, ami a legjobban illik ehhez a klasszikus, de mégis szabadtéri koncerthez, amely elsősorban a nem feltétlenül koncertlátogató fesztiválközönségre fókuszál.

Az Óbudai Nyár második koncertjén kilépünk a saját komfortzónánkból – ami egyébként az elmúlt éveket tekintve egyre kevésbé idegen a zenekartól –, s július 21-én egy hamisítatlan tangó estet kínálunk, amin a zenekarunk egy argentin bandoneon játékost kísér majd, aki saját együttesét is elhozza. A már a nyolcvanadik életévét is betöltött Dino Saluzzi az argentin tangómuzsika minden bizonnyal legavatottabb képviselője. Zenekarunk muzsikusai nagyon kedvelik ezeket a feladatokat, hiszen a zenei részek némileg egyszerűbbek, ugyanakkor részesei lehetnek egy másfajta hangulatnak is, amit az évad jelentősebb részében viszont nincs módjuk megtagasztalni. Nagyon izgalmas mindez, a visszajelzések alapján a közönségünk közül sokan a hasonló fesztiválkoncertek során kerültek közel az együtteshez, s szeretnék hinni abban, hogy ezeknek az együttműködéseknek edukációs szerepe is van, illetve olyanoknak is tudunk élményt nyújtani, akik egyébként nem találkoznának a zenekarral.

Ha létezik abszolút sztár a zeneszerzők között, Mozart biztosan ezek egyike. Művein túl személyisége is számtalan alkotót, vagy akár csokolá-

dégyárost megihletett, nem véletlenül. Hámosi Máté karmester sok vidámsággal mutatja be Mozart különböző zenei világait a gyermekkori zsenektől egészen a Requiem drámájáig a Művészetek Völgyében július 26-án, Mozart, a csokigolyók sztárja címmel a Kapolcsi Katolikus Templomban. A szerző életét és személyiségét néhány levélrészlet, idézet vagy mókás anekdota is igyekszik vonzóvá tenni a gyerekek számára, akik nem csupán Mozart zenéjével és személyiségével, de a mostani korra gyakorolt hatásával és jelentőségével is megismerkedhetnek – mindezt igazán dinamikus, színes és élvezetes formában. Az előadás végzetével remélhetőleg minden hallgató magával visz majd egy kis szeletet a Mozart-varázslatból!

A KLASSZ a pARTon koncertsorozat keretében először július 28-án Érdi Tamás közreműködésével lépünk fel Esztergomban, ahol Mozart, Weber, Chopin, illetve Beethoven egy-egy műve hangzik fel, majd 31-én pedig Balatonfüreden, ahol Kocsis Krisztián lesz a vendégünk Mozart és Beethoven darabjainak tolmácsolásához.

Horváth Zsolt – Pannon Filharmonikusok

A sűrű és sikeres évadot követően a nyár sem telik eseménytelenül a Pannon Filharmonikusoknál. A zenekar június 25-én a neves amerikai zeneszerző, Rufus Wainwright kortárs operájának bemutatójával, Prima Donnával búcsúzik nyár előtt a Kodály Központ közönségétől. Az egyedülálló művészopera rendezőjének a zenekar Alföldi Róbertet kérte fel, aki többször is bizonyította már, hogy rendhagyó látásmódjával a székekhez tudja szögezni a közönséget, így nem is lehet kérdés, hogy különleges produkciót láthat majd az ingyencségekre nyitott néző. A PFZ által színpadra állított mű magyarországi bemutatójának karmestere az együttesrel egyre szorosabb szakmai kapcsolatot ápoló

Horváth Zsolt

dirigens, Vajda Gergely lesz. Ezzel a darabbal a Pannon Filharmonikusok első ízben indul a komoly hagyományral rendelkező Armel Operafesztivál versenyén, melynek nyitóestjén láthatja a fővárosi közönség a külföldön is nagy visszhangot kiváltó művészooperát. A pécsi zenekar mint alapító tag a korábbi években már számos kortárs opera színrevitelében közreműködött az Armel Operafesztivál tízéves fennállása alatt, azonban saját produkcióval első alkalommal indul a versenyen. Idén a nyitóest mellett a fesztivált záró jubileumi gálakoncerten ugyancsak közreműködik zenekarunk.

A kortárs mellett a klasszikus opera sem marad ki a Pannon Filharmonikusok repertoárjából ebben az évadban. Szinte természetesnek mondható, hogy a PFZ a város szimfonikus zenekaraként közreműködője a Pécsi Idén június 22.–25. között megrendezésre kerülő operafesztiválnak, melynek keretében az együttes ismét Plácido Domingoval közösen lép színpadra.

Szintén hosszú évekre nyúlik vissza a zenekar szereplése a Miskolci Operafesztiválon. A hagyományokhoz méltóan most júniusban is örömmel tesz eleget a felkérésnek a zenekar, s az együttes vezető karmestere, Bogányi Tibor vezényletével a fesztivál nyitó hangversenyét játssza a közönségnek június 16-án.

A fenti felsorolásból egyértelműen

látszik, hogy az új együttműködések helyett több évre, illetve évtizedre visszatekintő meghívásoknak tehet és tesz eleget a Pannon Filharmonikusok. Megtiszteltetés a zenekar számára, hogy rendszeresen visszatérő vendége lehet a kultúra és komolyzene kiemelkedő és nagyszabású produkcióinak az országban.

Kiss Barna – Savaria Szimfonikus Zenekar

Kiss Barna

A Savaria Szimfonikus Zenekar a korábbi évekhez hasonlóan ismét számos produkció részese lesz a nyáron. Külföldi fellépés, lemezfelvétel, nemzetközi fesztivál, saját szervezésű szabadtéri játékok és a város legnagyobb turisztikai rendezvénye – ezek köré szerveződik az együttes nyári programja.

A 2016–2017-es koncertévad kétszeresen is lezárásra került, hiszen a Madaras Gergely által vezényelt, bérleti évadzáró hangversenyt, ahol Kodály, Vaskó és Sztravinszkij művei hangzottak el, még egy ráadás koncert is követte, melyen neves külföldi közreműködéssel Beethoven Hármasszertétét és II. szimfóniáját hallhatta a közönség.

Júniusban a szomszédos Ausztriába utazik a zenekar, az immár több, mint 30 éves múltú visszatekintő Güssinger Musiksommer résztvevőjeként adunk hangversenyt. Ezt követően egy

lemezfelvétel készül a Bartók Teremben: a Svájcban élő, magyar származású Andrea Kauten zongoraművésznő ezúttal Brahms és Göttsche egy-egy versenyművét rögzíti a zenekarral a Sony cég felkérésére. Nagy örömünkre szolgál, hogy a karmester az a Medveczky Ádám lesz, akivel együttesünk nagyszerű szakmai és emberi kapcsolatot ápol.

Július a fesztiválok ideje, ebből Szombathely sem maradhat ki. A hónap első felében a Nemzetközi Bartók Szeminárium és Fesztivál zajlik majd városunkban, melynek július 15-i zárókoncertjén lép fel zenekarunk két emblemikus, XX. századi balettzenével, Bartók A fából faragott királyfi és Sztravinszkij Tavasz áldozat című műveivel, melyek komoly szakmai kihívásokat támasztanak a zenekari művészekkel szemben. A koncerten a kurzuson résztvevő fiatal karmesterek irányításával hangzanak majd el az alkotások, s a tervek szerint táncművészek közreműködésével, igazi baletteledzés is színesíti az eseményt.

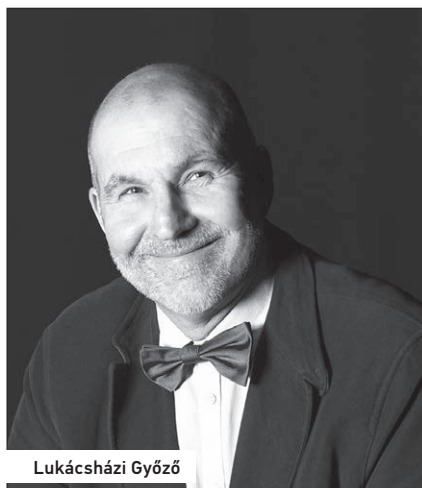
A Bartók Fesztivál után közvetlenül következnek az Iseumi Játékok. A zenekar saját szervezésben megvalósuló, szabadtéri előadásorozatot egy Európában is egyedülálló környezetben rendezzük meg. Közép-Európa legnagyobb római kori Isis-szentélyét Szombathelyen tárták fel még a hatvanas években, és az akkor még Szombathelyi Szimfonikus Zenekar az ott kialakított színpadon mutatta be első operaprodukcióit. Mozart Varázsfuvola című operáját éveken keresztül töretlen népszerűséggel játszották, de többek között Mozart Thamos, Egyiptom királya és Gluck Iphigénia Taurisban című műveit is hallhatta a közönség. A 90-es évek csendje után a 2000-es évek elején történt felújítást követően, 2011-ben indult útjára az Iseumi Játékok, amely azóta minden évben megvalósult. Az idei programban július 21-én Mozart Szókratész a szerájából című operáját mutatjuk be, a Kocsár Balázs vezényelte előadás színre állítója Hábetler András lesz, aki

egy teljesen új rendezést álmodott meg Szombathelyre, a közreműködő énekesek pedig a Magyar Állami Operaház művészei lesznek. Július 26-án az ExperiDance Táncprodukció hozza el az Omega együttes dalaira épülő, A gyöngyhajú lány balladája című koreográfiáját, majd 28-án egy crossover koncert következik: az osztrák Hermine Pack által vezényelt Rock Symphony hangversenyen a szimfonikus zenekar, egy külföldi rockegyüttes, valamint két kiváló könnyűzenei énekes közreműködésével korszakos rockslágerek csendülnek fel. A többek között a Queen, a Guns N' Roses, a Deep Purple, Bon Jovi és Michael Jackson dalait megidéző koncert minden bizonnyal nagyszerű élményt kínál majd a közönség számára. A sorozat záróhangversenyén visszatérünk a klasszikus zene világába, hiszen Szombathelyre érkezik a Bogányi zongora. A magyar zenei élet egyik kiemelkedő egyénisége, Bogányi Gergely ezúttal Chopin és Liszt művekből összeállított műsorát mutatja be országjáró turnéja keretében.

A hosszúra nyúlt július után augusztusra csak egy esemény marad: a fenntartó város legnagyobb és legnépszerűbb turisztikai rendezvényének, a négynapos Savaria Történelmi Karnévalnak záróeseménye lesz augusztus 27-én este zenekarunk Promenádhangversenye, melyet Szombathely főterén rendeznek meg. Ezen a hangversenyen részben a népszerű szimfonikus irodalomból, részben már a következő szezonhoz kapcsolódó művekből készítettünk összeállítást.

Lukácsné Győző – Szegedi Szimfonikus Zenekar

Négy fesztiválon is fellép nyáron a Szegedi Szimfonikus Zenekar: a Szegedi Szabadtéri Játékok mellett a Margitszigeten is pódiumra lép, s az Arnel Operafesztivál szervezésében Bécsben és Saint Helierben, az Operaszigeten

Lukács György

vendégszerepel a Szegedi Nemzeti Színház egy-egy produkcióját kísérve. Az új évadot augusztus végén a szegedi Dómban adott hangversenyünkkel indítjuk.

A zenekar a Filharmónia Magyarország Nonprofit Kft.-vel közösen Szegedi Barokk Estek címen két hangversenyből álló sorozatot szervezett a szegedi Alsóvárosi ferences templomban, melynek keretében június 9-én a szombathelyi Capella Savaria kamarazenekar ad koncertet német barokk komponisták műveiből, június 16-án pedig kiségyüttesünk, a Szegedi Kamarazenekar lép a közönség elé olasz barokk műsorával. Idei évadukban, a Nemzeti Kulturális Alap támogatása révén, Hármaskör Híd címmel határon átvágó, Magyarországot, Romániát és Szerbiát átfogó koncertsorozatot szerveztek, melyet együttesük, a Szegedi Kamarazenekar indított karácsonyi koncertjével, majd a Szabadkai Kamaragyüttes fellépése követett januárban, júniusban pedig, Szent Iván napjának előestéjén a nagyváradi Camerata Michael Haydn kamarazenekar ad hangulatos, nyáresti koncertje zár.

Gyüdi Sándor vezető karmester, művészeti vezető szavait idézzük: „A nyár első napjaiban is folytatódnak még a koncertjeink, ráadásul kortárs kompozíciókkal. Az Egyházzenei Hónap záróhangversenyén, június 10-én ugyanis Tóth Péter két esztendője született oratóriumát, a Szent Gellértet dirigálok az

Alsóvárosi templomban, Szélpál Szilveszter és a Vaszy Kórus közreműködésével. Három nappal később pedig a Kortárs Korzó sorozatában, a Korzó Zeneházban várjuk az érdeklődőket beszélgetős, muzsikálós, ingyenes estre. Bánkövi Gyula, Sári József és Madarász Iván alkotásai hangzanak fel a vezényléssel, a koncert műsorvezetője Lukács György.

Városunk hagyományos nyári programhelyszíne a Szegedi Szabadtéri Játékok, így természetes, hogy zenekarunk ezen a fesztiválon is szerepel. Az idei programsorozat Tosca-produkcióját kísérik, amelynek címszerepét Rost Andrea énekli, rendezője pedig Bocsárdi László. A június 30-i és július 1-jei esteken az együttest Pál Tamás vezényli. Akad azonban a Dóm téren egy másik fellépésünk is: tizenötödikször hirdettük meg a fesztivállal közösen a zenekar Ajándékkoncertjét. Idén mi is Kodály Zoltán előtt tisztelgünk, így az augusztus 24-i est első felében Pál Tamás dirigálja a komponista két zenekari darabját, a Galántai táncokat és a Fölszállott a pávát. Az előadás második fele pedig túllép a szokásos hangversenykereten: a jubileumát ünneplő Szegedi Kortárs Balett táncosai lépnek színpadra Juronics Tamás koreográfiájával, a Carmina Buranával. Orff művét Keszei Bori, Szerekován János, Szélpál Szilveszter és a szegedi Vaszy Viktor Kórus közreműködésével adjuk elő, vezényléssel.

A nyár folyamán a zenekar a Szegedi Nemzeti Színház több produkciójával is vendégszerepel külföldön: A Budapesti Nyári Fesztivál sorozatában tavaly nagy sikert aratott Andrew Lloyd Webber musicalje, az Evita, így ebben az évben ismét előadjuk a Juronics Tamás rendezte darabot, amelynek főszerepeit Radnay Csilla, Sándor Péter és Egyházi Géza énekli. Az idei Evita-előadások augusztus 11-én és 13-án kerülnek színre a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon. De nemcsak Budapesten vendégszerepelünk, hanem Bécsben is, hiszen az Armel Nemzetközi Operafesztivál produkcióit idén június 28-a és július 4-e között

rendezik a két fővárosban. A sorozat július 1-jei bécsi előadását, Donizetti Farsangi kalamajka, avagy A torkos csütörtök című vígoperáját fogom dirigálni a MuTh Színházban. Az Armel Fesztivál különleges, új kezdeményezésében is részt veszünk, ami Jersey szigetén valósul meg Operasziget elnevezéssel. Gounod Faust című operáját adjuk elő augusztus 20-án, a brit koronához tartozó, Franciaország partjainál fekvő sziget fővárosában, Saint Helierben. A szigetet ezen a hétvégén programjaink töltik be, a nagy produkciók mellett ugyanis színpadra állítjuk a 2015-ös Armel Fesztiválon díjazott, Alföldi Róbert rendezte Varázsfuvolánk keresztmetszetét is. Több szabadtéri helyszínen ugyancsak zenélünk, ráadásul mókás flash-mobokkal is meglepjük a közönséget.

A nyár rövid lesz: első, talán már inkább őszeinek számító fellépésünk augusztus 29-én várható a szegedi dombon.”

Ignác Ervin – Szolnoki Szimfonikus Zenekar

Két hét leforgása alatt három nagyszemélyű, teljesen eltérő programú koncerttel zártuk az idei évadot, mindhárom Izaki Maszahiro főzeneigazgató vezényelte. Zenekarunk kiemelt figyelmet fordít arra, hogy meghívott szólistáink a magyar, ill. a nemzetközi zenei élet élmezőnyébe tartozzanak, s ezzel gyakorlatilag minden alkalommal egy-egy új szín jelenhet meg a palettánkon. Ez az évad egyébként a szólisták tekintetében rendkívülinek mondható, hiszen Baráti Kristóf hegedűművész, Várdai István és Rohmann Ditta gordonkaművészek is a vendégeink voltak. A cselló világa című – május végi – koncertünk szólistája pedig Onczay Csaba gordonkaművész volt, aki méltán mondható a magyar csellista társadalom doajénének. Úgy hiszem, ezek a momentumok is csak emelhetik a zenekarunk ázsioját. Az évadzáró hangversenyeink egyike, a Cseh moza-

Ignác Ervin

ik a sajátosan cseh lelkületet hozta be a koncertterembe Janaček és Dvořák muzsikájával, míg a *Půnkösdí hangverseny* – melynek repertoárján Händel *Messias*a szerepelt – feltétlenül egy magasztos, méltóságteljes, és mindenképpen előremutató zárása volt a 2016-17-es hangversenyévnak.

Az idén immár 6. alkalommal rendezésre kerülő PARTI-TÚRA Szolnoki Szimfonikus Nyár elnevezésű fesztivált hagyományteremtő kezdeményezésként 2012 nyarán indítottuk el, mely már a kezdetekkor is óriási közönségsikert aratott. A fesztivál egyes koncertjeinek látogatottsága meghaladja a kétezer főt, sőt, a bérletes hangversenyeink közönségszáma is megnövekedett, amit többek között a PARTI-TÚRA fesztiválnak is köszönhetünk. Folyamatosan bővítjük a fesztivál programját, s idén első ízben kilépünk a városból a fesztivállal, és Szolnokon kívül a megye négy településén is tartunk koncerteket. Hosszú távú célunk ugyanis, hogy megyei, illetve regionális szintű fesztivállá váljék a PARTI-TÚRA fesztivál.

A nyáresti koncertek magas nézőszáma kétségkívül arról árulkodik, hogy a színvonalas komolyzenei hangversenyek napjainkban is tömegeket tudnak megmozgatni, s az igényes, jól megválasztott művek vonzzák Szolnok város és körzetének zenekedvelő kö-

zönségét. A komolyzene, a klasszikus zenei kultúra iránti érdeklődés ma már nemcsak az idősebb korosztály privilégiuma, hanem a fiatal korosztályoké is. Nem titkolt szándékunk, hogy egyre több embert becsalogassunk a hangversenyterembe, s gondoskodjunk a koncertlátogató közönség utánpótlásáról, melyre e fesztivál remek lehetőséget kínál. Emellett e különleges nyáresti szórakozás ragyogó alkalom arra is, hogy az ifjabb korosztály érdeklődését is felkeltsük a komolyzene iránt.

Idén a koncertsorozat augusztus 4-én veszi kezdetét, és augusztus 26-án int búcsút a nyárnak. A fesztivál látogatói ez alkalommal öt helyszínen és öt estén át élvezhetik a muzsika örömeit, és igazán gazdag palettáról válogathatnak, hiszen a komolyzene mellett a könnyedebb műfajok, így a filmzene, a táncos operett, de a bécsi keringők, illetve polkák világa is helyet kap a fesztivál műsorán.

Augusztus 4-én Tánc estét láthat közönségünk a Mozdulat Táncműhely, illetve a SZOLDANCE Táncsoport produkcióját, 11-én pedig a Budapest Klezmer Band lesz a Szolnoki Szimfonikus Zenekar vendége, mely Európában és Amerikában egyaránt elismert és közkedvelt zenekar, mely az együttes alapítója és vezetője, a munkácsi származású Jávor Ferenc által komponált zenei átiratokat játszik. Ezek a dallamok Közép-Kelet-Európa azon területeiről származnak, ahol a zsidó zenei kultúra egykoron virágzott. Nemzetek zenéi elnevezéssel augusztus 17-én egy nem mindennapi koncert részesei lehetnek a fesztivállátogatók, ahol Izaki Maszahiro vezényletével és Fujii Aki zongoraművész, egyben a zenekar premier szólistája közreműködésével egy nagyszabású szimfonikus zenei koncertet ad a zenekar. A Szolnoki Szimfonikus Zenekar egyik legnépszerűbb koncertje a CINEMAGIC, melyre idén augusztus 22-én kerül sor Szandaszőlősen. A közönség már több változatát is élvezhet a filmzenékből összeállított produk-

ciónak, hiszen a mozivarázs évek óta szerepel az együttes repertoárján, mely kortól függetlenül minden alkalommal óriási sikert arat az ifjak és az érettebb korosztály köreiben is. A közönség meghallgathatja idén is a kedvenc filmzenéit, a filmekből kivetítőn részletek is láthatók lesznek. A nyarat augusztus 26-án a Bécsi estünk zárja, mely Johann Strauss, Lehár Ferenc és Franz von Suppé legnépszerűbb műveiből készült válogatás.

Hortobágyi István – Zuglói Filharmónia Szent István Király Szimfonikus Zenekar

A Zuglói Filharmónia Szent István Király Szimfonikus Zenekar idén július 3-án a Vajdahunyadvári Nyári Zenei Fesztivál nyitókoncertjén lép fel, melyen Carl Orff Carmina Burana című közismert műve csendül fel. Az impozáns környezet reményeink szerint fokozza majd a zene átütő erejét. Közreműködőink a Szent István Király Oratóriumkórus, a Liszt Ferenc Zenei Általános Iskola Gyermekkara (karigazgató: Kovács Katalin), és három kitűnő szólista, Szemere Zita szoprán, Varga Donát tenor és Haja Zsolt bariton énekesek.

Szeretnénk egy igazi nyáresti, ugyanakkor tartalmas és emlékezetes koncertélményt nyújtani azoknak a magyar és külföldi látogatóknak, akik velünk tartanak ezen a hangversenyen. Zenekarunk már többször szerepelt a fesztiválon, korábbi koncertjeink mind-mind nagy sikerrel zajlottak. Idén Orff egyik legismertebb és legtöbbször játszott művét tűztük műsorra, melynek intenzív ritmikája, belső energiája szinte „beszippantja” a hallgatót. A helyszín szerencsés választás, turisztikai szempontból kiemelt helyen található, s ilyenkor a közönségben olyanok is szép számmal fellelhetők, akik más alkalmakkor valószínűleg nem találkozhatnak zenekarunkkal.

Szabó Sipos Máté – Egri Szimfonikus Zenekar

Szabó Sipos Máté

A Zenekar számára a nyár mindig a könnyedebb hangvétellű, nagy közönséget megmozgató rendezvényeket jelenti. Egerben több, mint húszéves hagyományra tekint vissza a Szenátor Ház és az Egri Szimfonikus Zenekar által létrehívott nyáresti Strauss-Est, melynek repertoárja az évek során a Strauss család muzsikáján túl az opera, az operett, a musical és a szórakoztató szimfonikus zene sokszínű világával is gazdagodott. Kiváló énekeseket és hangszeres szólistákat láthattunk eddig is vendégül a Kis Dobó tér varázslatos környezetében megrendezésre kerülő eseményen, ami nemcsak zenei élvezetet, de a tér három éttermének jóvoltából gasztronómiai csemegét is kínál a hallgatóságnak. Idén július 2-án Vörös Edit, Zábrádi Annamária és Turpinszky-Gippert Béla közreműködésével hallhatja a teret betöltő, több száz fős közönség a zeneirodalom népszerű slágereit.

Aki esetleg lemarad erről a koncertről, azt másnap, július 3-án délelőtt kárpótoljuk az Eszterházy Egyetem előtti téren megrendezendő TÉR-ZENE koncertünkkel, ahol minden érdeklődő belépő nélkül lehet részese a szimfonikus irodalom könnyedebb világának. Ugyanezen a napon Mátrave-

rebély-Szentkúton a Muzsikál az erdő rendezvénysorozat keretén belül – melynek 14 évvel ezelőtti megalakulása óta állandó vendége zenekarunk – lép fel zenekarunk délután 4 órától a szabadtéri színpadon, ahol a Vox Mirabilis és az Eszterházy Károly Egyetem Gyakorló Gimnáziumának Kórusával közösen az erdő és a szent hely szelleméhez illő darabokat adunk elő.

Egy rövid nyári pihenő után elkezdjük felkészülésünket az augusztus 20-i Szimfonik Lájtk koncertre, mely három évvel ezelőtt a Zenekar kezdeményezésére jött létre, és azóta is töretlen népszerűségnek örvend. Az ünnepnapi rendezvények zárásaként, az este 8 órakor kezdődő eseményen könnyűzenei és jazz slágerek szólalnak meg szimfonikus feldolgozásban, hazai sztárokkal, tűzijátékkal több ezres közönség előtt a Dobó téren felállított nagyszínpadon. Idén Malek Andrea, Moór Bernadett és Karácsony János lesz az Egri Szimfonikus Zenekar vendége. Ezzel az új, hagyományt teremtő rendezvénnyel is szeretnénk növelni nemcsak a Zenekar, de ami még ennél is fontosabb, a szimfonikus élő zene népszerűségét Egerben és a régióban egyaránt.

Horváth Gábor – Gödöllői Szimfonikus Zenekar

A Gödöllői Szimfonikus Zenekar életében nagyon fontosak azon produkciók, amelyek a város egy fontos eseményével kapcsolatban kínálnak lehetőséget közös fellépésre különböző énekarokkal vagy művészeti csoportokkal. Nagy öröm számunkra, hogy a hagyományos júniusi gödöllői Koronázási Hétvégén neves szólistákkal és két kiváló amatőr kórus egyesítésével szólaltathatjuk meg Liszt Ferenc Koronázási miséjét, melynek gödöllői vonatkozása különös aktualitást ad a műnek. Zenekarunk nyári időszakra eső koncertjeinek sorát így a Bölcsőtől a koronáig, Gödöllő a királyné városa

Horváth Gábor

elnevezésű tematikus év programjaként a június 9-i hangversenyünk nyitja, melyen az említett Liszt darabot Fodor Beatrix, Wiedemann Bernadett, Balczó Péter és Jekl László énekes közreműködésével, és az Oláh Gábor vezette Baptista Központi Énekkar, illetve a Pechan Kornél karigazgató irányításával működő Gödöllői Városi Vegyeskar részvételével mutatjuk be.

Augusztus elején a Gödöllői Királyi Kastély hagyományos barokk napjain tavaly a Gödöllői Szimfonikus Zenekar kamarazenekara lépett fel Baráth Emőke kiváló szopránénekes vendégszereplésével, idén a La Clelia barokk együttes ad koncertet augusztus 6-án, melyen Vivaldi, Telemann, Bach, Francesco Turini, Pandolfi Mealli, Marco Uccellini és Dario Castello barokk művei csendülnek fel.

A több éves hagyományra visszatekintő Gödöllői Fesztivál nyitókoncertjére szeptember 8-án kerül sor a Gödöllői Királyi Kastély Lovardájában, ahol a Somos Csaba vezette Nemzeti Énekkar emblematis fel-lépésével, Miksch Adrienn, Schöck Atala, Balczó Péter és Cser Krisztián szólistákkal közösen szólaltatjuk meg Verdi nagyszabású zeneművét, a Requiemet.

Új évad, új otthon

A MÁV Szimfonikusok hetven év után kénytelen elhagyni a székhelyüül szolgáló, illusztris Károlyi-palotát. A hirtelen jött költözés azonban új lehetőségekkel is kecsegtet a zenekar számára, mely rendíthetetlenül készül az új évadra. Lendvai György ügyvezető igazgatóval beszélgettünk a jövőbeni tervekről, az elkerülhetetlen változásokról, a régi és új értékek egyensúlyáról.

■ *Költözik-e idén a MÁV Zenekar?*

– Március végén kaptuk kézhez a felszólítást a költözésre, azonban egy év haladékkal, ami azt jelenti, hogy 2018. március 31-ig kell elhagynunk a Károlyi-palotát. Zenekarunk fővédnöke, Dr. Czepek Gábor államtitkár úr azonban összehívott a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodási Zrt., a MÁV, a Zenekar, illetve a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium részvételével egy találkozót, ahol megtudtuk, hogy bár a jogszabály szerint egy éves felmondási időnk van, egy kormányrendelet alapján azonban az épületet idén szeptember 1-jéig át kell adnunk a görögkeleti egyháznak.

■ *Mi vezetett a jelenlegi áldatlan állapot kialakulásához?*

– A MÁV 2013 végén visszaadta a vasútüzemhez nem szükséges épületeit, így a mi székházunkat is, ami az MNV Zrt. kezébe került. Korábban az épületben vasúti hivatal, kutatóintézet és könyvtár is működött. Jelenleg öt állandó lakója is van, velünk együtt mindenkinek mennie kell. Előremenekülés gyanánt megkerestük a Károlyiakat, ugyanis ismertük a Fehérvárcsurgói kastély sikertörténetét. Ez az épület szintén állami tulajdonban maradt, ám a kezelői jogait ötven évre visszakarta a Károlyi család, és uniós forrásokból gyönyörűen sikerült felújítania az épületet, rendeznie a kertet, melynek köszönhetően ma pezsgő kulturális élet és konferenciaközpont működik benne. A Károlyiakkal tehát megindult a tervezés a Miniszterelnökség szárnyai alatt, részletes terv is készült az épület rekonstrukciójáról, ami által modell értékű hasznosítással működhetett

volna palotaként, ahol a for profit és non-profit tevékenység segíti és kiegészíti egymást. Úgy tűnt, ez egy igazi sikertörténet lesz, arról azonban nem tudtunk, hogy a magyar államnak volt egy korábbi kötelezettsége az ortodox egyház felé, és éppen a mi épületünket ajánlották fel a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyar Ortodox Exarchátusa számára. Az erről szóló kormányhatározatról mi is csak később értesültünk, azóta a Miniszterelnökség is levélben fejezte ki sajnálatát az eset miatt.

■ *Sikerült-e azóta új székházra lelnie a Zenekarnak?*

– Még nem, de van egy-két lehetőségünk, kezd körvonalazódni a megoldás. Azt kifejezetten érzem, hogy mindazok, akik ebbe a körbe valahogyan belekerültek, pozitívan állnak a helyzethez, hozzánk, és megoldásra töreksenek. Ez a görögkeleti egyház részéről is érződik. Két hete jártam kint Bécsben a metropolitánál, aki elmondta, hogy mivel ők alapvetően keresztény egyházként működnek, a szeretetet hirdetik, a kultúra, az oktatás, a tudomány mind nagyon fontos a számukra, ezért nagyra értékeli a munkánkat, de a kormány konkrét ajánlatát is, amit elfogadtak. Úgy vélem, hogy túl sokan akarnak most segíteni, ilyen módon mindenki egy kicsit a másikra vár, valahogy úgy, ahogy az angol szólás is mondja, *too many cooks in the kitchen*. Most még nő a kaosz, a határidő egyre jobban szorít, de épp ilyenkor szokott kikristályosodni a megoldás. Ha szeptemberig nem is találjuk meg a végleges helyünket, lesz ideiglenes megoldás.

■ *Mit nyerhet és mit veszít a költözéssel a Zenekar?*

– Minden attól függ, hogy hova költözünk. A Kálvin tér közelségénél jobb helyszínt nehéz lesz találnunk, ez a palota óriási előnye, bár van most a látókönyünkben egy hasonlóan jól megközelíthető helyszín. Jóllehet nagyon szeretünk itt lenni, a próbatermünk nem ideális, tehát amit elsődlegesen nyerhetünk a költözéssel, az egy jó próbaterem, és ez nem kevés. Kocsis Zoltán és számos neves szólista is úgy nyilatkozott, hogy a MÁV Zenekar az elmúlt időszakban óriásit fejlődött. Ahhoz pedig, hogy további lépéseket tegyünk a fejlődésben, szükségünk van egy olyan próbateremre, ahol ki tud alakulni egy hangzásképp, a jelenlegi túl kicsi ehhez, hiszen amikor a hegedűsök a faltól fél méterre játszanak, és onnan verődik vissza a hang, akkor ez a hangzás nem alakulhat ki.

■ *Milyen szempontok lesznek még döntőek a székhely kiválasztásakor?*

– Fontos, hogy olyan próbatermünk legyen, ahol koncerteket is tudunk tartani. Az elhelyezkedése sem mindegy, mert egy peremkerületbe például csak kevesen utaznak ki. Egy olyan próbaterem, ami színpaddal is rendelkezik, és 300–400 széket is el tudunk benne helyezni, lehetővé tenné, hogy ne csak kamara- vagy ifjúsági koncerteket szervezzünk – ami természetesen nem jelenti azt, hogy elhagynánk a MÜ-PÁ-t vagy a Zeneakadémiát –, hanem más és több koncertet is tarthatnánk, akkor, amikor nekünk jó, így nem igényelne időpont egyeztetést másokkal. Óriási dolog lenne, még ha végül csak egy kisebb kapacitású termet is kap-

nánk. Jelenleg két irányban kell nyomoznunk: egyrészt, hogy hova költözzünk rövidtávon, másrészt pedig, hogy mi lehetne a végleges megoldás számunkra. Úgy vélem, hogy ez utóbbi szeptember elsejéig nem fog kiderülni, de bízom benne, hogy mihamarabb megtaláljuk a legjobb megoldást, és hogy a székházváltás az új évadunkat nem fogja befolyásolni.

Ha már új évad, miben mondhatjuk, hogy új, milyen újításokkal készül a Zenekar a 2017–18-as évben?

– A jövő évadban két új bérlettel bővítjük kínálatunkat, az Erdély Plusz és a Lukács Plusz bérletekkel. Ebben az évadban négy világnagyság, nemzetközileg jegyzett zongorista érkezett hozzánk, Frankl Péter, Ránki Dezső, Jevgenyij Mikhailov és Jean-Efflam Bavouzet, jövőre pedig újabb illusztris nevekkel gazdagodnak zongorakoncertjeink: Sofia Gülbadamova, Várjon Dénes, Michel Béroff és Szergej Beljavszkij is ellátogat hozzánk. Az ő koncertjeiket megismételjük – amúgy is törekszünk az ismétlésekre, hiszen akkor jó a hatásfoka a munkának, ha egy hétig próbálunk, és 3-4-5-ször, sőt, akár többször is eljátszuk a darabot –, így mindazok, akik megvásárolják az egyik bérletünket, jutányos áron jut-

hatnak hozzá az ismételt zongorakoncert jegyekhez, melyeknek az Olasz Kulturális Intézet ad majd otthont.

A műsorpolitikánkon azonban nem gondolom, hogy változtatnunk kellene, és azt sem, hogy a különböző műfajok felé kellene orientálódnunk. Én hiszek abban, hogy a MÁV Zenekarnak azt kell csinálnia, amit hetven éven keresztül csinált. Kroó György, a legendás újságíró, rádiós, zenetudós annakidején azt mondta, hogy ha meg szeretnénk ismerni a klasszikus zene alaprepertoárját, akkor tessék MÁV koncertekre járni. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy nincsenek újításaink a műsorainkban. Csaba Péternek köszönhetően például több francia zene került a repertoárunkba, amik nem a nagy klasszikusok kategóriába tartoznak. Emellett más küldetésünk is van, szeretünk ritkaságokat felkutatni és bemutatni. Így pl. idén Zádor Jenő életművét vesszük fel lemezre, ez lesz immár az ötödik CD-nk ebben az esztendőben. Szeretnénk megtartani a régi és az új értékek közötti egyensúlyt.

Kik lesznek az új évad további húzónevei?

– Kobayasi Kenicsiró, zenekarunk tiszteletbeli vendégkarmestere négy

koncerttel örvendezteti meg a nagydeműt, az ő személye garancia a teltházas koncertekre. Vendégünk lesz Dmitrij Jurovskij is, akinek neve bár kevésbé ismert, mint bátyjéé, Vladimiré, aki a Londoni Filharmonikusok vezető karmestere, ám tehetségben semmiben sem marad el tőle. Édesapjuk, Mihail Jurovskij 1986-ban járt nálunk, és ez jó argumentumnak bizonyult kisebbik fia számára is, hogy elfogadja a meghívásunkat. Nálunk az a helyzet, hogy a nagy koncertjeink 80 százalékát lefedik azok a karmesterek, akik a zenekarhoz kötődnek (Csaba Péter, Kobayasi Kenicsiró, Kesselyák Gergely és Takács Nagy Gábor) és velük szeretnénk a jövőben is együtt dolgozni, így azt mondhatom, hogy elsődlegesen az ő nevük fémjelzi a működésünket.

A bérleteken kívül milyen előadásokkal készülnek?

– Menahem Pressler, a XX. század legendás amerikai zongoristája érkezik hozzánk. A 92 éves művész, a Beaux Arts trió egykori tagja kizárólag azért látogat Magyarországra, hogy a MÁV Zenekarral együtt léphessen színpadra. Tavaly is volt szerencsénk együtt muzsikálni, aki ott volt, annak felejtetetlen élményben volt része. Jövő húsvétkor pedig régi álmom valósul meg azáltal, hogy Kamp Salomonnal játszhatunk együtt. Bach muzsikájának fantasztikus tudora, az Egyházzenei Tanszék oktatója mindent tud arról, hogy a nagy mester hogyan ábrázolta a bibliai szövegeket, milyen szimbólumokat használt, milyen számmisztika szerint alkotott. Szeretném, ha a koncerten kívül egy előadással is meglepné a közönségünket, ahogy ezt én is megtapasztaltam még aktív muzsikuskoromban, mikor egy-egy próba közben leálltunk és elkezdett a Biblia és Bach összefüggéseiről mesélni. Hátborzongató élmény volt, ezt szeretném a hallgatóságunk számára is átadni.

Külföldi turnéra hova utaznak az új évadban?

– Októberben egy majdnem kéthetes olasz turnéra megyünk, december végén vagy január elején tíz napot töltünk Németországban, újra lesz fellépésünk a Musikvereinben, és terveink között szerepel – igaz, ez még csak nagyon haloványan körvonalazódik – egy Anglia-Wales körút is.

I Tervez-e változtatást a publikum oldaláról? Lesz-e új célközönsége a zenekarnak?

– Sokkal aktívabban vagyunk jelen a közösségi médiában, néhány hónap távlatából azonban még korai becslésekbe bocsátkozni. Amikor azt mondják rólunk, hogy öregszik a közönségünk, akkor előveszem a negyven évvel ezelőtti jelentéseket, amikben megállapítják, hogy hát sajnos öregszik a közönségünk. Ne felejtjük el, hogy az emberek átlagéletkora jelen-

tősen nőtt, egy nyugdíjas közel 10 évvel jár tovább koncertekre, mint korábban. A bérleteinket eladjuk, a Ze-neakadémiára 80 százalékban, a MÜPÁba kicsit alacsonyabb számban, de mégis, a nézőtér szinte mindig megtelik. Nem panaszkodom.

I A legifjabb korosztályt már megnyerték maguknak, mi a helyzet azonban a fiatal felnőttekkel, illetve a középgenerációval?

– Néhány évvel ezelőtt a Los Angeles-i Filharmonikusok főzeneigazgatója, Esa-Pekka Salonen egy konferencián azt mesélte, hogy a 16-25 éves korosztályt megnyerni szinte lehetetlen, és ez a világ egyik legerősebb marketingjével bíró együttes vezetőjének szájából igen hiteles véleménynek számított. Friss diplomásként nincsenek olyan helyzetben az értelmiségi fiata-

lok, hogy ilyen programokra költhes-senek, csak 40-50 éves korukra jutnak el oda, hogy megengedhessék maguknak ezt a luxust. A középiskolás korosztályért fáj egy kicsit a szívem, bár elmondhatom, hogy ott is vannak sikereink. Ha találunk olyan iskolát, ahol az igazgató, a zenetanár kézbe veszi az ügyet, akkor jönnek a gimnazisták is a koncertjeinkre. Erre az egyházi iskolák jobban kaphatók, ott ugyanis még van diszciplína, a világi iskolákban általában szétárják a kezüket, mondván, hogy nem kötelezhetjük a gyereket klasszikus zenei koncertlátogatásra. Mi igyekszünk átvállalni egy aprócska szeletét az oktatásnak, de sokkal inkább fordítva tudna működni a dolog, az oktatás feladata lenne, hogy behozza a kulturális intézményekbe a diákokat.

Keszler Patrícia

„Közvetítő az adminisztratív szervezet és a kuratóriumok között”

Lőrinczy György a kuratóriumi tagokat arra biztatja, inkább kevesebb, de nagyobb összegű támogatásokat osszanak szét

Lőrinczy György, az NKA új alelnöke sajtóbeszélgetésen számolt be terveiről. Gyakorlatias és tevékeny szervezőnek tartja magát, új feladatkörében, az NKA alelnökeként arra törekszik, hogy előrelépés történjen a pályázati koordináció terén, többek között szülessenek kuratóriumokon átívelő kiírások. Rövidíteni szeretné a meghirdetéstől az elbírálásig tartó időt, s ezért szigorúbb számonkérést, de szakmai segítséget egyaránt ígér. A művészeti menedzser fontosnak tartja, hogy az NKA által végzett munkáról a jövőben saját honlapjukról, s akár televíziós híradóból is értesüljenek az érdeklődők. Az NKA május 1-jétől kinevezett alelnöke szűkkörű sajtóbeszélgetésen számolt be terveiről.

„Menedzser szemléletű, főtítkári szerepkörben működő alelnököt akart Balog Zoltán miniszter, így esett rám a választása. Lengyel Györgyi közigazgatási államtitkár nagyon találó megfogalmazása szerint pedig azt szeretnék, ha közvetítő lennének az adminisztratív szer-

vezet és a szakmai kuratóriumok között.”

Hozzáteszi azt is, úgy véli, hogy a színházművészeti bizottságban végzett munkája, valamint a független színházak pályáztatásával kapcsolatos, végre nyugalmat teremtő átszervezési ötlete

irányíthatta rá a figyelmet. Valamint az, amit a miniszter így fogalmazott meg: ‘sok emberrel szót ért, s képes párbeszédet generálni a szakmai szervezetek és a politikai döntéshozók között.’ Ugyanis a színházművészeti bizottság tagjaként a színházigazgató-választá-

soknál, valamint az előadóművészeti törvény egyeztetése kapcsán is sikerrel közvetített.

Lőrinczy Györgyöt meglepte az NKA alelnökségére szóló felkérés, de mivel már operettszínházi pályázatában is hangsúlyozta, tenni szeretne a szakmáért, a szakmai párbeszédért, úgy gondolta, ha ilyen bizalmat kap, nem futamodhat meg.

„Nagyon sok ötletem van azzal kapcsolatban, hogyan lehetne jobb NKA-t felépíteni, hiszen pályázóként és kurátorként egyaránt ismerem a szervezetet. A legnagyobb gondot jelenleg a Nemzeti Kulturális Alap beolvadása jelenti az EMET-be, de lassan a folyamat végére érünk, és most már csak az összehangolási feladatokat kell megoldanunk. A pályázat, a kollégiumok megőrizték függetlenségüket, olyan részlegek kerültek csupán át ebbe a szervezetbe, mint például a könyvelés, de ezeken a területeken is lesz olyan team, amely csak az NKA ügyeivel foglalkozik.

Gyakorlatias és tevékeny szervezőnek tartom magam, így elsődlegesen igyekszem racionalizálni a különböző folyamatokat. Fontos lenne a pályázati koordináció, az, hogy ugyanarra a területre, ugyanannak a körnek ne írjon ki pályázatot az EMMI mellett az MMA és az NKA is. Ráadásul így nem látszik, ki az, aki több forrásból is pénzhez jutott, s ki az, aki sehonnan... Szintén lényegesnek tartom a kollégiumokon átvéló pályázatok kérdését. Szeretném ezért rávenni a kuratóriumi tagokat, hogy bizonyos témákban közös kiírásokat készítsenek.

A fő célok közé tartozik az is, hogy racionalizáljuk, rövidítsük a kiírástól az elbírálásig tartó időt, gyorsítsuk az NKA adminisztrációját. Ez azonban nem lehetséges anélkül, hogy a pályázati morált ne szigorítsuk. Hiszen ha a szakmai anyagot csak hiánypótlásként adják le vagy többször módosítanak a szerződésen, az ilyen és hasonló jellegű pályázati figyelmetlenségek kezelése mérhetetlenül leterheli az apparátust... A jövőben ezért kevésbé leszünk elnézőek. Azoknak viszont, akiket hiánypótlásra kell felkér-

ni, szeretném, ha pályázati workshopokat szerveznénk, hogy legközelebb már könnyebben boldoguljanak.”

Lapunk kérdésére elmondja azt is, hogy a második félévben már szűkíteni fogják a hiánypótlási lehetőségek körét, és elképzelhető, hogy az említett workshopra idén ősszel sor kerül.

„Arra is figyelniünk kell, hogy minden kollégiumnál más és más metódus jelenti a jó megoldást. Úgy vélem, akiknek akkora a költségvetésük, hogy az NKA által adható összeg számukra csak csepp a tengerben – itt leginkább a nemzeti intézményekre gondolok – ne ebből a forrásból kapjanak pénzt. Hiszen nekik elenyésző összeget jelentenek a pályázati győzelmek, miközben ezekkel a támoga-

tásokkal egy-egy vidéki projektet meg lehet menteni...”

A Zenekar újság felvetésére – hogy mindez hátrányosan érintené a vidéki nemzeti zenekarokat –, hozzászól, természetesen nem ezekre az együttesekre gondolt, hanem a nagy, többszáz millió forintos büdzsével bíró társulatokra.

Az új alelnök elmondja azt is, hogy a kuratóriumi tagokat arra biztatja, inkább kevesebb, de nagyobb összegű támogatásokat osszanak szét.

Azt pedig külön hangsúlyozza, hogy a könnyűzene nem a többiektől vesz el támogatási összegeket. Az Artisjustól ugyanis jelentős többletforrás érkezett, s ebből a pénzből a könnyűzene mellett még más területek is részesülnek.

A Zenekar kérdésére arról is beszél, hogy a szerzői jogvédőtől érkező bevételek elosztásáról nem az NKA dönt, hiszen az Artisjus pontosan meghatározza – a sugárzási mutatók alapján –, hogy az összeg milyen módon legyen felosztva a komoly-, a könnyű- és a népzene között. Az Artisjus támogatási politikája pedig azt is megszabja, hogy a jogdíjakból származó bevételek hány százalékát fordíthatják alkotói tevékenységre és mennyit rendezvényekre. Ez az arány most 80-, illetve 20%.

„Szeretném, ha erről eszmét cserélnék, hiszen jelenleg is vita tárgyát képezi, komoly kérdés, hogy az arány megfelelő-e. Nemrég egy tévés beszélgetésen találkoztam Madarász Ivánnal, s tőle is megkérdeztem, hogyan látja a kérdést. Az a cél, hogy elkészüljön a mű vagy az, hogy a megszületett kompozíciókat el lehessen játszani? Ő pedig úgy vélekedett, a zeneírásnak nem feltétlenül az a lényege, hogy az adott kompozíció azonnal felhangozzék, lehet, hogy majd a későbbi korok fogják játszani... A menedzseri, koncertszervezői fejemmel azonban úgy vélem, érdemes lenne az Artisjus kuratóriumával tárgyalni arról, hogy ez az arány változzon, s akár 30-70%-os legyen. Érdekes szakmai kérdés ez, amiről beszélnünk kell.”

Lőrinczy György megemlíti, hogy a Cseh Tamás Program az elmúlt években nagyon hatásos volt, meg kell próbálni a húsz kollégiumot a kommunikáció terén az ideiglenes kollégiumok szintjére felhozni.

„Szeretném, ha arról is szót ejtenénk, hogy egyetlen nap alatt hány projekt valósul meg az NKA támogatásával, hiszen megessék, hogy százas nagyságrendről beszélhetünk. Jó volna, ha erről a saját honlapunk is hírt adna, s akár az M5-ös csatornán jelentkezhetne NKA-híradó.”

Amit különösen érdekesnek tart, az az ideiglenes kollégiumok által végzett, nem hagyományos NKA tevékenység, hiszen a Cseh Tamás Programot követően a Halmos Béla, majd az Imre Zoltán nevével fémjelzett, ideiglenes kollégium is elindul. Kérdés, hol döntenek úgy, hogy hasonló jellegű akciókat, tehetségkutatókat életre hívó programra van szükség...

Arra a felvetésre pedig, hogy az NKA-nak mennyire kell tartania az MMA-tól, az a válasza, hogy szerinte ebben a kérdésben a Magyar Művészeti Akadémia ‘túl van démonizálva’. „Sem a döntéslistákat, sem a pályázati felhívásokat nem kell hozzájuk egyeztetésre átküldeni, s az általuk delegált tagokkal sincs semmilyen gond, korábban

közülük többen tevékenykedtek kuratóriumi tagként. Persze, tisztában vagyok azzal, mennyire érzékeny kérdés egy-egy kollégium összeállítása... De azt se felejtsük el, hogy annak idején az NKA kezdeményezői között volt Fekete György, aki Antall Józsefnek arra a kérdésére, hogyan tudná egyetlen mondatban összefoglalni a Nemzeti Kulturális Alap lényegét, azt válaszolta: ‘az, hogy olyan kulturális projekteket valósít meg, amelyek az NKA nélkül nem léteznének.’

Úgy vélem, ehhez a szemlélethez kellene visszatérnünk... Egyébként NKA alelnökként volt már egy megbeszélés Fekete Györggyel, amelyen az MMA vezetője nagyon szépen nyilatkozott a Nemzeti Kulturális Alapról, és hitet tett a szervezet függetlensége mellett.”

Lőrinczy György a sajtóbeszélgetésen elmondja azt is, hogy a művészeti élet számos szegmensében szerzett már tapasztalatot, most az lesz számára izgalmas, hogy új területekkel is megismerkedjen, hiszen kérdés, hogy a film, a képzőművészet, a könyvkiadás és az örökségvédelem munkáját – ahol még nincs ugyanolyan mélységű ember- és helyismerete – hogyan tudja segíteni. E téren számít persze a szakértők segítségére.

Azt is hangsúlyozza, annak kimondottan örül, hogy ő személy szerint nem diszponál egyetlen forint felett sem, hiszen így abban a szerencsés helyzetben van, hogy mindenkit, aki nála jelentkezik segítségért, nyugodt szívvel tud a kollégiumokhoz irányítani.

Hozzáteszi, a Budapesti Operettszínház természetesen vezeti továbbra is, úgy nyert időt az NKA-val kapcsolatos teendőkre, hogy a Színház- és Filmművészeti Egyetemen jövőre nem vállalt osztályt, lemondott a Magyar Színházi Társaság elnökségéről és a phd-ját is halasztotta.

„Nagy kihívás, nagy megtiszteltetés ez a poszt, kérdés, hogy mit tudok elérni. Át kell látnom az NKA ügyeit, s ha kellően ügyes vagyok, akkor már a jövő évben látszanak az általam elindított változások.”

R. Zs.

Táncos, menedzser, ügyvezető és alelnök

Lőrinczy György a Foltin Jolán és Novák Ferenc vezette Bihari János Táncgyűttesben kezdte pályafutását táncosként, később dolgozott közönszervezőként, népművelőként, művészeti titkárként, majd négy éven keresztül a Magyar Állami Operaház marketingmenedzsere, sajtótitkára volt. Düsseldorfban szintén menedzserként tevékenykedett, majd 1996-ban a Pentaton Művész- és Koncertügynökség ügyvezető igazgatója lett, s egészen 2014-ig töltötte be ezt a pozíciót. A Városi Színház Nonprofit Kft. ügyvezetője két évig, 2012-től 2014-ig pedig a miniszterelnökség kulturális és rendezvényszervező tanácsadója. A Budapesti Operettszínház főigazgatójának 2014-ben nevezték ki. Két éve színházi menedzsmentet oktat a Színház- és Filmművészeti Egyetemen.

Pályájának eddigi éveit olyan projekteken vett részt menedzserként, mint az Óbudai nyáron színre kerülő Agrippina, José Carreras-, Luciano Pavarotti- és Rolando Villazon- koncertek, a Frankfurti Könyvvásár zenei programja, milleniumi hangverseny a Vatikánban vagy a Várkert Bazár nyitóünnepsége.

Lőrinczy György jelentős családi kötődéssel bír a kultúráközvetítés terén, hiszen anyai dédapja Jankovich Béla, a Tisza-kormány oktatási és vallásügyi minisztere volt, nagypapja, Dr. Lőrinczy Szabolcs pedig a Klebelsberg vezette minisztérium művészeti tanácsosaként tevékenykedett.

„Meg kell szólítanunk az új generációt”

Tapasztalatok és tervek: Káel Csaba a Budapesti Wagner-napokról

■ *Milyen megfontolás alapján került a Rienzi az idei Budapesti Wagner-napok műsorára?*

– Annak idején, amikor a Budapesti Wagner-napokat útjára indítottuk, azt a „szent fogadalmat” tettük, hogy Fischer Ádám művészeti vezetésével a Müpa végigviszi a bayreuthi kánont – sorra bemutatja azokat a műveket (*A bolygó hollandi, Tannhäuser, Lohengrin, A Rajna kincse, A walkür, Siegfried, Istenek alkonya, Trisztán és Izolda, A nürnbergi mesterdalnokok, Parsifal*), amelyek hagyományosan szerepelnek a Bayreuthi Ünnepi Játékok műsorán, mégpedig lehetőség szerint olyan énekesekkel, akiket jegyeznek a világban, és Bayreuth színpadán is otthonosak. Az időzítés is lényeges volt: a mi fesztiválunk júniusban zajlik – ilyenkor egyrészt már vége a színházi és operai évadnak, másrészt a bayreuthi próbaidőszak (amely értelemszerűen sok Wagner-specialistát magába szippant) csak ezután kezdődik, ugyanakkor a nagy nyári hőség és ezzel összefüggésben az igazi „vízparti” vakációidő sem köszöntött még be. Nagyon kedvező választásnak látszott tehát ez a júniusi periódus, és az ezzel kapcsolatos reményeinket igazolták is az eltelt évek tapasztalatai.

Amikor azután a bayreuthi kánon utolsó operáját is bemutattuk, felvetődött a kérdés: hogyan tovább? Mivel a Budapesti Wagner-napok koncepcióját már korábban is igyekeztünk bővíteni és színesíteni, egyrészt ifjúsági előadással (a *Hattyúlovag* a *Lohengrin* bemutatójához kapcsolódott), másrészt dalesttel (ennek során Wagner összes dalát szólaltattuk meg egyetlen hangversenyen), úgy döntöttünk, hogy bemutatjuk a *Rienzit* – nem félig szcenírozott változatban, ahogyan a többi operát és zenedrámát, hanem koncertszerűen. Fontosnak éreztük ezt azért is, mert ez a mű korábban Magyarországon csak nagyon ritkán volt hallható, a mi kö-

zönségünk számára tehát ez még kétségkívül egy felfedezésre váró terület – és tegyük hozzá: izgalmas, gyönyörű zene, amely mindenképpen méltó a megszólaltatásra. Idei kínálatunkban tehát a *Ring* és a *Parsifal* mellett ez szerepel.

■ *Hallhatnánk néhány szót a produkció karmesteréről?*

– A német Sebastian Weigle (1961) nemzetközi mércével mérve is rangos Wagner-karmesternek számít. Különleges pályafutás az övé, mert habár már a berlini Hanns Eisler Zeneművészeti Főiskolán is tanulta a karmesteri művészetet, emellett kürtösnek is készült, sőt pályafutása első szakaszában hangszeres muzsikusként is tevékenykedett: tizenöt éven át volt a berlini Staatsoper szólókürtöse. Vérteli gyakorlati muzsikusz, aki kórust alapított, kamarazene-kart vezetett, és a kilencvenes évek eleje óta rendkívül sikeres karmester; ugyanolyan otthonos a drezdai Semperoper, a Frankfurter Opera (ennek 2008 óta főzeneigazgatója), a bécsi Staatsoper és a New York-i Metropolitan falai között, mint Bayreuthban.

■ *Eredeti változatában a Rienzi rendkívül hosszú. Úgy tudom, Budapestén is húzott változat kerül közönség elé – a mű befogadhatóságának érdekében. Kinek a koncepciója szerint rövidítették meg az operát?*

– Sebastian Weigle természetesen konzultált Fischer Ádámmal, de a végső elképzelés az övé, hiszen ő a produkció karmestere. Érdekes kérdés az, hogy hogyan játsszunk operákat, s ezen belül fontos a húzások kérdése is (a művek „nyitottságáé”, ahogy ezt szakmai körökben nevezik). Vannak, akik ragaszkodnak ahhoz, hogy minden alkotást mindig az eredeti terjedelmében adjunk elő, azt hangoztatván, hogy a húzás szentségtörés – de hát jól tudjuk, hogy

sok esetben maga a zeneszerző is meghúzta a művét, vagy átalakította, vagy éppen két változatot alkotott meg belőle, gondoljunk csak Verdi *Don Carlos*-ra. Ez a kérdéskör tehát olykor vitákat kavart – és mindig érdekes. Főként egy ilyen opera kapcsán, amelyet valóban nagyon-nagyon ritkán hallhatunk. Mikor lesz több a mű? Ha kicsit elveszünk belőle, de ez által közel hozzuk a közönséghez, mert fogyaszthatóvá tesszük? Vagy akkor, ha megtartjuk az eredeti terjedelmét, de ez által elidegenítjük a befogadótól? Meggyőződésünk, hogy egy olyan mű esetében, mint a *Rienzi*, csak jót teszünk azzal, ha egy reális időtartamú műalkakkal segítjük a közönség számára a mű megemésztését.

■ *Ha már Sebastian Weigle esett szóba: Fischer Ádám nyilvánosan is deklarálta törekvése, hogy ne csak ő vezényeljen a Budapesti Wagner-napokon. Hogyan alakulnak az arányok a jövőben e szempontból?*

– Fischer Ádám felelősen gondolkodó művészeti vezető, akinek számára fontos az egységes koncepció, de ugyanúgy a Budapesti Wagner-napok sokszínűsége és az általa képviselt értékek továbbadása is. Közös tervünk, hogy idővel újabb jelentős művészekkel színesítsük a fesztivál karmesterkínálatát. A sorozat arculatát kidolgozó szakembe-

rek – köztük a Wagner-napok casting-jában is jelentős szerepet vállaló Bátor Tamás, a Müpa koprodukciós programjainak igazgatója – beszélgetéseiben természetesen forognak konkrét nevek is, a dolog természetéből fakadóan azonban az ilyen kérdésekkel kapcsolatos konkrét bejelentések az e tárgynak szentelt, nagyszabású sajtótájékoztató alkalmával jutnak el a közönséghez, most tehát elégedjünk meg annyival, hogy Sebastian Weigle nem az első (gondoljunk csak Hamar Zsolt vagy Vajda Gergely korábbi közreműködésére), de nem is az utolsó ebben a sorban.

■ *Szintén újdonság a Rienzivel kapcsolatban, hogy a mű előadását nem a Rádiózenekar, hanem a Nemzeti Filharmonikusok vállalta.*

– Két oka volt ennek. Az egyik természetesen gyakorlati természetű. Amikor egy ilyen behatárolt hosszúságú fesztiválra készülünk, fel kell mérnünk, hogyan bírjuk a feladatokat zenekari erővel. De ez csak a kérdés egyik oldala. A másik az a kezdeményezés, hogy a Müpa rezidens zenekara, a Nemzeti Filharmonikusok is vegyen részt a Budapesti Wagner-napok produkcióiban. Erre a szándékra Kocsis Zoltán, az NFZ tavalyl elhunyt főzeneigazgatója igent mondott, s örömeinkre utóda, Hamar Zsolt is egyetért a zenekar közreműködésével. Ez egyébként nem az első ilyen eset: korábban, a *Trisztán és Izolda* bemutatóján a Magyar Állami Operaház Zenekara működött közre – igaz, ők repertoáron tartván a művet, eleve tudták a darabot, míg a Nemzeti Filharmonikus Zenekarnak a *Rienzit* most a produkció kedvéért kellett megtanulnia. Hozzá kell tennem: csodálatos luxus, kiváltságos helyzet, hogy mi itt Budapesten válogathatunk a zenekarok között, amikor eldöntjük, hogy egy nagy Wagner-opera zenekari részét melyik együttes szolgáltassa meg. Igaz, persze, hogy az NFZ e téren jelentős „előéletet” mondhat magáénak, hiszen a Kocsis Zoltán által vezényelt Richard Strauss-sorozat méltó „előtanulmányként”

funkcionálhat bármilyen Wagner-feladat előtt.

■ *Szintén részben újdonság Dorottya Láng dalestje, hiszen – ahogy e beszélgetésben is szót ejtettünk már erről – egyrészt már volt hasonlóra példa, másrészt azonban ennek a hangversenynek a műsora más, mint a Wagner összes dalát bemutató koncerté, hiszen ezúttal a kontextusba helyezés mozzanata a fontos; az, hogy Wagner dalait (a Wesendonck-dalokat) a nagy kortársak, Liszt és Berlioz daltermésével konfrontálva hallgathatja meg a közönség.*

– Szeretnénk a Wagner-napokat kicsit „fesztiválosítani”. Azok a tartalmi elemek, amelyekről a beszélgetésünkben eddig szó esett – egy, a Wagner-kanonba szorosan nem tartozó mű bemutatása, gyerekelőadás, dalest – mind ebbe a vonulatba tartoznak. Nemcsak operákat mutatunk be, hiszen ide érkeznek számos külföldi, akik eltöltenek itt egy eléggé komoly időszakot. Gondoljuk csak el: ha valaki kizárólag a *Ringet* tekinti meg, az máris Budapesten tölt négy éjszakát. Mindez nagyon sokat jelent a turizmus számára. Mi pedig megpróbáljuk őket rávenni, hogy tovább maradjanak – ezek a többletprogramok tehát kedvet csinálnak az itt maradásra, arra, hogy az érdeklődők megnézzék a *Parsifalt*, ott legyenek a *Rienzi* koncertelőadásán, és meghallgassanak egy szép, tartalmas dalestet. Az egész egy komplett csomaggá válik. Arról nem is beszélve, hogy milyen érdekes Wagner alkotói zsenije kevésbé ismert oldalainak is figyelmet szentelni.

■ *Beszéljünk egy kicsit a Ringről. 2007/2008 óta látható és hallható. Milyen lesz a további sorsa Hartmut Schörrghofer rendezésének?*

– Ahogy a többi előadást, a *Ringet* sem sokszor láthatták a nézők. Nem isadtuk minden évben, és persze az esetek többségében egy fesztiválon csak egyszer ment. Úgy érezzük, még sok lehetőséget rejt magában, arról nem is beszélve, hogy nagyszerű előadás, amelybe az alkotógárda is és a Müpa is

óriási energiákat fektetett – az anyagi áldozatról nem is beszélve. Két törekvésünk van, és a kettőt szeretnénk egymással összhangba hozni: a megőrzés és a megújítás. Szeretnénk, ha a magyar és a nemzetközi közönség számára a Müpa *Ringje* továbbra is megmaradna, ugyanakkor szeretnénk felfrissíteni is. Hogy ez pontosan hogyan történjék, arról jelenleg egyrészt azért nem nyilatkozhatom részletesebben, mert magunk is törjük még a fejünket a lehetséges megoldásokon, másrészt azért sem, mert magával a produkciót jegyző rendezővel, Hartmut Schörrghoferrel is javában zajlik minderről az egyeztetés.

■ *A megújulás tendenciája amúgy is jelen volt az elmúlt években – és nemcsak a Ringben, hanem az összes előadásban is, hiszen minden egyes évben, ha egy korábbi produkció újból közönség elé került, az újonnan beállók hozták a maguk felfogásának, személyiségének, karakterének, hangszínének új árnyalatait és zamatait, és ezzel akarva, nem akarva folytonosan felfrissítették és újraértelmezték az előadást.*

– Az „énekes-frissítésnek” van egy koncepciózus része, amelyet Fischer Ádámmal és Bátor Tamással mindig közösen, hármasban gondolunk végig, és van egy másik aspektus, nevezetesen az, hogy mindig érnek be új sztárok, mindig felbukkannak olyan új nevek, akikre oda kell figyelniük. És sajnos van ennek az összefüggérendszernek egy másik oldala is: olykor fájdalmasan korán elveszítünk valakit, mint tavaly a kiváló dél-afrikai tenort, Johan Bothát, aki pár hónappal a Wagner-napokon énekelt Siegmundja után, idő előtt hunyt el. A finn basszbariton, Juha Uusitalo egy súlyos betegség után örömeinkre visszatért énekelni hozzánk. De említhetném a *Ring* alkotógárdáját is, amelyben akad olyan név, amelynek viselője már nincs köztünk. Úgy gondolom, a közönség azért is jön el többször megnézni egy produkciót, mert kíváncsi az új nevekre, új egyéniségekre, új alakításokra. Fischer Ádám – aki nagyon színpadközpontú karmester, és

nagyon elkötelezetten szolgálja az énekeseket – elszántan szokott küzdeni azért, hogy minden szerepre a megfelelő karaktert találjuk meg. Azt hiszem, ennek a küzdelemnek az eredménye az ideai szereposztásokban is érezhető lesz. Nem biztos, hogy kiemelnék bárkit is, mert Fischer Ádám mindig az *egészben* gondolkozik – nemcsak egy adott énekes fontos számára, hanem az is, hogy az illető megfelelő partnert kapjon. Vulgárisan szólva: fontos számára, hogy ki kihez passzol. Részben valószínűleg azért is van ilyen varázsa a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem specialitásaként emlegetett intim Wagner-előadásmódnak, mert ezek az érzékeny és termékeny kapcsolatok megvalósulnak.

■ *Hogyan reagálnak ma, több mint egy évtized után a világ nagy és híres énekesei a Budapesti Wagner-napok hívására?*

– Egy komoly Wagner-énekest négy évre előre kell leszerződtenni. Nagyon sok mindennek kell egybeesnie, és nagyon kell tudni előre gondolkodni. Sokat töprengünk, amíg eljutunk egy-egy döntésig, emellett pedig az ügynökségekkel való állandó egyeztetés is elkerülhetetlen. Ha a kérdés arra vonatkozik, hogy szívesen jönnek-e az énekesek, a válasz egyértelmű igen. Fischer Ádámnak nagyon nagy a hírneve és a tekintélye a világban, pontosan tudják, hogy milyen érzékenyen reagál az énekesek minden igényére, milyen rendkívüli figyelemmel kíséri a színpad történéseit. Egyszerűen „énekes-központú karmester”, aki mindent megtesz azért, hogy az énekeseknek a lehető legtöbbet, legjobbat sikerüljön kihozniuk magukból, és vállvetve küzd velük a mű sikeréért, tartalmainak minél teljesebb és egyénibb érvényesüléséért. Ezt a tulajdonságát mindenki nagyon szereti. Emellett a Müpa akusztikájának híre is nagyon messze jutott már a világban: minden énekes jutalomjátéknak érzi, ha itt léphet fel, legyen szó akár Wagner-, akár Mozart-produkcióról. Itt mindenki sokkal plasztikusabban tudja megmutatni magát, sokkal jobban be tudja osztani az energiáit, a színek és

érzelmeik sokkal szélesebb skáláján képes játszani.

■ *Jövőre jutunk el oda, hogy korábban már bemutatott művek új produkcióban kerülnek a közönség elé.*

– Már beszéltünk arról, melyek a nehézségei a *Ring* továbbgondolásának. Ezek a többi darab esetében is megvannak. A *Trisztán és Izolda* új bemutatójával kezdünk jövőre: ez egy nagyon érdekes és fontos darab, amelynek sikeres előadása volt Szemerédy Alexandra és Parditka Magdolna közös rendezése. Ezt a művet mutatjuk be most új értelmezésben, mégpedig egy kiváló olasz rendező, Cesare Lievi tolmácsolásában. Nagy várakozással tekintünk a produkció elébe, hiszen az olasz operajátzás világában Wagner műveit korántsem játsszák olyan gyakran, mint a német nyelvterületen, s így értelemszerűen a darabokkal kapcsolatban megnyilvánuló ötletek szellemi készlete, a művekről való gondolkodás is kevésbé használdott el, frissebb maradt, több eredeti újdonság lehetőségét rejt magában. A rendezőtől, akinek munkásságát Fischer Ádám is jól ismeri, a korábbiaktól eltérő értelmezést várunk.

■ *Szintén újdonság a Johan Botha utolsó Wagner-szerepét megörökítő Walkür-DVD megjelenése.*

– Úgy éreztük, a tavalyi *Ring* nagyon erős, egységes előadás volt, mind zenekari szempontból, mind az énekesi teljesítmények dolgában, úgy gondoltuk tehát, hogy érdemes megjelentetnünk a hang- és képfelvételét. Ráadásul mostanra HD minőségben tudtuk rögzíteni a produkciót, a korábbi esetekben még kisebb felbontású, SD videofelvétel tudtunk csak készíteni. Az előadás nemcsak DVD-n, hanem blu-ray discen is megjelentetjük – ma már ezt a követelményrendszert teljesíteni kell, nem lehet ez alá menni. A produkció technikai elemzése és Johan Botha távozásának szomorú körülménye adott még egy fontos impulzust, hogy megjelentessük ezt az emlékeztető produkciót. A Müpa egyébként készül a folytatásra is,

de minden produkció esetében nagyon nehéz kérdések sokasága teszi bonyolulttá a döntést. Egyrészt a hagyományos DVD, sőt már a blu-ray disc is kezd kimenni a forgalomból, másrészt ugyanakkor a mai internetes hordozókon keresztül nagyon nehézkes egy Wagner-operát eljuttatni a közönséghez, különösen akkor, ha nem egy nagy múltú, komoly forgalmazó áll a kiadvány mögött. Mindez tehát nem csupán elhatározás kérdése, hanem nagyon komoly pénzügyi vonzatai is vannak. Továbbá a produkciót „jogosítani” is kell: birtokolnunk kell az összes közreműködő engedélyét, ha meg akarjuk jelentetni. Még további dilemma a félig szcenírozott előadás vizualitása. Ezt nagyon végig kell gondolnunk.

■ *Milyen a Budapesti Wagner-napok jegyeladási statisztikája a tizenkét évre vonatkoztatva?*

– Minden kezdet nehéz: eleinte nem voltak a mostaniakhoz hasonló telt házaink. Hála az eltelt évek kitartó munkájának, ma már jó ideje minden Wagner-napok jegyei az előző évi sorozat kezdetére elkelnek. A külföld érdeklődése is sokkal nagyobb, mint az elején: immár több mint ötven százalékot tesz ki.

■ *Mi a Müpa víziója a Budapesti Wagner-napok jövőjéről?*

– Nagy örömeinkre egyre több fiatal jön el, hogy megnézze a produkciókat. Ez rendkívül fontos, és nagyon ígéretes eredmény, hiszen gondolnunk kell a jövő közönségére is. Hogy Wagnerrel foglalkozunk, önmagában nem elég: a művek üzenetét kell eljuttatnunk a jövő nemzedékeihez. Ha ez nem sikerül, veszélybe kerülhet maga a wagneri örökség is. Mi hiszünk benne, hogy ezeknek a műveknek olyan üzenetük van, amelyet tovább kell adnunk. A legfontosabb tehát: meg kell szólítanunk az új generációt, és ezt nem a „modernség” görcsös igyekezetével, hanem felszabadultan és kreatívan, ugyanakkor kérelhetetlen maximalizmussal kell tennünk.

Csengery Kristóf

Magyar elnök az Előadó-művészeti Intézmények Munkáltatóinak Európai Ligája élén

Az Előadó-művészeti Intézmények Munkáltatóinak Európai Ligája – Pearle*-Live Performance Europe – 2017. június 2-3-án Koppenhágában megtartott 53. konferenciáján a Szövetség elnökévé választotta Kovács Gézát, a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek igazgatóját, a Magyar Szimfonikus Zenekari Szövetség elnökét. A konferenciát a Dán Regionális Szimfonikus Zenekarok (LOF) és a Dán Színházi Egyesület közösen látta vendégül. Kovács Gézát elnöki feladatairól kérdeztük.

I Úgy tudom, hogy eddig már két alkalommal is tisztséget viselt a Pearle* elnökségében, ezért nem volt teljesen váratlan a megválasztása:

Kovács Géza: A most leköszönt elnököt, Rolf Bolwint megelőző elnökhelyettes, Cathrene Baumann váratlanul az Egyesült Államokba költözött, és akkor úgy döntött a Szövetség, hogy átmenetileg társelnöki rendszert vezet be. Az ezt követő ciklusban elnök-alelnök párosítást vezettek be, ahol a már említett Rolf Bolwin, a Német Színházak és Zenekarok Szövetségének elnöke töltötte be az elnöki tiszteket, én pedig alelnök voltam mellette. Rolf Bolwin most nyugdíjba ment a szervezet tagsága pedig az elnöki posztra szavazott bizalmat nekem.

I Milyen előnyökkel jár az Ön megválasztása a magyar zenei élet vonatkozásában?

– Ez egy sajátos helyzet, mert értelemszerűen ezen a poszton nekem magát a szervezetet kell képviselnem az Európai Unió szerveivel, valamint az egyes tagállamok adminisztratív vezetőivel való együttműködés során. Úgy gondolom, hogy a magyar érdek pedig már önmagában azzal érvényesül, hogy a szervezet harminc éves történetében először választottak elnököt a

közép-kelet-európai régióból, ráadásul éppen Magyarországról. Álszerénység nélkül szeretném mondani és hinni, hogy ez nyilvánvalóan a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségére és jelenlegi munkahelyemre, a Magyar Rádió Zenei Együtteseire is kihat, valamint arra is, hogy Magyarország megítélése kedvezőbb legyen. Talán nem mellékes az a körülmény sem, hogy az Európai Unió oktatási és kulturális ügyekért felelős biztosa is magyar, miközben a Pearle* országos hatáskörű tagjain keresztül jelenleg több mint 10 000 európai zenekar, színház, balett-együttes, kórus és más hivatásos előadó-művészeti intézmény munkáltatóinak szakmai képviseletét látja el.

I Nagyon nehéz, válságos helyzetben választották meg elnöknek...

– Igen. A Pearle* megalakulásakor, 1990-ben nagyon derűs, optimista időszakot éltünk Európában. A világ sokkal jobb helynek mutatkozott, mint amilyennek a jelenben tapasztaljuk. Az európai kontinens megosztott részei akkor éppen még jobban összeforrni látszottak. Amikor 1996-ban először vettem részt a szervezet közgyűlésén Londonban, akkor még csak álmodtunk arról, hogy Magyarország is egyszer európai uniós tagország lesz. A

nagy különbség a megalapítás és az egy emberöltővel későbbi időszak között az, hogy a kontinens – ha nem is éppen szétesni készül – horizontján nagyon sötét fellegek gyülekeznek. A Brexit önmagában sokkoló hatású volt számomra, mint ahogy nagyon sok brit kollégám is a legnagyobb kétségbeesés hangján beszél róla. Bár korábban azt sem tudtam volna elképzelni, hogy ennyire kelljen aggódni egy franciaországi választás kimeneteléről, de most örömmel nyugtázom, hogy végül egy Lisztet zongorázó francia köztársasági elnököt sikerült megválasztani.

I Ha már a Brexitet említette, Ön szerint milyen hatással lehet a brit kilépés az előadó-művészeti szakmára? Gondolok itt elsősorban a szabad munkavállalásra, az adózásra, a kellék- és hangszerszállítás esetleges vámtételeire. Vagyis mindarra, ami általában egy turné velejárója.

– Még vezető európai és brit politikusok sem tudják pontosan, hogy ez a válasz hogyan fog majd lezajlani. Ha csak azt vesszük figyelembe, hogy Nagy-Britanniában hány európai uniós állampolgár dolgozik tartósan színházakban, zenekarokban, balett-együttesekben és énekkarokban és ezek menedzsmentjeiben, valamint hogy hány brit állampolgár él az euró-

pai kontinensen, akkor ez már önmagában nagyon súlyos kérdéseket vet fel a szabad munkavállalás vonatkozásában. Hiszen éppen ez volt az egyik hívó szó a Brexit melletti kampány során, vagyis hogy az uniós munkavállalók elveszik a britek kenyerét. Ugyanakkor egyáltalán nem reális annak a lehetősége, hogy a most megüresedő építő- vagy vendéglátó-ipari munkahelyekre, amelyeket többségükben kelet-európai munkavállalók töltöttek be – most hirtelen tömegével jelentkeznének brit kőművesek és pincérek.

■ Mi lesz például azokkal az uniós szabályokkal, amelyek konkrétan az előadó-művészetre vonatkoztak a tagországokban?

– Ebben az esetben nagyon komplex kérdéskörrel van szó. Nekem az eltelt huszonegy év alatt, amióta a Pearle*-munkájában rendszeresen részt veszek, nem csak azokat az angol kifejezéseket kellett megismernem, amelyeket még magyarul sem biztos, hogy tudok, hanem azt is, hogy mi van mindezek mögött, milyen európai szervezetek foglalkoznak például a munkahelyi biztonság és egészség kérdésével, de azt is itt kellett megtanulnom, hogy a brazil rózsafának mi köze van az európai uniós és az ENSZ-szabályozáshoz. Hiszen az elefántcsont mellett a brazil rózsafa az ébenfával együtt a hangszerek jelentős részének nagyon fontos alkotóeleme. 1972 óta létezik egy CITES nevű ENSZ szervezet, amely védi a veszélyeztetett fajokat, és ez jelenleg nagyon komoly problémát okoz a vonós és pengetős hangszer valamint vonókészítő európai, illetve nemzetközi szövetségek számára. Hétköznapiabb példánál maradva ide tartoznak az előadó-művészet területén dolgozók munkaidő szabályozása, az adózási kérdések. Most a legutóbbi konferencián például meglehetősen sokkoló volt hallani azt a szakértői tájékoztatót, amely szerint az – angol kifejezéssel élve – „posztolt” munkaerőnek, vagyis a más európai tagországba rövid vagy tartós munkavégzésre kiküldött

munkaerőnek kötelező legkevesebb az adott ország minimálbérének megfelelő összeget garantálni. Egy európai uniós tagországban turnézó előadó-művészeti együttesnél ez nagyon komoly kérdéseket vet fel, következőképpen kezdeményezni fogjuk ennek a jogszabálynak a módosítását. Ráadásul a tagországokban sincs mindenütt minimálbér, illetve aapidíjak után sem egységesen kell mindenhol járulékot fizetni.

■ Nekem úgy tűnik, hogy Európa kicsit elkényelmesedett, ami alatt azt értem, hogy hosszú ideig nem állt ki elég markánsan a saját kulturális értékei mellett, aminek következtében most nehezebben veszi fel a harcot meggyengült identitásának védelmében...

– Nem tudom. Hogy ez így van vagy nem, azt nálam ez ügyben okosabb emberek tudják megmondani. Azt azonban biztosan tudom, hogy az európai előadó-művészet egyáltalán nem kényelmesedett el. Az európai előadó-művészet továbbra is a világ élvonalában van, és a legnagyobb megbecsülésnek örvend.

■ Ez valóban így van, de ehhez képest rendkívül kicsi az érdekérvényesítő ereje. Nem vonom kétségbe, hogy éberem és naprakészen őrzi az európai kulturális értékeket, de a hangja nem képes elnyomni a politikai és a gazdasági lobbisták kórusát.

– Ez így van. Az európai előadó-művészeteket sújtják azok a kedvezőtlen változások, amelyeket most a világban tapasztalunk, de az európai előadó-művészek szervezetei, és maguk az előadó-művészek a legkevesbé tehetők felelőssé azért, ami történt, mert egyrészt letéteményesei annak a kultúrának, amelynek legkevesebb két-három ezer éves gyökerei vannak, másrészt egy percig sem lankadva azon fáradoznak, hogy táplálják és tovább éltessék ezeket a gyökereket.

■ Én sem gondolom, hogy bármiért is felelőssé lehetne tenni az európai

előadó-művészeket, sőt, inkább áldozatnak gondolom őket, de talán éppen most jött el az ő pillanatuk. Vagyis, hogy a szemünk előtt zajló válságban erőteljesebben mutassák fel azokat a kulturális értékeket, amelyek hagyományosan az európai kontinensre jellemzőek.

– Az európai előadó-művészetre jó tékony hatást a 2008-as gazdasági válság gyakorolt, ez ma már egyértelműen látszik. Európa nyugati felén ugyanis, amikor karácsony táján az európai középosztály többsége rendszerint elutazott egzotikus, melegebb tájakra, a gazdasági válság hatására otthon maradt, aminek köszönhetően megnőtt a színházak és koncerttermek látogatottsága, és azóta sem csökkent. Legalábbis a nyugat-európai országokból nagyon pontos statisztikáink vannak erre vonatkozóan. Sajnos kelet felé haladva ezek az adatok már egyre nehezebben érhetők el. Ide értve részben Magyarországot is, bár mi még mindig jobban állunk, mint néhány kelet-európai ország. Az azonban bizonyos, hogy az emberek, ha már nem mehettek a Seychelle-szigetekre, akkor elmentek a Royal Shakespeare Company előadására, a müncheni operába, vagy a bécsi Staatsoperbe egy opera- vagy balette előadást megnézni, és azóta is – ha úgy tetszik – visszaszoktak.

Ugyanis ez előtt – valójában már a hetvenes években – elindult egy folyamat, az úgynevezett *gray-hair audience*, a fehér hajú közönség jelensége. A korábbi ciklusok ugyanis úgy voltak, hogy gyerekként vitték őket a szülők koncertre, azután felnőttként kezdtek elmaradni, majd családot alapítottak, és úgy negyven éves koruk felett kezdtek visszajönni. Viszont egyre több volt az ősz hajú, idős koncertlátogató. Nagyon eltérő stratégiát választottak ezzel a folyamattal szemben az egyes előadó-művészeti intézmények, többkevesebb sikerrel. Ha úgy tetszik a 2008-as gazdasági válság e tekintetben még jót is tett.

■ Magára az előadó-művészeti intézmények működésére ugyanakkor már

nem volt ilyen pozitív hatással a válság, hiszen elsőként szinte minden kormány úgy reagált, hogy a kulturális kiadásoktól vont el a legtöbbet.

– Azt kell, hogy mondjam, hogy mindez egy rendkívül rövidlátó politikusi magatartás reakciója, aminek következtében számos helyen megroppantak az előadó-művészeti intézmények. Portugáliában a 2010-es évek fordulója táján az is előfordult, hogy egy évben kétszer is csökkentették a két nemzeti színház támogatását 50-50%-kal. Skandináv országokban, és részben Franciaországban sem voltak ugyanakkor túlságosan drasztikus elvonások. Hollandiában igen. Amikor olyan kormány volt hatalmon, akkor tovább csökkentették a zenekarok számát. Spanyolország mostanra viszonylag jól összeszedte magát, miközben Olaszországban továbbra sem tapasztalható javulás. A római opera is válságban volt, a milánói Scala még tartja magát, miközben mára már csak kettő maradt a több mint tíz RAI-zenekarból. Görögország e tekintetben amúgy is egy kicsit kilóg a sorból, ami azért különös, mert az európai kultúra egyik legmélyebb gyökere éppen az antik görög kultúra talajából ered. Görögországban például semmilyen szervezettség nincs az előadó-művészetnek, még a színháznak sem.

■ Ez érdekes, hiszen éppen egy neves görög színésznő, Melina Mercouri Görögország első női kulturális minisztere volt az, aki az Európai Kulturális Fővárosok stafétáját kezdeményezte.

– Igen, ennek ellenére – egyetlen volt alapító színházigazgatótól eltekintve – a görögök teljesen inaktívak a mi szervezetünkben. Természetesen a legmegbízhatóbbak és leginkább tevékenyek a német kollégák, a skandinávok, a Benelux-tagok, de a franciák is nagyszerűen teszik a dolgukat.

■ Nyilván nem véletlenül, hiszen a leggazdagabb országok képviselőiről van

szó, ahol azért bátrabban áldoznak a kultúrára.

– Éppen ezért nagyon örültünk, hogy most sikerült bábáskodnunk a Portugál Előadó-művészeti Szövetség létrejötténél. Beszélgetésünket követően 10 nap múlva utazom majd ki egy ötnapos konferenciára, ahová a Portugál Zenekarok Szövetsége – tehát a miénkhöz hasonló szervezet – a Brit Zenekarok Szövetsége, és más zenekari szövetségek igazgatói mellett engem is meghívott előadásokat tartani. Portugáliában tehát valami nagyon erősen megmozdult a súlyos válság után, és nagyon erős európai integrációs törekvések vannak a portugál kulturális életben. Nagyon jelentős változások voltak még Franciaországban is, ahol elaprózott volt az előadó-művészeti munkáltatói oldal szervezeteinek struktúrája. Ott a magán színházak, a regionális színházak, a központi állami színházak, a regionális zenekarok, összesen tizenkét szervezettel képviselték magukat a Pearle*-ben és tavaly egyesültek. Mondanom sem kell, hogy ez egy nagyon jelentős erő, hiszen Európa második legerősebb és legnagyobb kiterjedésű országának a teljes előadó-művészeti struktúrája jelen van a Pearle*-ben.

■ És mi jellemzi a kelet-európai szereplők részvételét?

– Az is örömteli nyitás volt, hogy három évvel ezelőtt az Orosz Zenekari Szövetség képviselői is megjelentek a szervezetben és most már társult tagként vesznek részt a Pearle* munkájában.

■ Reményei szerint közép-európai elnökként sikerül-e majd felzárkóztatni a régiókat a nyugati kollégákhoz? Gondolok itt azokra a tartalmi szolgáltatásokra is, amelyek például a statisztikai felmérések eredményeit teszik elérhetővé, vagy éppen az előadó-művészeti intézmények társadalmi aktivitására.

– Mindenképpen. Annak idején mi nagyon büszkék lehettünk és joggal, amikor 1992-ben megalakítottuk a

Magyar Szimfonikus Zenekari Szövetséget a volt Szovjetunió egykori szocialista szatellit-országai közül elsőként. Utána sok-sok év telt el, amíg a cseh színházak és zenekarok elkezdtek követni bennünket. Az Európai Unió támogatásával végig látogattuk ezeket az országokat, és bátorítottuk az ottani kollégákat, hogy hozzák létre a maguk munkáltatói szervezeteit. Eleinte ez nehézségekbe ütközött, mert bár az előző rendszerben a szakszervezeteknek meglehetősen jól kiépített infrastruktúrája volt – csak a rendszerváltást követően más tartalom került ezeknek a szervezeteknek a homlokterébe –, addig a munkáltatói oldalnak semmifajta előzménye nem volt. Következésképpen ők nem is ismerték fel magukat a munkáltató szerepében. Szép lassan azonban Szlovákiában, Lengyelországban és Bulgáriában is megalakultak ezek a munkáltatói szervezetek. Horvátországban, Szlovéniában és Romániában pedig eddig mindenfajta kezdeményezésünk eredménytelennek bizonyult, Bulgáriában azonban rögtön a teljes előadó-művészeti spektrumot lefedte. Vannak olyan országok, például Nagy-Britannia, ahol a legendásan híres ABO, vagyis a Brit Zenekari Szövetség 1948 óta működik, és számomra példaadó az ő szervezettségük. Mellettük ott van a Londoni Színházak Társasága, valamint a Brit Színházi Menedzserek Egyesülete is egészen kitűnő. Vagy a másik nagy példa a német színházakat, zenekarokat és hivatásos tánc-együtteseket tömörítő szervezet, a Deutscher Bühnenverein, amely 1846 óta működik. Ehhez képest a skandináv országokban sokáig külön volt – illetve Finnországban egyelőre külön van a zenekari és a színházi szövetség –, Svédországban és Norvégiában azonban az elmúlt években egyesültek. Úgyhogy előttünk ez példaként lebeghet. Személy szerint húsz éve próbálok a színházi kollégákat meggyőzni arról, hogy jöjjenek, és vegyenek részt ők is ennek a nagyon fontos és nagyon hatékony szervezetnek a munkájában.

Kaizinger Rita

Karmester- és karnagykurzus, sok-sok koncerttel

Alpaslan Ertüngaalp már három évre előre készíti a terveket

Rendhagyó és egyedi nemzetközi mesterkurzust szervez a Szolnoki Szimfonikus Zenekar. A karmestereket és a karnagyokat egyaránt várják június 6-ától, Martfűn. A kéthetes program a Kodály-émlékév és a reformáció 500 éves évfordulója előtt is tiszteleg, a templomi hangversenyek sorát két nagyszabású gálakoncert zárja, június 17-én Szolnokon, 18-án pedig Budapesten, a MOMkultban. A Szolnok Masterclass elnevezésű rendezvény kitalálója, a karmesterkurzus művészeti vezetője, Alpaslan Ertüngaalp beszélt az első sorozatról és a folytatásról.

I Az Ön elképzelései alapján született meg a Szolnok Masterclass. Hogyan tervezte meg a kurzust és miért a Szolnoki Szimfonikusokra esett a választása?

– Úgy kerültem kapcsolatba a szolnoki együttessel, hogy két évvel ez előtt a Rádiózenekarral adtunk a bérletsorozatukban koncertet. Már az is tetszett, hogy bár nagyon merész műsort állítottam össze, minket választottak, és az előadás is nagy sikert aratott. A hangversenyt követően hosszasan beszélgettem a két igazgatóval, Ignác Ervinnel és Patkós Imrével. Szimpatikus volt a gondolkodásmódjuk, az az építkezés, amit Szolnokon folytatnak. Mivel mindig keresem a potenciális partnereket, felvettem a kurzus ötletét. A szervezésnek másfél éve kezdünk neki. Figyelemmel kísérem, hogy Magyarországon milyen kurzusokat szerveznek, és magam is részt vettem több ilyen sorozatban külföldön. Fehéroroszországban például, a minszki akadémián több alkalommal tartottam mesterkurzust, akárcsak Görögországban, Olaszországban és Portugáliában. Törökországban nagyzenekarral, nemzetközi projektet szerveztem, amire a világ minden tájáról érkeztek karmesterhallgatók, s igazán nagyszabásúvá vált. Ekkor szereztem nagyobb gyakorlatot a szervezés terén is, s gondoltam, érdemes volna mindezt Magyarországon is megvalósítani. Keres-

tem hozzá a potenciális zenekarokat, és szándékosan nem a budapesti együttesekben gondolkodtam. A fővárosi társulatok ugyanis nagyon elfoglaltak, túlterheltek, és egy önálló zenekart összeállítani erre a projektre külön munkát jelentett volna. Így arra törekedtem, hogy találjak egy profi zenekart, amely ismeri a repertoárt.

I A szolnokiak pedig azonnal igent mondtak?

– Először feltártam a lehetőségeket, majd elkezdődött az ötletelés. Hoztam a formátumot, a struktúrát, ők pedig adták a zenekart, a kereteket, s szépen megszületett a nemzetközi mesterkurzus mostani formája. Arra jutottunk, hogy tíz aktív hallgatónk lehet, s ez a létszám hamar betelt, hiszen közel harmincan szerettek volna részt venni a foglalkozásokon, korban 21 és 45 év között. Arra gondoltam, hogy ne csak a dirigensek számára tartsunk kurzust, hanem a karnagyoknak is. Izaki Masahirót régóta ismerem, mindketten díjazottak voltunk annak idején a Magyar karmesterversenyen. Úgy véltem, miután ő is karnagyként indult, mi lenne, ha Masahiro is tartana egy kurzust, s foglalkozna a karvezetőkkel. Kiderült, mindig is vágyott arra, hogy az e téren szerzett tapasztalatait továbbadja. Így ez a program egyedülállónak vált a világon, mi pedig még

más extrákkal is szeretnénk volna különlegessé tenni a Szolnok Masterclasst.

I Gondolom, minden karmester-növendék örül annak, hogy a kurzust követően koncerteken is bemutathatja tudását.

– Így igaz, ezzel is rendhagyóvá vált a kurzus. Úgy véltük, a reformáció 500. évfordulója előtt hangversenyekkel tiszteleghetünk, hiszen a Tisza-tavi templomok közül sokat most újíttattak fel, így kiváló lehetőséget nyújtanak a muzsikálásra. Összeállítottunk hát egy koncertturnét, ami hét hangversenyből áll. A rendezvények ingyenesen látogathatóak, azonban adományokat szívesen fogadnak a befogadó települések. Nemcsak próbálunk és muzsikálunk az adott településeken, hanem az ott élők megmutatják a helyi nevezetességeket, lesz közös evés, ivás, koccintás, kicsit igyekszünk is integrálódni a közösségbe. Számukra egy nagyzenekari koncert nagyon fontos éves esemény, s mi igyekszünk ezt még emlékezetesebbé tenni. Természetesen két gálakoncert is lesz, a szolnoki gálaest bevételét a közelmúltban leégett Tiszavárkonyi Alkotóház újjáépítésére ajánljuk fel. Budapesten pedig a MOMkultban adok hangversenyt a legjobb növendékekkel együtt. Már az első, szolnoki esten új technológiát mutatunk be,

grafikusan is ábrázolunk előben egy zeneművet. Ezt a különleges metódust most Bernben mutatjuk be, hét svájci iskola közreműködésével, ez ott országos eseménynek számít. Ezt a szisztémát szeretnénk kulturális, oktatási programként is bevezetni Magyarországon. Most azonban ki kell próbálnunk. De emellett a MOMkultban is lesz meglepetés a gálán.

■ Miért Martfü ad helyet a programnak?

– Ez az egyetlen olyan hely a régióban, ahol akkora a szálló, hogy elfér minden közreműködő, hiszen erre az időszakra a résztvevők mellett Martfüre költöznek a Szolnoki Szimfonikusok, a Szolnoki Bartók Béla Kamarakórus, valamint a debreceni Kodály Kórus. Minden hallgató napi harminc percet kap a zenekarral, de természetesen zongorakísérőkkel is dolgozhat. Figyelnünk kell arra is, hogy a foglalkozásokat egymáshoz hangoljuk, hiszen többen is akadnak, akik mind a két kurzusra jelentkeztek.

■ Hogyan állította össze a foglalkozások programját?

– Olyan darabokat igyekeztem beaválogatni, amelyek Claudio Abbado kedvelt repertoárjába tartoznak, hiszen az „In memoriam Claudio Abbado” alcímet viseli a kurzus. Éppen azért, mert az Abbadoval való kapcsolatam nagyon erős volt. Sokat tanultam tőle, rengeteg szakmai titkot is elárult nekem. Nem szeretném a tőle szerzett gyakorlatot, tudáshalmazt csak magamnak megőrizni, hanem apránként tovább akarom adni újabb nemzedékeknek. Körbe vagyunk véve sarlatánokkal, bohócokkal, akik pálcát vesznek a kezükbe. Mindenki, aki botot markol, már karmesternek nyilvánítja magát. Van, aki anélkül... Éppen ezért szeretnék kinevelni olyan fiatalokat, akikre felnéz a zenekari zenész. Attól ugyanis, hogy elvégeztél egy iskolát, még nem vagy dirigens, csupán egy potenciális karmester, akiből akár még nagy maestro is lehet.

Egy ilyen kurzus egyébként arra is jó, hogy a zenekar is rádöbbenjen, mitől jó igazán egy dirigens. Jobban feltűnik, hogy egy másik kéz bizony másra képes. Sok karmester van, jóból azonban kevés akad. A Szolnoki Szimfonikusokkal már lezajlottak az előkészítő próbák a vezetéssel, nagy a repertoár, nagyon sokat kell tanulni mindenkinek, hiszen tizennégy műről van szó. Arra kértem őket, játsszanak tökéletesen kézre, ha valaki rosszul vezényel, akkor az szólaljon meg. Egyébként éppen ezért úgy érzem, ez egyben egy zenekar-továbbképző tábor is.

■ Visszatérve a műsorra, milyen kompozíciók szerepelnek benne?

– Szem előtt kellett tartani, hogy a zenekarnak se túl könnyű, se túl nehéz ne legyen a mű, kellően változatos legyen a darab összeállítás. Ahogy azt is, hogy a jelentkezők valóban tudjanak belőle profitálni, akadjanak a kompozíciókban technikailag nehezen meg-

oldható részek. Olyan darabokra van szükség, amelyeket vezényelni és gyakorolni is eleget tud a résztvevő. Az szintén lényeges, hogy nemzetközi karmesterversenyeken gyakran előforduló művek is akadjanak a műsorban. S persze, hogy Claudio Abbado kedvenc repertoárjából is megtanuljanak néhány kompozíciót. A három kötelező mű mellett három szabadon választott is akad, ezek között találni Beethoven-nyitányt, klasszikus és romantikus szimfóniákat, Bartók műveket, s Csajkovszkij-, Schumann-, Mendelssohn-részletet. Érdekes egyébként, hogy most Abbado hagyatéka a berlini állami könyvtárhoz került, és a partitúráiban sok olyan jelzés akad, amelynek a jelentését kevesen, csak egykori asszisztensei: Dudamel, Harding, James Judd, valamint én tudom csak értelmezni. Ezért is állok állandó kapcsolatban a hagyatéka főkurátorával. Az Abbado mellett tanultaknak ősszel a Solti Nemzetközi Karmesterversenyen

is hasznát látom majd, hiszen tagja vagyok a zsűrinek.

I Milyen országokból érkeznek a résztvevők Martfűre?

– Van köztük tajvani, brazil, görög, török, olasz, osztrák, fehérorosz, francia, albán, izraeli. Volt egyébként még több jelentkező a tengerentúlról és Afrikából, de ők nem kerültek bele a kiválasztottak körébe. Izgalmas, igazán nemzetközi mezőny gyűlt össze. Igyekeztem a jelentkezők közül úgy válogatni, hogy azok szerepeljenek, akik nem kezdők, és a zenekar is élvezi a velük való munkát. Érdekes módon

magyar résztvevője csak a karnagykurzusnak lesz. Azt látom, hogy kissé konzervatívak az itthoni, fiatal dirigensek, a legtöbben azzal a mentalitással működnek, hogy azt az utcát ismerem, amelyben lakom, de arra, hogy mi zajlik a szomszéd téren, már nem vagyok kíváncsi.

I Ön a Szolnoki Masterclass művészeti vezetője. Mi lesz a folytatás?

– Igen, a sorozatszervezésében jelentős részem van, hiszen a próbarendtől elkezdve a kommunikáción át több részével foglalkozom. Már a jövő évi sorozat tervei is készen vannak, és dol-

gozunk a következő esztendő kurzusán is. Muszáj több évre előre gondolkodnunk, hiszen így működik a nemzetközi zenei élet, ezért már 2020-as elképzeléseink is akadnak. Hosszú távra tervezünk. Azért is tartom fontosnak a Szolnok Masterclasst, mert Magyarországon, vidéken kevés a kiemelkedő kultúr esemény, a mi sorozatunk pedig éppen ezért a vidékfejlesztésre fókuszál, s oktatásorientált. Persze jövőre már most látom, hogy kicsit más lesz a sorozat. Tanulunk az idei tapasztalatokból is, de mindenképpen folytatjuk.

R. Zs.

„Engem annyi szerencse ért!”

Kovács Béla zenélésről, tanításról és komponálásról

Már az életrajza mellett található fotón is mosolyog, s ha találkozik vele az ember, azt tapasztalja, hogy egész lénye jó kedélyt, derűt és harmóniát áraszt. Kovács Bélának ilyen volt a habitusa mindig is, eddigi élete nyolcvan esztendejében, s ha végig tekint az eltelt éveken, azt érzi, hogy nemcsak a szerencse szegődött mellé, hanem a védőangyala is mindig jókor volt jó helyen. Hatvanöt esztendeje van a pályán, ebből negyedszázadot töltött az Operaház szólóklarinétosaként, s már oktatóként is négy évtizede tevékenykedik. Elsőként kapott fafúvós művészként Kossuth-díjat, de elismerései között megtalálni a Liszt-díjat, a kiváló és az érdemes művészi címet, valamint a Bartók-Pásztory díjat is.

I Májusban ünnepelhette a nyolcvanadik születésnapját, és szerencséire azt látom, most is nagyon aktív, foglalkozásokat, szakmai kurzusokat tart rendszeresen. Sőt, tavaly ősz óta az Egressy Béni Református Művészeti Iskolában is dolgozik a fiatalokkal...

– Két volt növendékem, Szepesi Bence és Varga István kért fel, hogyha van kedvem és időm, akkor tartsak foglalkozásokat, így havonta egyszer nyilvános kurzust adok, amelyre bárki jöhet. Nagyon jól érzem velük magam, családias az iskolában a légkör, jó a

hangulat. A Zeneakadémián pedig most végzett az utolsó növendékem, egy spanyol fiú, s úgy döntöttem, több saját hallgatót már nem vállallok. De természetesen, mint professzor emeritus, azért igyekszem segíteni az intézményben folyó munkát, ennyivel tartozom az akadémiának. Ezért megbeszéltem a kollégákkal, hogy két-három órát rendszeresen foglalkozom az ő növendékeikkel. Ez nekem is érdekes, hiszen más hibákat, erényeket találok, mint amit a saját hallgatóimnál megszoktam, s talán számukra is iz-

galmas, ha egy új tanári metódussal találkozhatnak.

I Hogyan kezdett el tanítani?

– Most már annak is négy évtizede... Kovács Dénes volt abban az időben a Zeneakadémia rektora, emellett az Operaház zenekarának a koncertmestere. Akkoriban már én is a zenekarban játszottam. Egy alkalommal, az egyik előadást követően hívtak, jöjjenek tanítani a főiskolára. Igent mondtam, s aztán fokozatosan belejöttem abba is, hogyan adhatom át a tudáso-

Kovács Béla „a két kedvenc Gyurijával” (Konrád György és Lakatos György)

mat. Az évek során kérdezték, hogy melyek a tanítási módszereim. Nagyon egyszerűek: jön a növendék, hozza a darabot, és foglalkozunk a művekkel, amennyit kell. Muzsikálunk... Abban a szerencsében is részem lehetett, hogy ebből négy évtizedből tizenöt évet a grazi főiskolán tölthettem. Úgy érzem, az öröngyalom segített abban, hogy mindig jókor legyek jó helyen. Éppen a növendékem, Várnai Bea diplomakonzertje zajlott, amikor az előttem ülő Pröhle Henrik megkérdezte, nem tudok-e valakit, aki elmenne Ausztriába tanítani... Így kezdődött. Persze meg kellett felelni a próbajátékon is, amelyen előttem nem más, mint a Wiener Philharmoniker szőlőklarinétosa játszott. No meg részt venni egy beszélgetésen az igazgatóval. Ebben is szerencsém volt, hiszen utazás előtt találkoztam egy régi kollégámmal, aki kiválóan beszél németül,

s eljött velem, hogy segítsen, tolmácsoljon... Nagyon fárasztó volt a folyamatos ingázás a két város között, azonban roppantul élveztem. Jó időben voltam ott. De ha már a védőangyalt említem, abban is része volt, hogy az Operaházba kerültem...

■ Nagyon fiatal volt még akkoriban.

– 19 éves. Hartai Ferenc, a fuvola-tanárunk még hetvenévesen is játszott az Operában, s amikor összefutottunk a főiskolán, megkérdezte, hogy miért nem voltam a dalszínházi próbajátékon, amelyen maga Tóth Aladár válogatott a jelentkezők közül. Mivel senkit sem talált megfelelőnek, így Hartai azt mondta, elvisz hozzám. Rettenetes volt... Az igazgató mindent kritizált, szinte egy klarinét-órát adott nekem. A végére már romokban voltam, mert semmi nem volt Tóth Aladárnak úgy jó, ahogy csináltam... Amikor letör-

ten üldögéltem a folyosón, odajött Hartai és közölte, másnap be kell mennem az Operába, ösztöndíjasnak szerződtek – s egy év után aztán véglegesítettek is. Kiderült, Tóth Aladár csak arra volt kíváncsi, képes vagyok-e megcsinálni mindent, amit mond... S nagyon boldog voltam, hogy az együttes is hamar befogadott. 'Kis Kovács, akar jönni velünk sörözni?' – kérdezték az előadás után, én pedig rettentően meg voltam tisztelve, hogy mehetek. Az Operaházban ismertem meg a feleségemet, Orosz Adélt is, 1962-ben házasodtunk össze. Később Székely Mihály segített minket lakáshoz jutni... Tényleg engem annyi szerencse ért!

■ A zenekari munka mellett rendszere-sen fellépett szólistaként is, kamarazene-szként is. Melyiké volt a főszerep?

– Ez akkoriban is nagyban a lehető-

ségeken múltott. Abban az időben még nem volt olyan fejlett a fúvós kultúra, mint ma, így nagyon sok helyre hívtak szólózni, Győrtől Debrecenig. Ma már minden zenekarban kiváló muzsikusok ülnek, el tudják játszani a szólódarabokat is. Nekem egyébként mindig a kamarazene volt a szívem csücske. Főleg vonósnégyesekkel szerettem muzsikálni, ebből három is jutott nekem: a Tátrai, a Bartók és a Kodály Kvartett. Mindhárom társulattal sokat játszottam itthon és külföldön. Ez az együttműködés is különösen kezdődött, hiszen a Tátrai vonósnégyes mindig Hernád Ferencet hívta közreműködni, ő azonban 1956-ban emigrált. Viszont amikor a magyar együttesek valahol külföldön szerepeltek, akkor amikor csak lehetett, elment a koncertjeikre. Az egyik alkalommal Tátrai Vilmos megdorgálta: Te jól itt hagytál bennünket! Most kivel fogunk játszani? S mint utóbb megtudtam, ekkor ajánlott maga helyett engem. „Van a főiskolán egy Kovács nevű srác – válaszolta Tátrai Vilmos – próbáljátok ki, nem fogtok csalódni. „Nálam pedig egyszer csörgött a telefon, nagy meglepetésemre Tátrai Vilmos mutatkozott be, s megkérdezte, van-e kedvem Pécsen játszani velük. Természetesen volt... Banda Edénél tartották mindig a próbát, ahová én is hivatalos voltam. Sorban játszottam a tételeket, és mindig szépen mentünk tovább, ez már elég biztató volt. A pécsi koncertet követően aztán Tátrai hozott egy lapot, s megkért, írjam alá. Ennyi volt rajta csupán a szöveg: 'Nem csalódtunk.' Számomra ez jelentette a legnagyobb dicséretet.

I A Virtuózok műsorában Lugosi Dániel Ali az Ön kompozícióját adta elő, s a koncertprogramokban rendszeresen megtalálta a darabjait. Hogyan kezdődött a zeneszerzés?

– El kell mondjam, meglepett, hogy a hangszeres pályafutásomnak közel

nem volt olyan visszhangja, mint amilyen a kompozícióknak... Előfordult, hogy Kínából érkezett e-mail, s azt kérdezték, én vagyok-e szerzője egy adott darabnak. A műveim a Távol-Keletre is eljutottak és sikert arattak. Mindez azzal kezdődött, hogy mindig szerettem improvizálni, és tanítás közben is folyton nálam volt a hangszer. A

*„Nekem mindig
a kamarazene volt
a szívem csücske.*

*Főleg vonósnégyesekkel
szerettem muzsikálni.”*

Rózsálovag az egyik kedvenc darabom, s elkezdtem annak az operának a motívumai alapján rögtönözni. A gyerekek felfigyeltek rá, kérték, írjam le nekik, olyan jó. Akkor kénytelen voltam bevallani, hogy ez az én alkotásom, és nem Richard Straussé. De leírtam... Nem vagyok nagy számítógépszakértő, de a kottagrafikát mára már remekül megtanultam. A komponálásban persze a klarinétiskola is nagy szerepet játszott. Noszogattak egyre többet, hogy kellene egy jó iskola, miért nem írom meg. A kollégák javasolták azt, hogy legyen a címe: Így tanítanak én, hiszen kezdőkkel sosem foglalkoztam. Éppen ezért hezitáltam a dolgon. De kaptam egy súlyos betegséget, s bár a védőangyalok itt is segítettek, a gyógyulásig azért több héten keresztül kellett feküdnöm. Addigra már bogarat ültettek a fülembe, így unalmamban nekikezdtem az iskola megírásának. Hamar meg is jelent nyomtatásban, és külföldön is jó visszhangot kapott. Igyekeztem minél érdekesebb feladatokat adni a gyerekeknek. Ezt követően elkezdtem saját koncertdarabokat is komponálni, amikor készen voltam kilenccel, beadtam itthon az egyik kiadóhoz, de más-

fél évig nem történt semmi... Közben kaptam Hollandiából is hívást a kották miatt, s szinte ezzel egy időben egy németországi magyar kiadó is megkezdte. Vele dolgozom ma is. Májusban küldtem neki éppen a legújabb darabot, amivel most készültem el, De Falla Rövid élet című operájának balett betétjét írtam át klarinétára. Zeneszerzéssel, átíratokkal ma is szinte minden nap foglalkozom.

I Egy klarinétverseny is indult Békéscsabán, ami Önről lett elnevezve. S még különdíjat is felajánlott annak a résztvevőnek, aki a legjobban játssza el a kompozícióját... Két éve tartották az első megmérettetést, lesz idén folytatás?

– Ez csak a pénzen múlik...

Varga István kollégám kiváló szervező, ő minden nyáron tartott kurzust ebben a városban. Megismert Békéscsabán mindenkit, igazi szív-emberek élnek ott, akik a nemzetközi klarinétos verseny ötletét is nagy örömmel fogadták. Kicsit aggódtam, hányan jelentkeznek majd az elsőre, de a végén annyian szerettek volna részt venni a seregszemlén, hogy szükség volt elő meghallgatásra. Aztán majdnem annyi jelentkezőt kellett visszautasítanunk, mint ahányan bemutatathatták tudásukat. Kiváló zenészek jöttek, s ketten, megosztva nyerték el az első díjat. Nagyon örültem ennek a versengésnek, mert mindenki remekül érezte magát, szép produkcióknak tapsolhattak az érdeklődők. Izgalmas előadásokban hallhattam vissza a darabjaimat. Bízom benne, hogy lesz folytatás, ha nem is ebben az évben, de hamarosan.

Nagyon sok szeretetet és erőt kaptam a születésnapjaim köszöntésektől, amelyet a növendékeim szerveztek a Zeneakadémián, illetve az Operaház Székely Bertalan termében. Bizony nehéz ezt a hosszú 80 évet felidézni, de a kollégáim és a növendékeim szerint innen már csak 20 kell a százig!

R. Zs.

A sárga öves hegedűművész

Ivan Szamozvancev 1993-ban kötött szerződést a BM Duna Szimfonikus Zenekarral. 15 évig brácsázott, majd átkerült a második hegedű szólamba. A harcairól, életének küzdelmes szakaszairól mesélt, amik ahhoz vezettek, hogy végül Magyarországon lelt békességre – otthonra és barátokra.

I Mikor és hol kezdett hegedülni?

– Elég későn talákoztam a hangszerrel, csak hét évesen. Szibériában éltem, a 600 000 fős Barnaulban. Tulajdonképpen azért kezdtem hegedülni, mert utáltam az óvodába járni. Volt két kislány, akik mindig korábban végeztek, délutánonként elmentek valahova. Kérdezgettem tőlük: ti hova mentek ilyenkor? Azt mondták, hogy zeneiskolába. Azt gondoltam magamban: a zeneiskola valami nagyon jó dolog lehet, ezért mondtam az anyukámnak, hogy én is akarok zeneiskolába járni. Anyukám el is vitt, felvételiztem, és hamar kiderült, hogy jó a hallásom. Nem emlékszem, miért, de hegedülni akartam. Sajnos mire mindez lezajlott, addigra éppen vége lett az óvodának. Nekem pedig egyszerre két feladat szakadt a nyakamba: az áhított zeneiskola mellett az iskolát is el kellett kezdenem. A zeneiskolában jó tanárnőm volt, ám borzasztóan szigorú – még ma is tanít, 76 évesen. Félttem tőle, de az alapokat jól megtanította.

I Milyen követelményeknek kellett megfelelnie a zeneiskolában?

– A hegedű ebből a szempontból nagyon jó választás volt; az állami zeneiskolában a tandíj másfél rubel volt havonta, míg a zongoristák – a túljelentkezés miatt – 25 rubelt fizettek. Ezért az összegért járt nekem hetente két óra hegedű, valamint szolfézs, zeneirodalom, kórus, kötelező zongora, később vonószeneke. Igen komoly oktatás zajlott – ha egy tehetséges gyerek évekig rendszeren járt zeneiskolába, akkor könnyen a profi pályára tudott lépni. Aki nem bírta, úgymint abbahagyta, de aki komolyan csinálta, annak felfelé vezetett az útja.

Nehéz volt, nem mondom, és nagyon keveset dicsértek, inkább csak szidtak. Mikor a kórust hét évesen elkezdtem, a szoprán szólamot énekeltem. Erre nagyon emlékszem: szöveget kellett volna írni a kottába, de én még nem tudtam írni.

■ *Hány éves Oroszországban a zeneiskolai képzés?*

– Ott is vannak előkészítő osztályok, ami után a hegedűsök, zongoristák alapfokon hét évig tanulnak. A népi hangszerekre, mint a balalajka, harmonika öt évig kell járni, fúvósokat nálunk inkább a középiskolában tanítanak. Az általános iskolában felváltva volt délelőtti és délutáni tanítás, a másik napszakot én mindig a zeneiskolában töltöttem, mert ez a sok óra nem fért volna bele kevesebb időbe. Nehéz volt. Utána, mikor nagyobb lettem, már jobban szerettem zenélni. Összesen nyolc évig jártam, az utolsó évet megismételtem, hogy felvételizhessek a középiskolába.

■ *Melyik városban végezte a konzervatóriumot?*

– Ugyanott, Barnaulban. A tanárom, Jemeljan Katz a Sztoljarszkij-féle odesszai iskolából jött; akkor már nagyon híres ember volt. Sajnos hozzá csak egy évig járhattam, mert már hetven éves volt, és még abban az évben valamilyen betegségben meghalt. Kemény ember volt, nagyon tudott küzdeni. A nehéz időkben a hegedülés mellett abból tartotta fenn magát, hogy árut pakolt a kikötőben. Ő vezette az iskolában a szimfonikus zenekart, sőt a Filharmónia zenekarának is az egyik alapítója volt. Ilyen tehetséges emberek úgy kerültek Szibériába, hogy a háború alatt és után nagyon sok zenészt oda evakuáltak. Ebből kifolyólag Szibériában sorra alakultak a jó nevű konzervatóriumok, akadémiák. Ennek köszönhettem, hogy – jó tanároktól – középfokon is, azaz még négy évig Barnaulban tanulhattam hegedülni. 16 évesen kezdtem a szakmában dolgozni: a szimfonikus zenekarban vol-

tam kisegítő, illetve a színházban színpadi zenét játszottam.

■ *A zeneakadémián mégis brácsa szakra járt. Miért nem a hegedűt folytatta?*

– Amikor elmentem felvételizni a Novoszibirszki Konzervatóriumba – nálunk a zeneakadémiát nevezik konzervatóriumnak –, akkor még hegedűre jelentkeztem. Elég jól sikerült a bemutatkozásom, fel is vettek volna, de közben kiderült, hogy a kötelező zongora osztályzatom nem elég ahhoz, hogy egyáltalán felvételizhessek. A novoszibirszki iskola volt a harmadik legnagyobb zeneakadémia Oroszországban, csak a moszkvai és a szentpétervári volt híresebb. A hegedűt viszont országszerte itt oktatták a legmagasabb szinten, mert itt tanított Zakhar Bron, akinek Vadim Repin és Maxim Vengerov is a növendéke volt. Az egész vonós tanszék nagyon erős, nívós volt Novoszibirszkben. Hogy mást ne mondjak, a Wieniawski hegedűversenyt Bron növendékei egymás után nyerték meg. Én pedig olyan helyzetbe kerültem, hogy választanom kellett: vagy brácsázni kezdek, vagy elmegyek egy kis szibériai faluba hegedűt tanítani, ahova a hivatalos szervek elküldenek. Ilyen feltételek mellett én persze a brácsát választottam, de szerencsére nem büntetésnek éltem meg: azonnal beleszerettem ebbe a hangszerbe. Így kerültem a Novoszibirszki Konzervatóriumba, ahol megismerkedtem a feleségemmel; ő zongorista volt az akadémián, és utána balett-korrepetitorként dolgozott a Novoszibirszki Operaházban.

■ *Milyen impulzusnak köszönhető, hogy Magyarországra költöztek?*

– Ez az időszak, amikor a főiskolára jártam, a poszt-peresztrojka ideje volt; hatalmas volt az infláció, és aki csak tehette, menekült az országból. Én akkor inkább azzal foglalkoztam, hogy valamilyen módon pénzt keressek, ezért összeálltam egy gitáros barátommal; hegedültem, brácsáztam, sőt még gitároztam is vele. A saját számainkat

játszottuk, egy olyan stílusban, ami a komoly- és a könnyűzene határán lebeg. Jártunk Moszkvában is, országszerte voltak koncertjeink. Viszonylag híresek voltunk; készítettünk saját lemezt, és szerepeltünk az Orosz Állami Televízió műsorában. Volt egy japán turnénk, egy hónapot töltöttünk ott. Felléptünk többek között éjszakai klubokban, gyárakban, iskolákban, stadionokban. Játszottunk tudósoknak, falusi embereknek, orvosoknak, gyerekeknek, kutatóknak. Három év alatt több száz koncertünk volt. Egyszer úgy adódott, hogy meghívtak minket Magyarországra, egy fesztiválra. 1992 januárjában történt; az egyik fellépésünk egy kávézóban volt. Óriási szerencsénkre a közönség soraiban ott ült Cseh Tamás. Nagyon tetszett neki, ahogyan játszottunk, és meghívott, hogy játsszunk együtt két koncertet: egyet Budapesten, egyet Veszprémben. Ezek számomra nagyon emlékezetes alkalmak voltak: a koncert egyik felében együtt léptem fel Cseh Tamással, improvizáltunk. Aztán Kapolcsra, a Művészetek Völgyébe is ellátogattam, és akkor érett meg bennem: nekem Magyarországra kell költöznöm, itt fogom megtalálni az otthonomat. Ezen a második, júniusi látogatáson velem volt a feleségem is, és amikor elmondtam neki, mire jutottam, egy hirtelen ötlettől vezérelve besétált az Operaházba. Elmondta, hogy ő Novoszibirszkben balett-korrepetitor, és érdekelné magyarországi munkalehetőség. Azóta is csodálkozással gondolunk erre a beszélgetésre: épp akkor kerestt zongoristát a társulat, a feleségem próbát játszott – szeptembertől pedig szerződése volt a Magyar Állami Operaházba.

■ *Ezek szerint nagyon gyorsan kellett meghozniuk a kivándorlással kapcsolatos döntést!*

– Bizony, nem sok időnk maradt: hazamentünk, a bútorainkat elajándékoztuk a barátainknak, amit lehetett, összecsomagoltunk, és jöttünk. Eleinte a Balettintézet kollégiumában lak-

tunk, majd az Opera biztosított nekünk egy szolgálati lakást. A nyelvet akkor még egyáltalán nem beszéltük, és a helyzetünk nem volt éppen megnyugtató: a feleségem dolgozott, de nekem nem volt szerződéses munkalehetőségem. Mivel már Novoszibirszkben megtapasztaltuk, hogy nehéz időkben hogyan lehet talpon maradni, itt is mindent megpróbáltam: például utcazenész voltam, délutánonként a Halászbástyánál hegedültem. Szerencsére ez az időszak nem tartott sokáig, mert 1993 májusában próbajátékot hirdetett a BM Duna Szimfonikus Zenekar. Akkor felvételiztem – azóta is itt vagyok. 15 évig brácsáztam, utána úgy gondoltam, eljött az újabb kihívások ideje – váltottam második hegedűre. A zenekart nagyon szeretem, izgalmas repertoárt játszunk és elég sok turnénk is volt már. A zenészekről tanultam meg magyarul! Mindenki figyelmes és kedves volt velem – segítettek, kérdezgettek, és a tőlük hallott mondatokból építkezve lassan elkezdtem beszélni.

■ Hogyan boldogultak az első időkben, amikor még nyelvi nehézségeik voltak?

– Hát, nem volt könnyű. Rengeteget foglalkoztam azzal, hogy megszerezem a szükséges papírokat: munkavállalási engedély, tartózkodási engedély, orvosi papírok és hasonlók... Volt egy időszak, amikor állandóan a közjegyzőhöz jártam, akkoriban könnyebben tudtam hivatalos ügyekről beszélgetni, mint a boltban kérni egy kiló kenyert. Amikor turnéztunk a zenekarral, nekem mindig külön kellett intézni a vízumokat is. De sosem voltam emiatt szomorú. Úgy fogtam fel: ez egy harc, ami által végül megnyerhetem, amit szeretnék – és így is történt. Nagyon jó érzés volt hosszú évek múlva megkapni a magyar állampolgárságot.

■ Ezek szerint szívesen harcol?

– Mindig törekedtem arra, hogy a nehézségeket legyőzzem, és ne azok győzzenek le engem. Ha van egy kis szabad időm, jiu-jitsuval foglalkozom;

szerintem elég kevés olyan zenész van, aki küzdősportot művel... Én szeretem a sportos életstílust; már sárga öves vagyok. Persze amennyire lehet, igyekszem óvatos lenni, vigyáznom kell a kezemre, de itt hasznossá tudom tenni azokat az energiáimat, amik küzdésre ösztönöznek. Visszatérve a hivatalos ügyekre: azért az országhatáron a mai napig van bennem egy görcs, pedig magyar útlevelem nincs mitől tartanom.

■ Ha az utcán is játszott, illetve Cseh Tamással is állt a színpadon, akkor azért valamilyen szinten a könnyű-, vagy legálábbis könnyedebb zenével is foglalkoznia kellett?

– Igen, tőlem nem áll távol a könnyebb műfaj. Előfordul, hogy foglalkozom fiatalokkal – ők is inkább erre a stílusra, illetve az improvizációra kíváncsiak. Számomra ez olyan dolog, mint a nyelv: az emberek nem hangokat mondanak ki, hanem szavakat használnak, amikből mondatokat építenek. A zenének is megvannak a saját szavai, a saját mondat szerkesztési elvei, csak meg kell őket találni, meg kell érteni és stílusosan kell összerakni az elemeket. Néha írok a növendékek számára darabokat; mindig azt tapasztalom, hogy nagyon boldogok, ha a sajátjukká válik a zene. Én nem modern, inkább szép zenét szeretek kitalálni, amik lehetőleg nem hasonlítanak ismert dallamokra – persze nagyon egyszerű darabokról beszélünk, amik egy kezdő hangszeres számára is előadhatóak.

■ A tanulmányai során foglalkozott zeneszerzéssel is?

– Szerénytelen lennék, ha azt mondanám: zeneszerzéssel foglalkozom vagy foglalkoztam; bár egyszer felmerült, hogy egy színdarabhoz írjak kísérőzenét, de végül nem valósult meg. Inkább úgy látom ezt a kérdést: az orosz iskolában igen jó zenei alapokkal indítják útjukra a zenészeket, aminek – jó esetben – nem kizárólag a reprodukálás, hanem az alkotás is része. A két ország zeneoktatása sokban hason-

lít; hogy csak a vonósokról beszéljek, Auer Lipót szentpétervári kapcsolatai közismertek. Az orosz vonósok talán kicsit erőteljesebben, nagyobb hangon játszanak, illetve bizonyos vonásnevek is mások ott, de ezen túl a képzés azonos elvek mentén halad. Ami más, az a szolfézs és zeneelmélet: ezt a mai napig nagyon komolyan veszik. Lehet, hogy ez a növendékek számára nem éppen népszerű hozzáállás, de én pontosan emiatt tudom úgy használni a zenei elemeket, mint az építőköveket.

■ Már 25 éve Magyarországon élnek. Nincs honvágya?

– Mivel Oroszországban nagyon nagyok a távolságok, már akkor meg kellett szoknom, hogy a családom nélkül élek, amikor elkerültem Barnaulból. Aztán amikor a zenésztársaim zöme útnak indult nyugat felé, akkor a barátaimat is elveszítettem – nem volt kihez kötődnöm, és mikor én elmentem, nem volt kihez visszavágyódnom. De azt hiszem, aki képes kivándorolni, mint én is, abból hiányzik a nosztalgia, a honvágy érzése; hiszen ha ezek jelentkeznek, akkor előbb-utóbb az ember visszatér. Lehet, hogy ennek genetikai oka is van; a fiunk Magyarországon született, itt nevelkedett, most mégis Angliában tanul, a Cambridge-i Egyetemen. Én 24 évesen kezdtem új életet Magyarországon. Eleinte minden szokatlan és érdekes volt; kirándultunk, jártuk Budapest utcáit, próbáltuk minél jobban megismerni az országot. Amikor egy év után nyáron a feleségemmel Oroszországba utaztunk, már nagyon idegen volt minden – lecserélődtek a pénzek, más dolgokat árultak a boltokban, mások lettek az emberek, és hirtelen annyira barátságtalan volt mindez, hogy alig vártam, hogy visszajöhessenek Magyarországra. Én itt találtam szinte barátokra, akik tényleg törődnek egymással, én itt éreztem úgy, hogy házat szeretnék vásárolni, ahova haza tudok menni. Ma már beszélni is elég jól tudok, de a hangszerem a nyelvi nehézségeken mindig átsegített.

Mechler Anna

Koncertekről

**Nemzeti Filharmonikusok –
2017. április 27.**

Zeneakadémia

A Müpa rezidens zenekara (viszonylag) ritkán lép fel a főváros más koncerttermeiben, éppen ezért mindig nagy örömmel készül a találkozásokra az a közönségréteg, amely a Zeneakadémiát tekinti nemcsak a felsőfokú zenei oktatás, hanem egyszersmind a hangversenyélet fellegvárának is. A közönségnek szíve joga észrevenni vagy nem észrevenni azt a módosulást, amely a Nagyterem akusztikáját illetően bekövetkezett, hasonlóképp az is, hogy eleve elszántan készül a zeneélvezetre, avagy a ténylegesen megvalósult hangzásra reagál. Mindez hozzájárul ahhoz a fogadtatáshoz, amelynek eredménye, valljuk meg, általában a lelkes tetszésnyilvánítás, differenciálatlanul annak érdemi összetevőire.

Április 27-én izraeli szólistával (Alon Goldsteinnel) és izraeli karmesterrel (Yoav Talmival) hallhattuk a Nemzeti Filharmonikusokat. Azt a zenekart, amely több mint egy évtizede sokkal nagyobb színpadhoz szokott, vagyis ahhoz, hogy ki-ki másként hallja a helyéről muzsikustársait. Most a hely által maximalizált szereplőgárda igencsak szűkösen kényszerült elhelyezkedni, és a nyilvánvalóan módosult körülményekhez alkalmazkodva próbált játszani.

Tehát, ha a többiek „többnek” hallja, maga is intenzívebb hangképzéssel vesz részt az össz-hangzásban. Vélhetőleg ez a meggondolás (pontosabban, érzet) késztet több együttest is arra, hogy a Zeneakadémián az erőltetett hangzás-többséget tegye meg alapértéknek, amihez képest kialakul az egyes művek dinamikai rajza. S ennek köszönhetően azok a hallgatók járnak jól, akiket elvárásol az élő zenének ez az elsőprő erejű intenzitása.

A Mendelssohn és Schumann műveiből összeállított műsor a stiláris ro-

konság közös nevezőjén felmutathatta volna a két szerző személyes jellegzetességeit, de erre ezúttal nem került sor. Annál is inkább, mivel a program a zeneszerzés tanulmányokat is végzett karmesternek az átíratával kezdődött. Talmi nem kisebb feladatra vállalkozott, mint a Gyermekjelenetek (Kinderszenen) hangszerelésére. Tény, hogy változatos hangszínekről gondoskodott, de a nagy apparátus eleve lehetlenné tette a zongora-megjelenítette intim légkört. A más-más hangszereken felhangzó rövid motívumokból villódzó hangkép alakult ki, a túlzott nagyítás következtében életlenné (kivehetlenné) vált képekhez hasonlóan. Rádásul, lévén szó kisformákról, hogy szét ne essenek, a folytonosságot erőltetően szinte tagolatlaná mázolta a darabokat. Megszűnt a lélegzése a daraboknak. A bensőséges hangulat és zsánerképekből rikító plakátok lettek, amelyek semmilyen távolságból sem érhetik el az eredetileg tervezett hatást. Egyvalaminek azért örülhetünk: annak ellenére, hogy a műsorismertetőből úgy értesültünk, hogy Talmi – egyetlen szerkezeti változtatásként – zárótételként a megismételt 6. tételt (Váratlan esemény) helyezte a ciklus végére (Epilógusként, mint írta!), ezen a hangversenyen a schumanni mű eredeti tételrendje e többlet-tétel nélkül realizálódott, végkicsengéssel a „Der Dichter spricht” zongorán jellegzetes vallomáshangjával.

Mendelssohn g-moll zongoraversenye, amelyből felvétel is készült a szólista és a dirigens közös produkciójaként, a Nemzeti Filharmonikusok kíséretével is kidolgozott műsorszámként került előadásra. Igaz, a hagyományos Mendelssohn-képet igencsak markáns vonásokkal erősítve...

Hasonlóképp a tündér-scherzo-hanggal maradt adós a második rész kezdő műsorszám, Mendelssohn saját átíratában az Esz-dúr Oktett Scherzója. Mintha valamiféle felfokozott vitalitás

heve-lendülete sodorta volna izgalmasabb vidékekre a szelíd-szolíd tételt.

Schumann II. szimfóniájának 3. tételét Kocsis Zoltán emlékének ajánlotta a karmester (ezt a 2. tételt követően jelentette be). Kedves gesztus, csakúgy, mint amikor a zongoraversenyt követően a szólista fejezte ki örömét első budapesti vendégszerepléséért, mielőtt bekonferálta volna a ráadásszám Scarlatti-sonátát.

Szimpatikus vendégek, akikre szívesen emlékezünk, rádásul Talmi vezényléstechnikája tanulságos lehetett a fiatalabb karmester-generációknak. Pontosabban: lehetett volna, amennyiben tanúi lettek volna. Talmi az intenzitás fokozása érdekében mozog intenzíven a dobogón, ugyanakkor egyetlen gesztusa sem a közönségnek szól, hanem mindig-mindent az általa elképzelt zenekari hangzás életre hívásáért tesz. Ily módon az is menthető, hogy lelkesítésével nagyban hozzájárult a már-már fárasztó harsánysághoz.

(Fittler Katalin)

**Pannon Filharmonikusok –
2017. május 5.**

Művészetek Palotája – Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem

Mindig jóleső érzés a Pannon Filharmonikusok hangversenyére elmenni a Müpába. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermet időről-időre megtöltő közönség a legbeszédesebb visszajelzés a zenekarnak: megérte vállalkozni bérleti hangversenysorozat rendezésére a fővárosban, kellő szervezőmunkával kialakult a rendszeres bérleti közönség, és mindig vannak alkalmi érdeklődők. Tegyük hozzá: mindmáig a Pannon az egyetlen „vidéki” zenekar, amely bérletet hirdet meg a fővárosban! És itt a vidékiség nem mást jelent, mint (viszonylag) hosszú utazásra vállalkozást az egyes fellépések előtt, s ami ezzel együtt jár: viszonylag kevés terempróba-lehetőséget.

A vállalt kihívás inspirálóan hatott a muzsikusra, a pozitív visszajelzések nemkülönben. Egyébként nem ez az egyetlen nemes „vállalkozásuk”, elég az Arnel Operafesztiválban kezdettől betöltött szerepükre gondolni. A különböző koncerttermekben való fellépés is készségfejlesztő hatású volt – amióta viszont remek akusztikájú terem tudhatnak otthonuknak Pécsen, további ugrásszerű fejlődés figyelhető meg a teljesítményükben. Pedig tennivalójuk van elég – akár fáradtak, apatikusak is lehetnének. De nem! Szinte hozzátartozik a mindennapjaikhoz, hogy az általános értelemben vett „repertoárdarabok” mellett rendre új darabokat tűznek műsorra (mármint a számukra újakat, a zeneirodalom kimeríthetetlenül gazdag kincstárából válogatva, nyilvánvalóan méltatlanul mellőzött értékes műveket és olyanokat, amelyeknek korábban nem adatott meg vizsgáznia a nagyközönség előtt). Szerencsére egyre ritkább az olyan mű, amelyet egyetlen megszólaltatási alkalom miatt kell megtanulni – a többszöri előadás lehetősége alaposabb felkészülésre serkenti a muzsikosokat.

Az idei bérleti sorozat zárókoncertjének műsorán Beethoven Fidelio-nyitányát követően Elgar e-moll gordonkaversenye és Rahmanyinov II. szimfóniája szerepelt. Műsorösszeállításról nem érdemes hosszasan elmélkedni, az összehatás utólag minősíti indokoltságát.

A Fidelio-nyitányra mintha nem jutott volna elég idő. A másik két mű mellett „tudottnak” tűnhetett, ezért feledhető előadásban került közönség elé (remélhetőleg sokan hamar elfelejtjük a pontatlan kezdést, a rezes-gikszereteket). Vezető karmesterként Bogányi Tibornak ez volt a hatodik évada a Pannon Filharmonikusoknál – a gordonkaművész-dirigens a programok tervezésekor megkülönböztetett figyelmet szentel hangszerének – így több kiváló külföldi gordonkaművészt hívott meg szólistának. Közéjük tartozik Marie-Elisabeth Hecker is, aki a

párizsi Rosztropovics-versenyen „tárolt” oly mértékben, mint Genfben Várdai István (I. díj és két különdíj). Az ő életrajzában is szerepel a Kronberg Academy (miként a hazai élmezőnyben Fenyő Lászlónál és Várdai Istvánnál), ami magasra emeli az elvárás-szintet. A kevésbé ismert Elgar-művet tetszéssel hallgattuk szólójával, de előadóművész-egyéniességként ezzel a bemutatkozással nem tudott átütő erőről tanúskodni. Győzte a nehézségeket (ami abból is kiderült, hogy maradéktalanul tudtunk a kompozícióra figyelni), és aligha lehetett panasza muzsikus-partnereire. Az est dirigense Vass András volt, aki betanító/felkészítő karmesterként rendszeresen dolgozik a zenekarral. A „betanító karmester” jelleg annyiban érvényesült a programban, hogy – mint mozdulataiból lesűrhető – főként a „játszással” törődik, és összehasonlíthatatlanul kevesebb figyelmet fordít az adott zeneművek (tételek) formai felépítésére. Erénye, hogy harmonikus légkört teremt. Minden tételt koncentráltan indít (feltűnően kívárja a teljes csendet, ami persze veszélyes, mert arra készíti a figyelmetlen hallgatót, hogy még a zene előtt kikrakovja magát), és jellegzetes „kaszáló” mozdulatainak megvan a hallható eredménye a szépen vezetett hosszú dallamívekben. Felkészült, és figyel a muzsikusra – az irányítás szándéka viszont éppen a nagy formákban kerül nála előtérbe. Éppen ezért a Rahmanyinov-szimfónia jelentette az est igazi élményét és tanulságát, habár meg kell jegyezni, hogy nem kellene visszaélni a játékosok energiájával. Érdemes a fokozásoknál „kispóroltan” kezdeni, mert ha a dinamika hamar eléri a fokozhatatlant, a hallgató immunissá válik, és a fásztó tartós fortissimo ellen a figyelem lanygulásával védekezik.

Gyönyörű részletek maradtak meg tartós hangzásképként; a mindig remekül teljesítő fafúvósok szólóin kívül gyönyörködtető brácsadallamok és általában, egységes-szép tónusú vonós-kari unisonók. (Fittler Katalin)

Budafoki Dohnányi Zenekar – 2017. május 7.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A budapesti középiskolások egyesített énekkari projektjének indult 32 éve, 2006 óta országos szintűvé szélesedett, és Énekel az ország címmel határainkon túlról is kezdett további résztvevő együtteseket vonzani. Ilyenkor a monumentális összkar résztvevőinek lehetőségük van közreműködőként megismerni olyan kompozíciókkal, amelyeket máskor legfeljebb hallgatni szoktak. Tavaly Bartók Cantata profanája szerepelt a felkészítő zenei tábor követően az ünnepi hangverseny műsorán, idén – lévén Kodály-év – a Budavári Te Deumot szólaltatták meg, valamint Rossini Kis ünnepi miséjét.

Rövid időre mintha megvalósult volna Kodály nagy álma az éneklő Magyarországról – nem lehetett megindultság nélkül tekinteni a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem pódiumát (és a pódiumerkélyeket) megtöltő dalosokra. Mert az éneklés szerep-öröme hozta közös nevezőre a különböző helyekről érkezett, más-más múlttal és felkészültséggel rendelkező kis közösségekből kialakult, mintegy 400 fős alkalmi kórus tagcsapatát. A felkészítő munka eredményességét dicséri, hogy a kórushangzás, mint olyan, nemigen hagyott kívánnivalót.

Ez a csoda elsősorban Hollerung Gábor lelkes és lelkesítő ügyszeretetének köszönhető. Kis empátiával bárki észrevehette, hogy fáradtan jött ki a pódiumra, s amikor szembefordult a közönséggel, hogy röviden szóljon az alkalomról és a műsoron szereplő művekről, mindenkinek feltűnhetett ez. Ám amikor megfordult, és zenélésre került a sor, mintha kicserélték volna. Kikapadhatatlan energiaforrásként irányította a monumentális apparátust, olyan intenzív figyelmet érve el alkalmi muzsikusaival, amelyet állandó karnagy ill. karmester sem mindig tud teremteni.

Nem kis feladat hárult a Budafoki

Dohnányi Zenekarra, hiszen dinamika tekintetében alkalmazkodniuk kellett az egyesített énekkarhoz – sőt, nem is alkalmazkodni, hanem inkább olyan arányokat teremteni, amelyek között nem sérül a szerzői koncepció. Kodály Te Deuma nagyformává állt össze az előadók tudatában, és nyilvánvalóvá vált a hallgatóság számára, hogy az énekesek értik, hogy miről szól a szöveg. Pontosabban, hogy mi a mű mondanivalója, milyen hangulatok, érzések és indulatok sorjáznak benne. Maradéktalan szövegértést nyilvánvalóan nem várhatott el a hallgatóság – mégis úgy érezhette: pontosan tudja követni a kompozíció menetét. Ez történt a Rossini-műben is, annyi különbséggel, hogy a miseszöveg értésével szinte eleve kalkulálhatott a dirigens.

Együttesen dolgozott az arányos produkción valamennyi közreműködő. Remekeltek a rezések, tempót, karaktert adva szakasz-kezdeteknek, de a nagylétszámú vonóskar is oly plasztikusan formált, hogy bármely szólamra „támaszkodhattak” a dalosok, a fafúvósok a tőlük immár megszokott igényességgel játszottak. Keze alá dolgoztak a dirigensnek, akinek elsődleges feladatát az énekkar irányítása jelentett. Nem az „összetartás”, hanem azon túl mindannak a részletezésének a hangzó életre keltése, amelyeket tudatosan kidolgoztak az előkészületek során. Aligha illenék egyszerűen azzal napirendre térni a különleges teljesítmény előtt, hogy ilyen az alkata Hollerung Gábornak, noha tény, hogy a plakátszerű ábrázoláshoz, a freskóhoz valóban erős az affinitása. Igen ám, de ezúttal szinte áttekinthetetlenül növekedett felület megmunkálásáról volt szó! A teljesítmény különlegességének ékes bizonyossága, hogy álomszép halk hangzásokat tudott életre hívni a többszáz torokból. Szinte a csend is megzendült – az élményt tekintve vetekedett a szinte eget hasító fortissimókéval! Hollerung nem számíthatott a jól bevált metódusra, miszerint kis mozdulatok, kis hangzás –

nagy mozdulatok, nagy hangerő. Elleshetetlen bravúrral tudott mégis differenciálni az ágáló gesztusok sokaságával, aminek a titkához a tudatos differenciálás is hozzátartozik. A lényegesre figyelve és figyeltetve (legyen az bármilyen dinamikájú), maximálisan intenzív jelenléttel szuggerálta a hasonló figyelemhez aligha szokott énekeseket, akik több-kevesebb hiányosságait lelkesedéssel próbálták pótolni. Minden bizonnyal voltak, akik „tátikáztak” (ez a kifejezés a Deák Kristóf rendezte, Oscar-díjas rövidfilmnek, a Mindenkinek köszönhetően került – vissza – a köztudatba), igaz, most nem kényszerből, hanem önkéntesen, hogy sikerületlen részletekkel ne rontsák az egész hatását. És a hangok nagy tömege játékonnyan elfedte az önkritikátlan vállalkozásokat, amikor egy-egy résztvevő megkísérelte a lehetetlent (gondolok a szoprán legmagasabb hangjaira, amelyeket néhányan az igyekezettől szinte eltorzulva próbáltak kiénekelni...). Ami a pódiumról a közönséghez eljutott, az két remek mű volt, lelkes (és lelkesítő) előadásban. A Rossini-mise egyébként a szólistákat is próbára tette – leginkább a szóló-kvartettben, amikor négy különböző egyéniségnek kellett (volna) a kompozíció részleteinek erővonalait érvényre juttatni. A 2011-es Armel operaversenyen operaénekesként „felfedezett” Szakács Ildikó elszántan igyekezett helytállni, ám nem mindig tudja úgy irányítani a hangját, ahogyan szeretné, ez az orgánus ugyan ígéretes tárháza lehet, ám volumenének növelése nemigen várthat magára. Mellette jól érvényesült Megyesi Schwartz Lúciának a kis volumenű hangjával való remek banni-tudása; szinte kiragyogott néha az együttesekből. Cser Krisztián hangjának már a tónusa is lenyűgözi a hallgatót – talán vissza is él ezzel az énekes, amikor megelégszik zenei faktúrák plasztikus megszólaltatásával, szólamának különösebb kidolgozása nélkül. Rendkívül szimpatikus volt a tenor Varga Donát, akinek

hangja néha karcos ugyan, de színek, tónusok sokaságát villantotta fel, miközben maximálisan törekedett szólamra interpretálására. Formálta az ívet, és árnyalta a dinamikát. Mindenki számára bebizonyosodhatott: az intonáció nemcsak a hangmagasság tisztaságán múlik, hanem azon, hogy – szólókvartettben teljes felelősséggel – ki-kik mennyire találja meg a helyét a folyamatosan kialakuló zenei építményben, mert „borulhat” egy akkord attól is, hogy hangjainak aránya nem megfelelő. A szólista-szakaszok egyúttal zenehallgatási élményt jelentettek a kórustagoknak is.

A közös zenélés közös élménye megmutatkozott abban is, hogy együtt lélegeztek az énekesek, és a produkció során közös életritmusba kapcsolódott valamennyi hallgató. Ilyenkor magától értetődő a vastaps, hiszen ugyanazt ugyanúgy éltük meg – semmi nem indokolja a kiszakadást ebből a zene által létrehozott szeretet-közösségből.

Sokáig zúgott a taps, és lehetőség nyílt a lelkesedés spontán kifejezésére is, amikor tizenvalahány karnagy felsorakozott, megköszönni előszító munkájának megérdemelt köszönetnyilvánítását.

Ha valaki lefénnyépezi a karmestert a műsor előtt és után, az ilyen volt – ilyen lett kettős portréja ékesen bizonyítaná a zene varázshatalmát; hogy a jólvégzett munkát követően a megérdemelt siker energia-tartalékokat szabadít fel, amelyek további szép produkciók biztosítékai.

A nézőteret rokonok, barátok, ismerősök, valamennyien a kórusmuzsika rajongói töltötték meg, ily módon valamiféle nagycsaládi hangulat uralkodott el a koncert után. Ebben csak egyvalami sajnálatos: hogy a távolmaradók – köztük megannyi „befolyásos” ember, szervezők, kitüntetések osztók – minderről semmit nem tudnak. Mert statisztikai adatok alapján aligha lehet lemérni a legnemesebb értelem-ben vett „hasznát” az ilyesfajta lelkesítő együttesmuzsikálásnak. Amikor a zene egy időre mindenkié lett, már-

mint mindenkié, aki élő élményként részesült ebből a varázsból.

(Fittler Katalin)

Nemzeti Filharmonikusok – 2017. május 10.

Művészetek Palotája – Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem

Harmonikus kapcsolódás címmel kínálta 2016/17-os programját a Nemzeti Filharmonikusok – a május 10-i est után azonnal fellapoztam, hogy ellenőrizsem, történt-e változás. Az eredmény: nem! Már tavaly ezt a műsort hirdették meg (Csajkovszkij b-moll zongoraverseny, Rahmanyinov II. szimfónia), szólistaként Farkas Gáborral, karmesterként Kovács Jánossal. Amiért ezt a kontrollt szükségesnek éreztem: az est első részében feltűnően nem jött létre „harmonikus kapcsolódás”.

Miként a hangverseny műsorismertető szórólapján is szerepel, Farkas Gábornak Kocsis Zoltán volt a mentora, amikor DLA-tanulmányait végezte. Az éves program kialakításakor nyilvánvalóan nem véletlenül esett a választása Csajkovszkij zongoraversenyére. Arra a kompozícióra, amely távolabbi vidékre kalandoztatja Farkas Gábort zenei világában. A szólista egyébként a Steinway Artist cím birtokosa (az életrajzban feltüntetett versenygyőzelem eredményeképp), és a díjjal járó lehetőségen túl (felvételtérsítés) további szóló CD-je jelent meg a Hungarotonnál (műsorán Schumann-művekkel). Azt, hogy most májustól vendégprofesszori meghívást kapott (első európaiként) a Tokyo College of Music tanári karába, talán még nem is volt publikus a szórólapon elkészítésekor.

Mindenesetre, többszörösen is nagy kihívás volt ez az est Farkas Gábornak. Egykori mentora támogatását nélkülözve kellett felkészülnie a zongoraversennyel és részt vennie az egykori mentor zenekarával a próbákon. Az eredmény nem volt mentes a zavarba ejtő mozzanatoktól. A szólista és a zenekar mintha egymással párhuzamosan

játszott volna. A zongorista elképesztően ismeri képességeit és lehetőségeit – hihetetlenül kis kezének méreteit meghazudtolóan pörölycsapásokkal indította a szólamát, s mindvégig azt bizonyította, hogy fölényesen győzi a közismert/közkedvelt mű technikai nehézségeit. A zenekart (a földszint harmadik sorából) csak halvány háttérfüggönyként hallottam néha, szerencsére az előzetes műismeret mindenkit túljuttatott ezen a buktatón. Aztán jobban beálltak az arányok, de csak ritkán fordult elő, hogy egy-egy rövid szakaszban ténylegesen „kommunikált” volna a zongorista és valamely zenekari hangszeres szólista vagy szólam. A zenekar érzelmi-indulati távolságtartással játszott, az érdektelenségük addig fokozódott, hogy gyakran már-már olyan hangzást produkáltak, amely a közeli szétesés veszélyét hordozta. A legrosszabb értelemben vett „protokolláris” előadás tanúi lehetünk. Csak a finálé tétel végének „életörömöt sugárzó” szakaszában oldódott az érzelemmentes feszültség, akkor is javarészt a zongorista összefogott játékának illetően.

A népszerű műnek automatikusan kijáró (és a zongorista-teljesítményt jogosan honoráló) tapsot Farkas Gábor ráadásszámmal köszönte meg – s ekkor megmutatkozott szólista-minőségének az az oldala, amely alapján Vársáry Tamás azt nyilatkozta róla, hogy „költő”.

Kovács János kedvelt dirigens bármely együttesünkénél – de nem arról híres, hogy rendet-fegyelmet akar tartani. A zenekar színpadi „viselkedésén” igencsak meglátszott Kocsis híres szigorának a hiánya (az éppen nem játszó zenekari tagok – még a színpad szélén ülők is – gyakran pásztázták a nézőteret, mások beszélgettek).

Szünet után mintha kicserélődött volna az együttes, igaz, ekkor nem is igen maradt volna ideje bárkinek is „frakciózni”. Rahmanyinov II. szimfóniája az első pillanattól az utolsóig lebilincselte a hallgatóságot (öt nappal korábban, más tolmácsolásban érzé-

keltük a hosszúságát, ezúttal csak a gyönyörködtető mozzanatok sorjázása alapján mérhettük fel valós terjedelmét). Kovács Jánosból olyan erővel árad a zene szeretete, hogy ennek minden közreműködő behódolt. Varázsló ő, aki képes kihozni muzsikusi rejtett tartalékait – most az első félidő minőségét feledtetendő, teljes odaadással játszott mindenki. Igaz, volt is feladat bőven. Kovács János fantasztikusan ismeri a művet, irányításával biztonságosan tájékozódik a játékosok. Tehát, szó sincs szólam végigjátszásáról, hanem minden kisebb-nagyobb egység önmagában is megformálandó, s úgy csatlakozhat az előzményekhez, lehetőséget adva a nagyforma továbbgördülésére. A legkisebb részletekig kidolgozott artikuláció jellemezte a hangzást, amelynek varázsát a szabadon kezelt dinamika fokozta. Minden részlet karakterizált volt, és a motívumok, frázisok kapcsolatba léptek egymással, ez eredményezte a nagyformát. A fontosabb gondolatok vissza-visszatértek, s minden visszatérés egy-egy örömforrás volt! Amit ennyire ismerünk, azt lehetetlen nem szeretni – ebből adódott az a (talán ösztönös) érzelmi többlet, amelynek hatása önfeledt gyönyörködést keltett. A nagyformákon belül kisebb kamarazenélésre volt lehetőség, s a változó hangszerelésnek köszönhetően gyakran más-más funkcióban kellett időszakos kamarapartnereivel játszani a muzsikuskoknak. Ezzel az előadással bizonyára Kocsis is elégedett lett volna (akkor is, ha a maga módján juttatta volna kifejezésre).

(Fittler Katalin)

MÁV Szimfonikus Zenekar – 2017. május 11.

Művészetek Palotája – Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem

Halálának 190. évében, májusban szép számmal kerültek előadásra Beethoven-művek Budapesten. Két szerzői estet egy hét különbséggel Kobayashi Ken-Ichiro vezényletével hallhattunk

(az Óbudai Danubia Zenekar 4-én a Zeneakadémián a VI. és VII. szimfóniát játszotta, 11-én pedig a Müpában a MÁV Szimfonikus Zenekar az V.-et, az Egmont-nyitányt és a Hegedűversenyt követően). Közben az Egmont-nyitánnyal indította a Zeneakadémia Szimfonikus Zenekarának május 8-i estjét is.

Nem panaszkodhatnak a Beethoven-zene rajongói – vagy talán mégis? Ha igen, akkor arra a Hegedűverseny szolgáltatott okot, Kállai Ernő szólójával. Pedig csaknem minden megvolt ahhoz, hogy emlékezetes élménnyel gyarapodjunk. Kállai Ernő gyönyörű hangon hegedül, de úgy tűnik, a szépsége önmagában nagyon nem elegendő, kíváltképp, amikor ismét egyidejűleg több kitűnő magyar hegedűs kápráztatja el rendre a hangversenylátogatókat. Megvolt a „hogyan”, a műsorból következően a „mit” ellen sem lehetett kifogás, ám sajátos „rövidzárlat” keletkezett, amely megint csak azt tanúsítja, hogy az élőzene-hallgatás semmi másához nem hasonlítható zenei lehetőség. Kállai Ernő számára semmit nem jelentett, hogy itt és most éppen Beethoven remekét kell előadnia. Eljátszott volna ő szinte bármit, talán hasonló technikai perfekcióval – de azáltal, hogy benne nem született meg a mű, a hallgató számára is lehetetlen né tette az élményt. Nem kárhoztatom azokat, akik beletapsoltak a verseny-műbe az első tétel után – az időérzet relativitása elképesztően hosszúnak érezte! Egyfajta lazítás volt, a fegyelmezett tespedés után. Már az „gyanús” volt, hogy kottából játszik a szólista – de ha valaki azt vetné a szememre, hogy fennakadok külsőségeken, rögtön kész a válaszom: Kobayashi is kottából vezényelt – és pedig merőben más meg gondolásból. A dirigens, aki 43 éve a karmesterverseny műsorát fejből dirigálta, aligha szorult – főként ismert-népszerű mű esetében – memória-javító segítségre. Azért tehetette ki mégis a partitúrát, mert nyilvánvaló volt, hogy kevés lehetősége lesz kommunikálnia a szólistával. És

pedig nem azért, mert a hegedűs a kottát bújné (biztos szólamtudás birtokában lehet csak végigjátszani a művet), hanem azért, mert zeneileg nincsenek egy hullámhosszon. Kobayashi mint ha zenéből és szeretetből állna; benne nincs harag, nincs szigor, csak kénytelen volt tudomásul venni, hogy a szólista indifferens módon kívül marad a remekművön, tehát ily módon a hagyományos (neki természetes) kapcsolatteremtés problematikus.

Összességében csak az a többlet maradt el, ami abból adódik, hogy az előadók meggyőződéssel közvetítik a szépséget. Ez az összhang, a szólistának a mű iránti közömbössége miatt nem jöhetett létre. Most hangokat, kisebb-nagyobb zenei formarészeket hallottunk, örömtelenül.

Az Egmont-nyitány természetesen hatásos indulás volt, az V. szimfónia interpretációjának sajátos többletet az adott, hogy Kobayashi azt sugallta muzsikusaiknak, hogy nincsen jelentéktelen hang. Minden a maga funkciójában fontos. Éppen ezért olyan szólamokat is felfedezhettünk, amelyek máskor elsikkadnak a dallamok vagy harmóniamenetek hátterében. És a megszokott (ám remélhetőleg megszokhatatlan, tehát megszokásból nem figyelmen kívül hagyható) szeretetteljes légkörben a zenekari játékosok aktívan muzsikáltak, értékelve a dirigensnek azt a gesztusát, hogy egy-egy jólsikerült fordulatot, vagy a próbákon még problematikus hely kidolgozott megoldását mindig azonnal nyugtázza, kis mosollyal, bólintással vagy mozdulattal – miközben tovább vezeti a folyamatokat, a tőle megszokott intenzitással.

Kobayashi Beethoven-felfogása sajátosan klasszicizáló – nem enged az „idők szavának”, nem kíván fokozott hatást elérni gyors tempóválasztással. Mindenre ad időt, és ezt az időt ki is tölti élményforrással szolgáló kidolgozott részletekkel. Hangszín-elképzelésének sajátossága, hogy megkülönböztetett szerepet szán a rezeseknek, így a finálé optimista kicsengése már

már fanfár-hatást keltett. A karmester őszinte öröme „ragályos”, áterjed mindenkori muzsikusaiba, és a közönségre is. Nem véletlen, hogy az est végén lelkes közönség asszisztálta végig a zenekari szólisták és szólamcsoportok többször is megtapsoltató felállítását, és tetszéssel fogadta a kedves ötletet, hogy a nézőtér minden irányába meghajol együttesével. És ahogyan együtt mozdult valamennyi hangszeres a gesztusban, az utólag látványként is visszaigazolta azt a harmóniát, harmonikus kapcsolatot, amely tisztelőteli karmesteréhez fűzi a zenekart.

(Fittler Katalin)

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara – 2017. május 18. Zeneakadémia

A fővárosi hangversenyélet sajátossága, hogy amióta a zenekarok hatáskörébe tartozik a koncertszervezés, minden együttesnek kialakult saját (kisebb-nagyobb) holdudvara, és – érthető módon – viszonylag kis számú hallgató tud „átfogó” képet alkotni magának napjaink hazai zenei életéről (úgy az előadásra kerülő műveket, mint az előadókat illetően). Éppen ezért örövendetes, hogy a repertoárok között átfedés van, tehát például a Magyar Rádióknak az oratorikus alkotások hangversenytermi megszólaltatásában nagy múlttal rendelkező együttesei akkor is rendszeresen tűznek műsorra ilyen műfajú alkotásokat, amikor a hazai régizenei legrangosabb együtteseként Vashegyi György együttese is jelentkeznek hasonló kínálattal (nem is szólva több-kevesebb vendégegyüttes fellépéséről). Különleges élmény ugyanazt a monumentális művet – esetleg ráadásul azonos helyszínen – különböző értelmezésekben-felfogásokban hallani.

Haydn életművéből a Teremtésnek szinte „bérelt helye” lett a Müpa Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterme – és nagy öröm, hogy a Zeneakadémián ismét hallhatunk nagy apparátusra szánt műveket.

Haydn utolsó nagy oratóriuma, Az évszakok bérleti előadás keretében teltházat vonzott – és korántsem az előadás minőségének függvénye, hogy sokan nem várták meg a végét. A Müpa, mint rendező, rugalmasan alkalmazkodó partnernek bizonyul, amikor több együttes hangversenyeit (akár az idős közönségre, akár az előadások hosszára való tekintettel) korábbi kezdési időponttal hirdeti meg. Érdemes lenne ilyenmin elgondolkodni a zeneakadémiai koncerteknél is. Kiváltképp az olyanoknál, amelyeknél megvan a „meghallgatom felvételtől otthon” költségkímélő és kényelmes alternatíva. És még egy – korántsem csupán „technikai apróság”. A kivetített szöveg aligha látható az oldalérkekről. Ilyen terjedelmes kompozíciónál a kísérőszöveg tartalmi ismertetése sem lenne elegendő; ellentétben a Müpával, ahol megoldható a többszintes szöveg-kivetítés, a Zeneakadémián alapvetően szükséges a hozzáférhető szöveg biztosítása. A várhatóan több alkalommal műsorra kerülő (idegen nyelvű) művekből érdemes lenne akár egy, akár kétnyelvű szövegkönyvet ki nyomtatni – bizonyára sok hangversenylátogató áldozna erre...

Az elmúlt évtizedek során úgy a muzikusok, mint a hallgatóság számára szinte természetes lett az a fajta „mindenevés”, amelynek következtében nemcsak a repertoárok színesednek, hanem – és ebben a vendégkarmestereknek is szerepük van – a kottaolvasás is kevésbé „mechanikus” lett. És a korábbi hangzó (illetve) interpretációs tapasztalatok sem múlnak el nyom nélkül.

Az évszakok ezúttal az Magyar Rádió Énekkaránál 2014 óta karigazgatói tisztet betöltő Pad Zoltán vezényletével csendült fel. Pad Zoltán elsősorban kóruskarnagy, de a történeti zenék iránti érdeklődése (doktori disszertációját Buxtehudeból írta) mindenképp indokoltá teszi, hogy a nagy apparátust is vezényelhesse. A Rádiózenekar értékelte pontos ütéseit, biztos tempóindításait, és azt a fokozott figyelmet

is, amellyel a partitúra egészére koncentrált. Az énekkarról csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk – aprólékosan kidolgozott részletekből arányos nagyformák épültek, és intenzitásuknak köszönhetően már-már élőképekké váltak a zsáner-tételek. A szólistákat a régizenélésben jeleskedők kínálatából választották; az énektanulmányait Frankfurt am Mainban végzett Kovács Ágnes idehaza leginkább Vashegyi György produkcióinak szólistájaként ismert, Kálmán László a Purcell Kórusból nőtt szólistává (nemcsak oratorikus művekben, hanem operaszínpadon is), Tomáš Šelc is otthonos fővárosunk hangversenyermeinek pódiumán. Hitelességre-törekvést tehát nem hiányolhattunk tőlük, legfeljebb azt fájlatthatjuk, hogy tercettjeikben (de néha duettekben is) nem mindig volt arányosan összehangolt a dinamikájuk. Kálmán László hangjának átütőereje mellett Kovács Ágnes mindennemű manírtól mentes szopránja néha már-már díszítő ellenpontta minősült. És ha a három hang aránya felborul, az összhangzás akkor is sérül, ha intonáció szempontjából minden a legnagyobb rendben van.

A vonóskar (szólamonként 10, 8, 6, 5 és 3 játékosal) remekül szólt, a bőgők sem sikkadtak el (jóllehet, a Nagyerem módosult akusztikai körülményei között nemegyszer volt panasz ilyesmire), a fúvósok is kitettek magukért. A harsonások néha már-már indokolatlanul léptek előtérbe, az üstdob pedig gigantikus méretű keretet jelölt ki a – valljuk meg, többségükben pasztoralis – zsánerképeknek. Napjaink embere hozzászólt a virtuális és reális együttéléséhez, és a szélsőségesen transzponált arányokhoz. Haydn zenéje ezúttal elég élénk színekben pompázó plakátképeket jelenített meg, néha szinte indokolatlanul „nagy felbontásban”. Ha valamit, akkor a dinamikai skála szélességét hiányolhattuk. Mert így a bensőségesség érzetével maradt adósunk az előadás egésze. Éppen ezért különösen emlékezetesek azok a mozzanatok maradtak, amelyek ebben

a hangzó közegben szinte kamara-jellegűnek hatottak.

A zenekari játékosok közül külön említésre méltó a fagottos virtuóz remeklése és a kürtösök perfekciója.

(Fittler Katalin)

**Nemzeti Filharmonikus Zenekar,
Nemzeti Énekkar Női Kara,
Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola
Gyermekkara – 2017. május 20.**

Müpa

Amikor Mahler 3. szimfóniája hangzik fel a Müpa Bartók Béla Nemzeti Hangversenyertermében, joggal gondolhatunk arra, hogy ez a terem kifejezetten az ilyen és ehhez hasonló művek előadásának kedvéért épült. Mert a magyar zenei előadó-művészet nagyjai – köztük a Nemzeti Filharmonikusok egykori fő-zeneigazgatója, Kocsis Zoltán – részben azért is szorgalmazták sok éven át egy új koncertterem felépítését, hogy a zeneirodalomnak azok a nagy apparátusú művei, amelyeknek megszólaltatása számára korábban nem állt rendelkezésre megfelelő helyszín, végre Budapesten is méltó körülmények között, az előadógárda és a hangzás szempontjából egyaránt kellő nagyságú térben, és persze a művek formátumához illő számú érdeklődőt befogadó nézőtér előtt kerülhessenek közönség elé. Nemrég a Nemzeti Filharmonikus Zenekar műsorára tűzte a Harmadikat, a zeneirodalom leghosszabb (egy óra és negyven perc játékidőjű) szimfóniáját, amelynek előadógárdája is igen népes, nemcsak azért, mert a szimfonikus zenekarhoz az énekszólistán kívül női kar és gyermekkar is csatlakozik, de azért is, mert maga a szimfonikus együttes is óriási, többek között hatalmas rézfúvós apparátust foglalkoztat. Az est iránti érdeklődést növelte, hogy az NFZ menedzsmentje korunk egyik legelesebb Mahler-karmesterét, Leonard Bernsteint egykori felfedezettjét, a nyolcvanegy éves, izraeli Eliahu Inbalt hívta meg a produkció karmesteréül.

Akár a tapasztalatok summájával is

kezdhetjük: egyenletesen magas színvonalú, kitűnő előadás született, amely technikai kidolgozás szempontjából is igényes volt, emellett hangvételében, hűfokában, emelkedettségében és sokszínűségében is megfelelt a nagy mű követelményeinek. A nyitótétel megformálásakor Inbal vezérelve érezhetően a hatalmas hangzás, a robusztus karakterizálás, a súlyos akcentusok és a zenei gesztusrendszer pátosza körül kristályosodott ki – érthetően, hiszen a zene egyfajta „mitikus indulókaraktér” jelenít meg, Pán isten ébredését, a nyár bevonulását, ahogy a komponálás idején Mahler megfogalmazta. Hatalmas hangerővel, ércesen zengtek a kürtök a bevezető szakaszban, s a tétel során mindvégig markáns akcentusokkal központosították a zenét az ütőhangszerek. Éles körvonallakkal karakterizálta Inbal a bevezetőt követő indulót, melynek erejéhez a mélyvonósok súlyos dallamjátéka is hozzájárult. Sikertől megragadni a tétel hangulatának lényegét: egy sajátos tragikus fenségség érzetét, amelyben ugyanakkor jelen van a dekadencia és a lemondás is. Fontos mozzanata a tétel előadásának, hogy a teljes hangszercsoportokon (kürtök vagy mélyvonósok), kóruszerűen felhangzó vezérdallamoknak egy viszonylag szabad deklamáció elveihez igazodva, ugyanakkor mégis teljesen együtt kell felhangozniuk. Inbal és a zenekar közös munkájának eredményességét jelezte, hogy ez kitűnően sikerült. Érdemes megemlíteni a klarinétok klezmerre utaló, groteszk rikoltásait, a fuvalák tragikus színeit, a trombita felharsanó harmóniafelbonthatóságának szignáldallamát.

Kecsesen lejtett Inbal vezényletével a második tétel menüettje, amelynek bevezetésében érzékenyen tagolt dallamot játszott az oboa, s amelyben fontos szerepet kaptak a hegedűk ironikus glissandói. A scherzando előadói utasítású harmadik tételben élvezettel hallgathattuk a keretező formaszakasz groteszk hangulatot keltve ringatózó dallamát a kislefű és a klarinét duettjén – de persze a tétel legszebb

perceit a nosztalgikus középrész színfalak mögül felhangzó postakürtszólója hozta meg. A Nietzsche szavait megzenésítő negyedik tételben a szóló éneklő Vörös Szilviának sikerült megteremtenie a zenekari dalból sugárzó aggodalom, szorongás és fájdalom légkörét. A hozzá csatlakozó két kórus pedig hitelesen intonálta az ötödik tétel angyali hangjának világos tónusát és naiv ártatlanságát. Mindezt méltón koronázta meg Eliahu Inbal vezényletével és a Nemzeti Filharmonikus Zenekar előadásában a hatodik tétel, az Adagio finálé, amelynek himnuszdal-lama egy komplex, több átmeneti kulminációt és hullámvölgyet érintő formai folyamat eredményeképpen, az alapvetően vonós megfogalmazású, korálszerű melódiát egy fájdalmas-tragikus, rézfűvös panasz dallammal is ellenpontozva jut el az apoteózisszerű végkifejletig. Inbal nagyszerű logikával, ugyanakkor érzelmgazdagon építette fel a tétel formáját, az NFZ művészei pedig – kiváltképp a tétel főszereplői, a kiváló vonósok – nemes tisztasággal játszottak keze alatt. A teljes mű tolmácsolása igazodott ahhoz a fokozatosan táguló és emelkedő világképhez, amelyet Mahler a tételekhez eredetileg mellékel, később azonban visszavont kommentárokból öntött szavakba: „amit a mező virágai mondanak nekem” (ez a Pán ébredését és a nyár bevonulását vizionáló, hatalmas Első részt követő 2. tétel mottója), „amit az erdő állatai mondanak nekem” (3. tétel), „amit az ember mond nekem” (4. tétel), „amit az angyalok mondanak nekem” (5. tétel), „amit a szeretet mond nekem” (6. tétel).

(Csengery Kristóf)

MÁV Szimfonikus Zenekar – 2017. május 26.

Zeneakadémia

A budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola elsőéves növendékeként, 1972-ben kezdtem napi rendszerességgel hangversenyre járni. 1958-as emigrációját követően éppen

ebben az évben lépett fel először újra Budapesten az akkor harminchét éves Frankl Péter. „1972-ben adott zeneakadémiai koncertemet nem felejttem el soha. Úgy éreztem akkor, fejest ugrok a mélyvízbe. A régi tanáraink közül mindenki ott volt, a nézőtérrel ismerős arcok tűntek elő, rengetegen jöttek el az egykori osztálytársaim, kollégáim, barátaim közül. Tele volt a pódium. Perceken át mozdulatlanul ültem, s nagyon erősen kellett koncentrálnom, hogy el tudjak kezdeni játszani. S ez a csend, ez a várakozás a mai napig emlékezetes marad számomra.” A magam korosztálya számára tehát az idén októberben nyolcvankét éves Frankl pályafutásának legutóbbi negyvenöt éve élő valóság, folyamatosan ismétlődő találkozások sora: ezek alkalmat adtak arra, hogy alaposan megismerjük egy nagy hagyomány méltó letéteményesét. Frankl egyfelől a kamarazenélésnek azt az iskoláját képviseli, amelyet Weiner Leó neve és az általa növendékeinek átadott ideál fémjelez, másfelől a zongorázásnak azt a spontán, költői, kommunikatív és a hangszeres perfekció abszolutizálása helyett a zenei tartalmakra összpontosító fajtáját, amelyet Magyarországon hagyományosan Fischer Annie nevéhez szokás kapcsolni.

Örömteli, hogy Frankl Péter a nyolcvanon túl is aktív: járja a világot, és koncertező tevékenysége során hazájába is rendszeresen visszatér. Legutóbb a MÁV Szimfonikus Zenekar vendége volt. A koncert három műsor-száma Mendelssohn A szép Meluzina című nyitányának (op. 36), Schumann a-moll zongoraversenyének (op. 54) és Brahms 1. szimfóniájának (op. 68) megszólaltatásával szervesen kapcsolta össze a zenetörténet három egymással nemcsak életrajzi, hanem stilisztikus szempontból is összefüggő életművét. Frankl előadásában a Schumann-zongoraverseny mindenekelőtt az ihletettség és a spontaneitás élménye volt. Ujjai alatt a nyitótételből nem hiányzott a lendület ereje, nem hiányoztak belőle az erőteljes hangsúlyok, de nem hiányzott a karakterek jellegzetes Schuman-

ni összetettsége és változékonysága sem, melynek révén az indulat hamar képes melankóliává változni – és fordítva. A lassú tétel intermezzójában Frankl érzékenyen kamarazenélt a zenekar muzsikusaival, a fináléhoz érve pedig érvényesítette az Allegro vivace Schumannra oly jellemző, lobogó lelkesedését. Játékának technikai tökéletessége már nem a régi, de ez aligha meglepő: az ujjak ebben az életkorban már nem olyan fürgék, s az izmok és ízületek sem olyan rugalmasak, mint korábban, de azért egyfelől még ez a mostani, korlátozottabb technikai készenlét is igencsak imponáló, másfelől Frankl csodálatosan közvetítette a Schumann-zene szellemét és költőiségét, ami mindenért kárpótolta hallgatóit. Ráadásaként az op. 18-as C-dúr Arabeszket szólaltatta meg: szellemsen, tiszteletet parancsoló könnyedséggel és rugalmassággal.

A hangversenyt megelőző hetekben a MÁV Szimfonikusok többféle arcát is megmutatta e sorok írója számára. Először (május 5-én) Takács-Nagy Gábor vezényletével és Jean-Efflam Bavouzet közreműködésével nyújtott a Zeneakadémián mind zenei ihletettség, mint technikai kivitelezés dolgában kiemelkedőt egy Mozart–Grieg–Csajkovszkij-műsorban, majd egy héttel később (május 12-én) Kobajasi Ken-Icsirő pálcaja alatt, Kállai Ernőt vendégül látva lelkesen és érzelmgazdagon, de a karmester által a produkció megmunkálása terén némiképp magára hagyva muzsikált Beethovent a Pesti Vigadó falai között. Ez a harmadik est, amelyet a zenekar jelenlegi művészeti vezetője, a nemrég a Francia Becsületrend lovagi fokozatával kitüntetett Csaba Péter vezényelt (a kitüntetésről a hangversenyen ünnepi körülmények között tájékoztatták a közönséget), mintha a két korábbi est keverékeként funkcionált volna. A bevezetőül megszólalt Mendelssohn-nyitány előadásában elsősorban a bevezetés lágy líraiságát, a hangzás fényét, majd az előadásmódból sugárzó energiát és indulatot, a ritmus feszítőerejét

élveztem, úgy éreztem azonban, hogy a produkciót csak a karmester vezényleseből sugárzó lelkesedés juttatja el a közlékenység magasabb szféráiba, az igazán igényes muzsikálás ezúttal is hiányzott, akárcsak a Kobajasi-koncerten. Hasonló átlagosság benyomását keltette a Schumann-versenymű kíséretében tapasztalt teljesítmény is. Évad végi fáradtság? – kérdeztem magamtól, és persze nem volna meglepő, ha május végén ez lenne a magyarázat az ihletett zenélés – felületes kidolgozás kettősségére. A szünet után azonban ismét a MÁV Szimfonikusok egyik csúcsteljesítményével találkozhatott, aki meghallgatta Brahms 1.

szimfóniáját. Csaba Péter inspirált vezénylese teljesen átlékelte a zenekar muzikusait, és úgy tetszett, ezúttal a mű részletező kidolgozása is sokkal magasabb színvonalon sikerült, mint a koncert előző produkcióiban. Nem volt nehéz megérteni, hogy a karmester milyen szellemben közelít a műhöz: az 1. szimfóniában Csaba Péter számára ezúttal a mű robusztus ereje, küzdelmes jellege, drámaisága és nagyszabású karaktere volt a legfontosabb. Ezek a tulajdonságok uralták a nagy lendületű és rendkívül hatásos előadást, amelyet követően a közönség spontán ovációban kitörve jelezte lelkesedését. (Csengery Kristóf)

Hirdessen!

zeneKar

Évi 6 alkalommal megjelenő újság.

Lapunk eljut minden zenészhez, zenekarhoz, zenei szervezethez, zenei műhelyhez, zeneiskolához, hangszerészhez, valamint minden zenével foglalkozó intézményhez, hivatalhoz éppúgy, mint a zeneszerető közönséghez.

oldal		Méret	Áraink elektronikus úton, JPEG vagy PDF formátumban beküldve	általunk szerkesztve
1/1	B2 (címlap/belső oldal) 4+4 színnyomással	255x185 mm	84 000.-Ft	93 000.-Ft
1/1	B3 (hátlap/belső oldal) 4+4 színnyomással	255x185 mm	84 000.-Ft	93 000.-Ft
1/1	B4 (hátlap/külső oldal) 4+4 színnyomással	255x185 mm	90 000.-Ft	99 000.-Ft
további belső oldalakon, 1+1 (fekete/fehér) színnyomással:				
1/1		255x185 mm	78 000.-Ft	87 000.-Ft
1/2		125x185 mm	39 000.-Ft	48 000.-Ft
1/3		85x185 mm	22 000.-Ft	24 750.-Ft
1/4		120x90 mm	16 500.-Ft	18 700.-Ft

Apróhirdetés magánzemélyeknek 250 karakter terjedelemben ingyenes.

Folyamatos hirdetések árkedvezménye hat számra 25%, három számra 10%

Legyen partnerünk, hirdessen velünk!

Honlapunkon bannerek vagy hirdetések elhelyezése:

7 napra 20 000.-Ft

14 napra 30 000.-Ft

A Zenekar újság nyomtatott oldalain megjelenő próbajáték-felhívások díjmentesen felkerülnek honlapjaink felületére

<http://www.zene-kar.hu>

Kiadja: Zenekar Művészeti Bt
1087 Budapest, Kerepesi út 29.B.

Tel: +36 30 20 37552

E-mail: info@zenekarujzag.hu

Dukay Barnabás és Ábrahám Márta: „Részletek az örökkévalóságból” című könyvének ismertetése

(Budapest, BioBach-Music Könyv- és Zeneműkiadó Bt. 2017. 148 p. ISBN 978-963-12-8720-2)

Régi Zeneakadémia, 1064 Budapest, Vörösmarty utca 35.

(2017. május 25. 19 óra)

Werner Heisenberg: „A rész és az egész” beszélgetések az atomfizikáról – című könyvében a következőket mondja: „Jómagam sokkal bizonytalanabb voltam, hogysem csatlakozhattam volna a vitához, de erősen figyeltem, és megint elgondolkoztam a „rend” jelentésén. A szónok szavai nem hagytak kétséget: különböző rendek között, a fenntartásukra irányuló legőszintébb igyekezet ellenére is, kenyértörésre kerülhet a sor, és az összecsapás eredményeként a rend kiáltó ellentéte kel életre. Az lehet a magyarázat – gondoltam –, hogy e rendek csak töredékesek, részlegesek, a központi rend testéből letört darabkák; lehet, hogy megtartották teremő erejüket, de nem irányultak többé a mindent egyesítő középpont felé.

Minél tovább hallgattam a beszédet, annál jobban tudatosult bennem a középpont hiányának érzete. Kis híján fizikailag szenvedtem, de képtelen voltam felfedezni a középpont felé vezető utat az ellentétes vélemények rengetegében. Így aztán csak múltak az órák, a beszédek szaporodtak, és nyomokban ismételt fellángoltak a viták. Egyre hosszabbak lettek az udvar árnyai, míg a forró nappal szürke alkonyatba, ez pedig holdfényes éjszakába hanyatlott. Még egyre folyt a beszéd, amikor egyszer csak egy fiatal hegedűs lépett ki az udvar fölé nyúló balkonra.

A láрма elhalt, míg a hegedűs magasan felettünk Bach Chaconne-jának első csodálatos d-moll akkordjait intonálta. És én hirtelen teljes bizonyossággal éreztem az eddig hiába vágyott középpontot.

Az alattunk húzódó, holdfényben fürdő Altmühl-völgy épp elég okot adhatott volna valamiféle romantikus

átlényegülésre, csakhogy most nem erről volt szó. A Chaconne tiszta zenei frázisai hűvös szellő gyanánt érték lelkemet; szétkergették a ködöt, hogy tisztán meglássam a mögötte tornyosuló struktúrákat.

A zene, a filozófia, a vallás nyelvében mindig van egy ösvény, mely a középponti rend felé vezet; napjainkban nem kevésbé, mint Platon vagy Bach korában.”

Dukay Barnabás és Ábrahám Márta: „Részletek az örökkévalóságból” – című könyve éppen erre a Heisenberg által említett ösvényre vezet olvasóját, arra az ösvényre, amely a középponti rend, a centrum felé vezet.

A rend ugyanis mindig megtalálható, mindig ugyanaz és mindenki számára hozzáférhető.

Ezért van az, hogy Johann Sebastian Bach zenéje az embert egzisztenciájában szólítja meg, abban, ami gyermek és romlatlan marad mindenkiben, mindig és minden körülmények között. E megszólításra felébred az ember eredeti lénye, szomjúsága a legvégső, legigazabb dolgok iránt, és vágyakozása a középponti rend felé irányul, amely a világgal és a létezéssel együtt minden helyen és időben azonos.

E lényegi tartalmat fogalmazza meg a szerzőpáros a könyv alcímében: „Az idő és a jellem tisztulása, a szeretet ki-

teljesedése, együttműködés az Égi Akarattal”, mert a tökéletességre való törekvés nem álom, hanem élet. Az Isten teljességének mértéke.

Johann Sebastian Bach kíséret nélküli dallamhangszerre írt kompozíciói közül a legjelentősebbek a három hegedű szólószonáta és a három szólóhegedűre írt partita.

Bach jól és pontosan ismerte a korabeli hegedűjáték technikai lehetőségeit. Bizonyára tudott arról is, hogy a német hegedűsök némelyike nagy virtuozításra tett szert a többszólamú, akkordikus hegedűjátékban is, melyet a kortárs olaszok nem ismertek. Ennek a sajátosan német technikának egyik legnagyobb mestere Dietrich Buxtehude tanítványa Nikolaus Bruhns volt, akiről Johann Mattheson azt írja, hogy hegedűjátéka úgy hangzott, mintha 3-4 muzsikussal egyszerre játszott volna.

A hegedűs technikájával és többszólamú játékaival szemben Bach e művekben olyan igényeket támaszt, mint sem előtte, sem utána (talán az egyetlen Bartók szonátát kivéve) senki más; komplikált fűgákat és sokszólamú akkordokat kíván a hegedűstől.

Bach szólóhegedűre írt darabjai közül minden kétséget kizáróan a leghíresebbé a BWV 1004-es d-moll partita vált, különösen a szokványos táncstéte-

lek sorához utolsóként csatlakozó Chaconne révén, mely Dukay Barnabás és Ábrahám Márta, egy zeneszerző és egy hegedűművész közös elméleti és gyakorlati vizsgálódásainak közép-pontjában áll.

A könyv bevezetése sorra veszi mindazokat a jelenségeket és fogalmakat, melyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a magasabb struktúrák megismeréséhez jussunk. Így tisztázza a hangközők jelképi tartalmát, bemutatja a Chaconne-ban megjelenő természetes, dallamos, összhangzatos moll mellett előforduló különleges hangsorokat: az akusztikus skálát, a heptatónia secundát és a heptatónia terttiát.

Beszél továbbá a lineáris zenei egységekről, azok fordításairól és a fordítások jelképi értékéről. Az aranymetszésről, mint formaalkotó arányrendszerről, Bach kompozíciós eljárásairól, a lutheránus korálról mint Bach művészetének egyik alapvető forrásáról, a kikristályosodott dúr-moll tonalitáson belül a modális hangsorok használatáról, a kottakiadásról és a táncjátékok előadómódjáról.

Majd rátér az első nagy főfejezetre, a „Szempontok és alapvetések”-címmel és megállapítja a Chaconne formai határait, melyet 64 darab négyütemes szakaszra oszt és ezeket variációknak tekinti. Az egyes variációk egymáshoz való viszonyát 5 szempont szerint csoportosítja, úgy, mint:

1. Solus (magában álló variáció)
2. Unitas cum repetitione (egység ismétlés által)
3. Interna veritatis idem, externa diversus (belső lényege szerint azonos, külsejében különböző)
4. Interna veritatis diversus, externa idem (belső lényege szerint különböző, külsejében azonos)
5. Trinitas (három variációt tartalmazó egység)

Már a bevezetés és az első fejezet is nyilvánvalóvá teszi a felismerést, hogy csak akkor nyerhetünk teljes képet a munkánk során feltáruló új birodalomról, csak akkor válik átlátszóvá az

anyag, ha minden kis részfeladatot megoldottunk.

Ahogy minden mű az egyből, az Egy gondolatából, az örök zenei gondolatból származik, mely lényegileg különbözik a stílustól, mely korhoz és időhöz kötött, itt is elsőként a téma és a témaváltozatok bemutatására kerül sor.

Johann Gottfried Walther a következőket írja a Chaconne-ról:

„ein Tanz, und eine Instrumental-piece, deren Bass-Subjektum oder Thema gemeiniglich aus vier Tacten in 3/4 bestehet und, so lange als die darüber gesetzte Variationes oder Couplets währen, immer obligat, d.i. unvänderet bleibet. (Es kann aber auch das Bass-Subjektum selbst diminuiert und verändert, allein den Tacten nach nicht verlängert werden...)”

(A Chaconne egy olyan tánc és hangszeres tétel, amelynek a basszus-szobjektuma vagy témája általában 4 darab 3/4-es ütemből áll, és egészen addig amíg a felette megszólaló variációk vagy kuplék tartanak, mindig obligát vagyis végig változatlan marad. Lehetséges azonban magának a basszus témának a diminúciója és átalakítása is, de anélkül, hogy az ütemszám megnövekedne.)

A Walther féle definíciónak tökéletesen megfelel Bach Chaconne-jának basszus témája, amely a tétel során variáltan és diminúcióban is megjelenik, és amely 4 darab 3/4-es ütemet foglal magában.

Dukay Barnabás elemzése során bemutatja a Chaconne-basszus előforduló valamennyi megjelenési formáját. Eszerint megkülönböztet diatonikus-moll; diatonikus-dúr; és kromatikus basszus témát. Valamint terces-szextes, bőszekundos és helyettesítő-hangos basszus témát.

A könyv második fő fejezete sorra veszi a nagyforma első, második és harmadik részének minden egyes variációját.

Összehasonlít és megkülönböztet. Tehát egy olyan teoretikus praxist illette egy olyan praktikus teóriát alakít

ki és alkalmaz, amely az anyagot a tökéletességbe helyezi, s mely eljárásnak a legfőbb művelete a megkülönböztetés, mert tudja, hogy csak a megkülönböztetés által nyerheti el az ember a dolgok feletti hatalmat.

A jelenségeket egymástól elválasztani és azokat külön tartani és azokat elemezni és külön-külön azokat megismerni.

A fejezet lezárásaként a következőket olvashatjuk: „A legutolsó hang időbelileg különleges módon zárja le a művet. Az itt szükséges negyed érték helyett (lásd a tétel első, csonka ütemét) pontozott félkotta szerepel, ráadásul duplán két húron megszólaltatva.

E szokatlan megoldással kapcsolatos feltételezésünket két vonalon vezetjük végig.

Az egyik szál, hogy plusz két negyed érték nélkül az egész mű 768 negyed lenne, azaz 256 háromnegyedes ütem. Ebből kétszeresen is előáll Bach nevének számösszege a 14-es szám.

770 esetén $7+7+0=14$

257 esetén $2+5+7=14$

Ez elég indok arra, hogy a szerző rejtett közlési szándékát lássuk a lezárás megoldásában.”

Magam is úgy vélem, hogy ez, a gondolkodás irányát tekintve helyes megállapítás, mert az egyetemes lét minden mozzanata lefordítható a számok nyelvére, mert ami a láthatatlant láthatóvá teszi az éppen a szám. Ez az átváltó pont. Maga ugyan láthatatlan, de a mérték rendező elve mégis a szám. Minden szellemi hatalom megfelel valamely számnak. Te mindent szám, mérték és súly szerint rendeztél el. „Omnia in mensura, et numero, et pondere disposuisti.” Olvassuk a Bölcsességek könyve 11. fejezetének 21. versében.

Az utolsó, rejtett félbe maradt 65. variáció kezdete az, amely teljes egészében a halhatatlanban marad – állapítja meg az elemzés. A 65-ös szám és a kromatikus basszus kapcsán hadd utaljak Bach BWV 12-es Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen kezdetű weimari kantátájára, melynek második

tételeként Bach egy osztinató basszusra épülő 12 variációból álló zenét komponált, melynek témája egy kromatikusan ereszkedő kvart hangközt átfogó „harter Gang” kemény menet.

Ha közelebb akarunk kerülni a Chaconne kromatikus basszus témájának alapaffektus-tartalmához, érdemes megnézni mikor alkalmazza ezt a témát a mester kantátaiban.

Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen – Sírás, panasz, aggodás, csüggedés

A BWV 150-es kantátában „Nach dir, Herr, verlanget mich” utánad vágyakozom. A vágyakozás tartalmi ábrázolásakor halljuk. Megtaláljuk a BWV 78-as „Jesu der du meine Seele” kantátában is a halálból való szabadulás zenei megfelelőjeként. „Aus des Teufels finster Hölle – Kräftiglich herausgerissen. És megtaláljuk a kromatikus basszus-modellt a BWV 4-es „Christ lag in Todesbanden” kezdetű húsvéti kantáta basszus áriájában, amely már a feltámadás örömét hirdeti.

Összegezve az affektus-tartalom a következő kifejezésekkel írható le: Sírás, panasz, aggodalom, csüggedés – vágyakozás – halálból való szabadulás – és feltámadás. Ez az egyik gondolatmenet.

A másik egy pontos egybeesés.

A Weinen, Klagen kantáta kromatikus basszus témájának 6 különböző, összesen 12 hangja felett a 12 variáció során pontosan a Chaconne variációinak számához hasonlóan 65 különböző harmónia szerepel. A gondolatot már csak egyetlen lépéssel folytatnám kapcsolódva Dukay Barnabás logikájához a 65-ös szám kapcsán.

6+5=11. A 11 prismszám, csak egygyel és önmagával osztható.

Mindezek: a kantáták affektus-tartalma, a 65 variáció és a prismszám jelentés-tartalma együttesen igazolhatják és hihetővé tehetik a könyv íróinak elképzelését, mely szerint a Chaconne „gyászzené”, egy hangzó síremlék, amelyet Bach váratlanul elhunyt első felesége, Maria Barbara Bach emlékére komponált.

Hogyan is szól a BWV 12-es kantá-

ta üzenete, az Isten ígérete? „A ti szomorúságtok öröme fordul”.

Befejezőként hadd szóljak még a könyv számomra legértékesebb fejezetről, amely a részletesebb elemzések címet viseli, és amely a formai egységek önálló vizsgálatát tartalmazza, és amely az elemző szempontok bámulatos tárháza.

A fejezet végigköveti a minden létezőre alkalmazható transzmutáció, átváltozás logikáját, mellyel a variációkat természetes és tökéletes állapotukba helyezi. Ez által az egyes variációk belső szerkezete megvilágosodik, egymáshoz való viszonyuk leegyszerűsödik és a mű transzparenssé, átláthatóvá válik. Az elemzés nemcsak arra világít rá, hogy az egységet a sokaságban lévő megegyezés teszi világossá, hanem hogy a variáció a dolgok között lévő egységet állandóan teremti is, vagyis a centrum körül kering.

Ami differenciálódik, az integrálódik.

Van még egy fontos jellemzője ennek a munkának, és ez a pontosság és a mértékletesség. Mert tudja, hogy valamely eljárás, ha mértéken túl konkrét, valóságjellegét elveszti. A centrális látás a maximális számú részletező ismerettel sem érhető el, mert a centrális látás szubjektív aktus és azon dől el, hogy a dolgokhoz van-e közöm, vagy nincs, mert egy művet nem akkor ismerem meg, ha azt elemzem, hanem ha értelmét megfejtem, ha arcába nézek és felismerem a belülről vetett fényt és ha személyes vagyok. Mert egyedül a személyességnek van üdv-értéke.

Dukay Barnabás és Ábrahám Márta „Részletek az örökkévalóságból” című könyve ilyen mű, elejétől a végéig lebilincselő olvasmány, amely olvasóját a mindent egyesítő középponti rend felé vezeti.

Dr. Kamp Salamon

A SZOLNOKI SZIMFONIKUS ZENEKAR

próbajátékot hirdet

cseálló szólamvezető, váltó állásra, tutti kötelezettséggel.

A próbajáték időpontja: 2017. június 26. (hétfő) 10:00 óra

A próbajáték helyszíne: Szolnoki Szimfonikus Zenekar próbaterme, 5000 Szolnok, Dr. Sebestyén krt. 3.

A próbajáték anyaga:

1. forduló (paraván mögött):

- Szabadon választott versenymű saroktetele kadenciával
- 2 zenekari szemelvény

2. forduló:

- zenekari szemelvények

Zenekari szemelvények:

A zenekari állások részletes listáját és kottaanyagát a meghívott jelentkezők Kádár Edit kommunikációs munkatársánál, a kdredit@gmail.com e-mail címen igényelhetik.

Jelentkezés:

2017. június 20-áig (keddig) levélben: 5000 Szolnok, Hild János tér 1., vagy e-mailben: kdredit@gmail.com

A jelentkezéshez rövid szakmai önéletrajz, valamint a szakmai végzettséget igazoló okirat másolata és erkölcsi bizonyítvány szükséges.

Kérjük az elérhetőséget (telefon, e-mail cím) is megadni.

A jelentkezések elbírálása a szakmai bizottság jogkörébe tartozik.

A próbajátékra csak a jelentkezésük alapján kiválasztottak kapnak meghívást.

Információ: Kádár Edit kommunikációs munkatársánál a 20-333-8619-es telefonszámon, vagy e-mailben (kdredit@gmail.com)

A próbajáték első fordulójának elbírálásakor előnyt élvez az a pályázó, aki kotta nélkül játszik. A versenyműveket kötelező zongorakísérettel előadni, a zenekar igény esetén biztosítja a zongorakísérőt!

Az állás betöltése: munkaviszonyban 3 hónap próbaidővel.

Az állást a próbajáték nyertese(i) számára a szakmai bizottság döntése alapján ajánljuk fel.

Szolnok, 2017. május 5.

Szolnoki Szimfonikus Zenekar Nonprofit Kft.

A szimfóniai költeménytől az I. szimfóniáig

Dr. Győriványi Ráth György DLA-tanulmánya Mahler I. szimfóniájáról

A bolognai felsőoktatási rendszer bevezetése óta a művészeti egyetemek doktori iskoláiban több olyan DLA-értekezés jött létre, amelyek a muzsikusszakma érdeklődésére tarthatnak számot. Most induló sorozatunkban ezekből igyekszünk egy-egy rövid kivonat keretében válogatást adni. Elsőként Dr. Győriványi Ráth György Mahler Szimfonikus költemény két részben című művének átalakulása 1. szimfóniává. (Egy remekmű kialakulása egy zeneszerző-karmester műhelyében) című DLA-értekezését mutatjuk be, amely Mahler I. szimfóniájának budapesti és későbbi változatairól szól a gyakorló előadóművész szemszögéből.

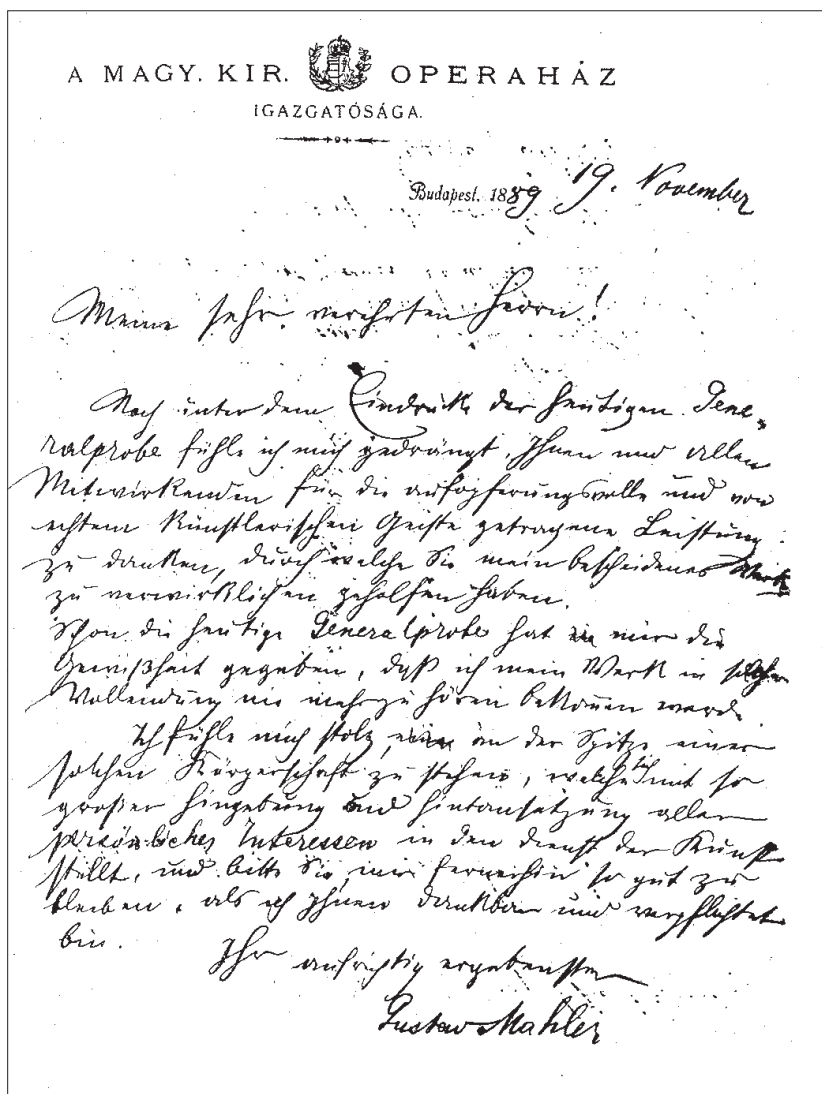
Budapest több mint másfél évszázados gazdag múltra visszatekintő hangversenyéletében is kiemelkedő eseménynek számít 1889. november 20. az a nap, amelynek estjén bemutatták a budapesti Operaház fiatal és ambiciózus operagazgatójának, Gustav Mahlernek első szimfóniáját. A sze-

zon második bérleti hangversenyén, amelyre a Pesti Vigadó nagytermében került sor, a főváros első és akkor még egyetlen hivatásos hangversenyzenekara, az Operaház tagjaiból álló Budapesti Filharmóniai Társaság működött közre. Első szimfóniájának ősbemutatóját maga a szerző vezényelte,

akárcsak a szimfónia második előadását, amelyre négy évvel később, Mahler hamburgi működése idején került sor. A köztes időszakban a zeneszerző párhuzamosan a II. szimfónia komponálásán dolgozott. A premieren még öttételes I. szimfónia – amit a műsorlap „Symphoniai költemény két részben” címmel hirdetett – azóta „budapesti” változatként vonult be a zenetörténetbe, jóllehet magát a szimfóniát még Lipcsében fejezte be Mahler 1888 márciusában. Ez utóbbi körülmény erősen cáfolja azokat a vélekedéseket, amelyek az ősbemutató óta makacsul tartják magukat, és magyar csárdás hangjait vélük kihallani a negyedik, gyászinduló tétel oboa-klarinét témacsoportjából. Mahlernek ugyanakkor nyilvánvalóan lehettek magyaros zenei emlékei, hiszen 19 évesen rövid időre már megfordult a magyar főváros közelében zongoratanárként, de Bécsben is azt a légkört szívta magába, amelyet a Monarchia számos nemzetiségének különféle zenéit jellemző egyedi illat fűszerezett. A zeneszerző-karmester a budapesti ősbemutatót követően csaknem egy évtizedig alakította-csiszolta tovább művét, egészen annak 1898 de-

Karikatúrák Mahlerről, mint karmesterről

Mahler köszönő levele a Budapesti Filharmóniai Társaság tagjainak az I. szimfónia főpróbáját követően

Forrás: Csuka Béla: Kilenc évized a magyar zeneművészet szolgálatában. A Filharmóniai Társaság Emlékkönyve 90 éves jubileuma alkalmából. Budapest, 1943. pp. 31

cemberében történt első nyomtatott közreadásáig. Sőt, ezt követően még életében megjelent két további, javított kiadás is. A nyomtatott kiadásban az I. szimfónia végleges, vagyis négytétéles verziója jelent meg, de a magyar szimfonikus zenekarok, a hagyományra tekintettel szívesen szólaltatják meg a később kihagyott második, lassú tételt, az úgynevezett „Bluminét” is.

Annak ellenére, hogy az I. szimfónia alakváltozásairól több alapvető forrás is fellelhető, a magyar zenei köztudatban még az utóbbi időben is meglehetősen nagy homály övezi azt a folyamatot, amely a budapesti premiértől a szimfónia ma általánosan ismert és játszott formájának létrejöttéig vezetett. A szakirodalom szinte alig tárgyalja Mahler magyarországi működését, kiváltképp nem magyar nyelven. Egyetlen kivételt jelent Zoltan Roman Mahler és Ma-

gyarország című könyve¹, amelynek eredeti változata² angol nyelven jelent meg 1991-ben. Ezért volt örvendetes, hogy Győriványi Ráth György DLA-értekezésének témájául a kétrészes „szimfóniai” költemény I. szimfóniává történő átalakulását választotta a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának Doktori Iskoláján.³ A szimfónia első, illetve végleges változata közötti különbséget korábban Stephen McClatchie vizsgálta részletesen, aki 1996-ban a 19th-Century Music című folyóirat 2. számában tette közzé megállapításait a „The 1889 Version of Mahler’s First Symphony: A New Manuscript Source” című tanulmányában.⁴ Győriványi Ráth nem vitatja McClatchie állításait, csupán arra szorítkozik, hogy felsorolja a mű filológiáját érintő kéziratos forrásokat, megemlítve azokat is, amelyeket nem volt módja tanulmányozni.

Az I. szimfónia legelső kézirata jelenleg A University of Western Ontario könyvtárának Mahler- Rosé gyűjteményében található. Egy másolt kéziratról van szó, ami két kötetben három tételt tartalmaz. Az első kötetben az első tétel és a Scherzo, míg a második kötetben a Finalé található. A negyedik tétel, vagyis a zárótételt közvetlenül megelőző gyászinduló itt hiányzik. A másoló által készített partitúrában a zeneszerzőtől származó utólagos módosítások is szerepelnek, ezekről azonban nem dönthető el teljes biztonsággal, hogy beírásukra még az ősbemutató előtt vagy azt követően került sor. A hangszerelés itt még dupla fafúvóskarból áll, és a német

romantika szimfonikus nagyzenekarának hagyományos *Besetzungját* veszi alapul, ami a vonóskaron felül általában 23 hangszerrel számol. Győriványi megállapítása szerint a hangszerelés hárfát is tartalmazott⁵. A következő kéziratos forrás, az úgynevezett Yale-kézirat. Ezt a Yale Egyetem

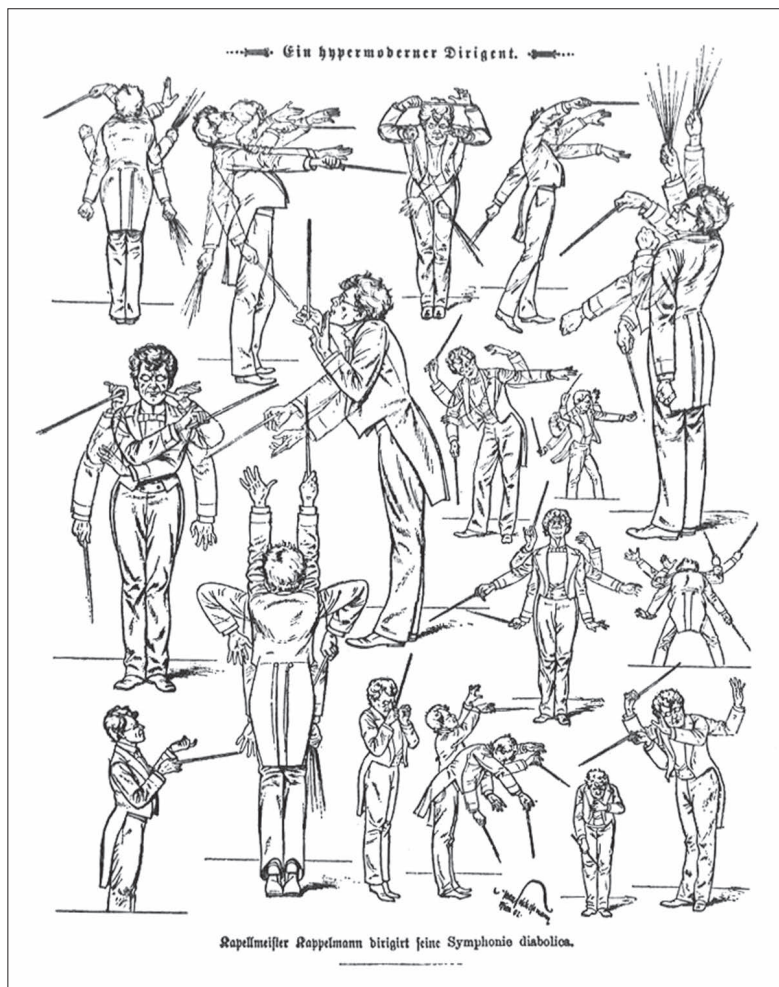
¹ Zoltan Roman: Mahler és Magyarország. Geopen Könyvkiadó 2010. www.geopen.hu

² Zoltan Roman: Gustav Mahler and Hungary. Akadémiai Kiadó, Budapest 1991.

³ <http://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/14625/gyorivanyi-rath-gyorgy-dla-2013.pdf>

⁴ McClatchie: 19th-Century Music 20 (1996)/2. pp 99-124.

⁵ Győriványi Ráth György: Mahler Szimfonikus költemény két részben című művének átalakulása I. szimfóniává. DLA értekezés. Pécsi Tudományegyetem Művészet Kar Doktori Iskola, 2012. p. 16

Karikatúrák Mahlerről, mint karmesterről

Osborn gyűjteményében őrzik, és a már említett McClatchie-tanulmány feltételezése szerint a szimfónia második, hamburgi előadására készült, amelyre 1893. október 27-én került sor. A szerzői kézirat mind az öt tételt tartalmazza. A zeneszerző a hamburgi előadásra magyarázó program-címeket fűzött az egyes tételekhez, amelyeket később teljesen elhagyott. A „Titán, szimfonikus költemény szimfónia formában” cím, valamint a mű programja Mahler akkoriban kedvelt írójának, Jean Paulnak azonos című novellájából származik, amely egy olyan hősről szól, akinek a világ gonoszságával, és az emberi valósággal szemben egyetlen fegyvere a rendkívüli lelki erő. Jean Paul maga úgy határozta meg elbeszéléseit, hogy azok „zenei improvizációk költészetbe helyezve”⁶. A cím, és a tételcímek Budapesten ugyan még nem szerepeltek a programban, néhány pesti kritikus azonban beszámolt róluk. Elképzelhető tehát, hogy Mahler a budapesti újságírókkal megosztotta azokat az irodalmi vonatkozásokat, amelyek számára ihlető forrásul szolgáltak a szimfóniai költeményhez. Erről az autográfáról, amelybe utólag a másolónak szóló utasítások is bekerültek, később

egy másolat készült, amelyben újabb lényeges változtatások szerepelnek. Ez utóbbi kézirat jelenleg a New York Public Library for the Performing Arts Bruno Walter gyűjteményének tulajdonában van. Vélhetően a szimfónia 1894. június 3-án Weimarban megtartott harmadik előadásának előkészítésében mindkét partitúra, tehát a Yale Egyetem autográfja és a New York-i Public Library gyűjteményében őrzött kópia is szerepet játszott. Mahler tehát 1893 decemberéig kétszer is revideálta a mű partitúráját. Következésképpen a weimari előadáson a szimfónia harmadik verziója hangzott el, de Mahler még ez után is írt be javításokat a partitúrába.

Az I. szimfónia első és végleges változata között természetesen a legszembevetőbb különbség a második, lassú tétel elhagyása, ami mindössze három előadást ért meg, és kezdettől fogva ingatag helyet foglalt el a kompozíció nagyformájában, amire Győriványi Ráth fel is hívja a figyelmet⁷. Jelentősebb formai beavatkozások az öttételes nagyforma négy tételre való redukálásától eltekintve csak a finálét érintették, ahol a zeneszerző fontos változtatásokat hajtott végre. Mahler egyéb módosításai elsősorban a hangszerelésre és az egyes előadások tapasztalatai alapján leszűrt előadási utasításokra irányultak. Győriványi Ráth György érkezése is – amely tételenként, de nem azok sorrendjében

halad – elsősorban ez utóbbiakra szorítkozik. A disszertáció formai és tartalmi kereteit és saját kutatási lehetőségeit reálisan felmérve, Győriványi Ráth nem vállalkozott az egyes kéziratok filológiai mélyrétegeinek feltárására, valamint az azokba bevezetett változtatások kronologikus sorrendjének rekonstruálására. Ezzel szemben számos olyan gyakorlati megfigyelést oszt meg olvasóival a tempóra, frazeálásra, dinamikára és egyéb előadási paraméterekre vonatkozóan, amelyek elsősorban gyakorló muzsikusként – mindenképp karmestereként és zenekari muzsikusként – készíthetnek továbbgondolásra, ezen túlmenően pedig érdekes adalékokat szolgáltat a Mahler idejében Budapesten szokásban volt zenekar-szervezési gyakorlatról is.

Ismertette: Kaizinger Rita

Dr. Győriványi Ráth György tanulmánya elérhető
a www.rath.info.hu írások alatt

A disszertáció a partitúrával együtt a GlobeEdit kiadásában jelent meg:
<https://www.morebooks.de/store/hu/book/mahler-symphonien-koltem%C3%A9ny-k%C3%A9nyez%C3%A9ben/978-3-330-80661-0>

⁶ Musikalische Improvisationen in Poesie umgesetzt.

⁷ Győriványi Ráth: i.m. p.16

Starker János

Budapest, 1924. július 5. – Bloomington (Indiana, USA) 2013. április 28.

Samuel Applebaum amerikai hegedűs és író – a Guarneri vonósnégyes brácsásának, Michael Tree-nek az édesapja – 1972–1976 között megjelent „The way they play” című sorozatában (Paganiniana Publications, USA) közölte azt a Starker Jánosról szóló írást, amelyből most egy részletet idézünk.

Első találkozásunkra váratlanul került sor. A helyszín egy nagy ház volt, New York egyik nyugatra eső, dimbes-dombos külvárosában. Kamarazenei estély... állt a meghívón, ami Daniel Vandersall otthonába invitált bennünket, aki abban az időben a New Jersey Symphony szólócsellistája volt. Rendkívül kellemes vacsora volt, egy új vendéggel a társaságban: magas, vékony, átható tekintetű úr, akit Vandersall úr asszisztenseként mutattak be, a közeli Princeton University-ről. Valamivel később, amikor néhányan közülünk leültünk, hogy eljuttassuk Brahms Op. 36-os szextettjét, akkor ébredtünk rá, ki is lehet az estélyre meghívott idegen. Amint játszani kezdte az első hangot, elképesztően nagy, színekben gazdag és kifejező hang zengett fel hangszeréből. Hogy többet tudjunk meg róla, Vandersall úrhoz fordultunk. A Brahms rendkívül jól lement és ő elmondta, hogy a csellistát Starker Jánosnak hívják, ő Európa egyik legkiválóbb csellistája, nemrég érkezett az Egyesült Államokba (amikor ez történt, 1950-et

írtunk). Később eltöprengtünk azon, hogy ez volt a legrámaibb, leghatásosabb módja egy nagy művésszel való találkozásnak. Eltökélt szándékunk volt felkeresni, hogy többet tudjunk meg róla. Erre több mint egy évtizeddel később New Yorkban, egy kevésbé ismert hotel lakosztályában került sor. De legyen Starker bárhol, a levegő rögtön felforrósodik körülötte. Időközben világhírű csellista lett belőle, akinek lemezfelvételei felölelik a csellóirodalom valamennyi területét, nagyhírű tanár, aki fiatalokat nyert meg a cselló számára és segítette őket a hangszer mesterei szintű elsajátításában. Hogyan kezdődött mindez, kérdeztük tőle? Valójában úgy történt, hogy hat éves korában szülei adtak neki egy kis csellót, és mondták, ez az ő hangszere. Két idősebb bátyja már hegedült, és ebből talán elég volt ennyi a kis családban. János előmenetele a hangszerjátékban mindenkit meglepett, még őt magát is, és mire 8 éves lett, már gyerekeket tanított. Kilenc évesen eltökélte magában, hogy olyan jól akar csellózni, amennyire az

egyáltalán lehetséges. Egy ideig számon tartották csodagyerekként is, de szülei nem túlságosan siettették ezt a fajta karriert. A Liszt Ferenc Zeneakadémián végzett tanulmányai jelentették azt a lépcsőfokot, ami a modern koncert-történelem egyik rendkívüli pályafutásához vezetett. A 48 esztendő Starker valóságos szenzációt keltett, aki – miután már 24 évet töltött az Egyesült Államokban és az ország legjobb zenekaraival játszott szólolistaként – végül 1972 végén, egy Haydn csellókoncerttel lépett fel első alkalommal a New Yorki Filharmonikusokkal. Az újságinterjúkban a megkésett debütálást „politikai ügynek” tulajdonította, de elismerte, hogy az együttesnek a világ zenekaraival játszott szólolistaként – végül 1972 végén, egy Haydn csellókoncerttel lépett fel első alkalommal a New Yorki Filharmonikusokkal. Az újságinterjúkban a megkésett debütálást „politikai ügynek” tulajdonította, de elismerte, hogy az együttesnek a világ zenekaraival játszott szólolistaként – végül 1972 végén, egy Haydn csellókoncerttel lépett fel első alkalommal a New Yorki Filharmonikusokkal. Elmondta, hogy mindig mellőzve volt a hosszú Bernstein-uralom alatt, soha nem teljesen tisztázott indokok alapján. Említette, hogy a philadelphiai zenekarral sem játszott soha, egy Ormándy Jenővel 1950-ben történt összetűzés miatt. Fennmaradt az ellenséges viszony a néhai Bruno Walterrel és Herbert von Karajannal: nyilvánvalóan a legkevésbé sem törődött vetélytársainak hírnevével. A Starkerral interjút készítő Stephan E. Rubin szerint Starker saját magát a világ csellistái között Pierre Fournier és M. Rosztropovics kategóriájába, vagyis a ranglétra legfelső fokára helyezte. Ezzel a véleménnyel egyetért majd azok többsége, akik hallották már Starker János kivételes előadásait. A Rubinnak elmondottakat így folytatta: „Profinak tartom magam,

Starker János csodagyerekként került be a budapesti zeneakadémiára, Schiffer Adolphhoz. Tanulmányait 1939-ben fejezte be. A háború után a budapesti operaház és a Budapesti Filharmoniai Társaság zenekarának vezető csellistája lett. 1946-ban hagyta el Magyarországot. 1948-ban az Egyesült Államokba költözött, ahol a Doráti Antal vezetése alatt álló Dallas Symphony Orchestra, majd 1949-től a Reiner Frigyes irányításával működő New York-i Metropolitan Opera zenekarának vezető csellistája lett. Amikor 1953-ban Reiner Frigyes a Chicago Symphony Orchestra zeneigazgatója lett, Starker is itt kezdett működni szólócsellistaként. 1958-ban Bloomingtonba (Indiana) költözött, és élete végéig ott élt. Az Indiana University Jacobs School of Music professzora lett, de közben sokat koncertezett a világ minden táján.

és nem engedhetem meg azt a luxust, hogy rosszul játsszak, még akkor sem, ha például nem érzem jól magam... Ami zavarólag hat a közönségre az, amikor valaki a pódiumra lép és láthatóan mindent kiad magából azzal, hogy ide-oda dobálja magát. Borzasztóan sok ember rajong érte és el van ragadtatva tőle. Ennek semmi köze a zenéhez, de ezek az emberek megkapják, amiért jöttek: a szórakoztatást. Kár, hogy nem tudnak különbséget tenni a mulattatás és a művészet között.”

Starker János Barcelonában tartott cselló-szemináriumáról Edward Sainati tudósított a „The Strad”, 1989. évi júliusi számában. Ennek a csaknem három évtizeddel ezelőtt megjelent írásnak a közreadásával szeretnénk most méltóképpen emlékezni rá.

Szeminárium

A barcelonai csellószeminárium kezdetén Starker János kijelentette, hogy nem tartja megfelelőnek a „mesterkurzus” kifejezést. „Nem szeretem ezt a szót” – hívta fel a figyelmet. „Ezt inkább szemináriumként képzelem el, amelynek mindannyian a résztvevői vagyunk. Én magam nagyon keveset szeretnék játszani. Azért vagyok itt, hogy megvitassunk bizonyos zenei problémákat, és hogy lehetséges megoldásokat kínáljak ezekre.” De Starker képtelen volt rá, hogy csellistaként a háttérbe vonuljon. Egyszerűen nem tudta megállni, hogy személyiségével ne tartsa kezében a helyzetet. Szinte mágikus hatása volt annak, ahogyan kiapadhatatlan változatossággal, elsöprő módon és fáradhatatlanul irányította rá megoldásra irányuló eszközeit végül egy speciális célra, amit aztán mindenki megértett, aki odafigyelt, aki hallgatta őt. Minden, ami vele kapcsolatos, magán viseli utánozhatatlan személyiségének bélyegét. Melyek a jellemzői pedagógusként ennek a tüneményes csellistának? Harapós ember, ami nála már szinte a tiszteletlenség-

gel határos. Élénk, energikus hivatkozások összegzése, amellyel alátámaszt egy zenei előadással kapcsolatos részletet; bizonyos humorérzék, amivel lelohasztja a beképzeltséget vagy csökkenti a túlzott komolyságot, és végül, zenei és intellektuális értelemben, annak az egész sor valaminek a – legalábbis a kezei által történő – megragadása, amely magába foglalja a csellózás művészetének szélesre táruló világát. Starker nemcsak a Bach-szvitéről beszélt, a fél tucat versenyműről, a cselló „földrajzáról”, a múlt és a jelen karmestereiről és csellistáiról, de még jóslatokba is bocsátkozott, hogy valószínűleg milyen irányba fejlődik a csellótechnika a 21. században. Olyan érdekes fogalmak, mint a „mogyorókrém és vaj” kérdés, az „autóstoppos” hasonlat, a „harc a szörnyeteggel”, valamint az „és” fontossága mindvégig ott tartotta a hallgatóságot a Conservatorio del Liceo hangversenytermében, amely szüntelenül figyelve, elbűvölt várakozással töltött ott kilenc órát, három napon át. „Vannak, akik azt mondják rólam, hogy nagy „kórmeghatározó” (diagnosztika) vagyok” –, mondja, amint éppen helyet foglal a pódium jobb olda-

lán. „Nem vagyok biztos abban, hogy ez így van”. Én csak megpróbálok információt adni azokról az előadásmódokról, amelyek bizonyos fajta zene-művekre vonatkoznak, és igyekszem megoldást kínálni olyan problémákra, amelyek valószínűleg általánosak.” A téma tárgyalását rövid ismertetéssel kezdte. „Néhány alapvető dolgot minden növendéknél megvizsgálunk. Jól ül-e a növendék? A balkar és a jobb oldal megfelelően működik-e? És közben mi történik zenei szempontból? A cél annak elérése, hogy a hangszer a csellista részévé váljon. Azt akarjuk, hogy a játékos játsszon a csellón és ne a cselló a játékoson.” Kicsit zavarba jött az ember, amikor felmérte a problémák megoldásának az esélyeit. „Az emberek azt szokták mondani, hogy néha csodákra vagyok képes. Nos, én ebben nem vagyok biztos. Azt viszont tudom, hogy majdnem mindenkinek jobban sikerül, amikor egy részletet már másodszor játszik el.” Úgy tűnik, néhány alapelv irányítja minden téren Starker csellózásról vallott elképzelését. Ezek közé tartozik a folytonos átmenet a feszültség és kiengedés, a megelőlegezés és a késleltetés között. (Ezek a fo-

galmak akkor lettek világosak, amikor néhány növendék alávetette magát az általa végzett, alapos vizsgálatnak.) Senkit sem csapott be. Starker – miközben fejét kissé oldalra billentette, és bal kezét csípőjére tette – kitartóan figyelte a tizenöt nyugtalanul fészkelődő, félelemmel vegyes tisztelettel bámuló csellistát, akik felmentek a színpadra. Nagyjából ugyanannyi ideig foglalkozott mindenkivel, még azokkal is, akiknél a tehetség jelei nem igazán mutatkoztak. Ez a részrehajlás nélküli nagylelkűség elsődleges jegye jellemének – ami időről időre előbukkant –, annak a mindennek az alapját képező humanizmusnak, ahogy azokhoz fordult, akik a vonós hangszer nehézségeivel küzdenek. Könnyörtelenül tapintott rá a problémákra, és irgalmat nem ismerő boncolásnak vetette alá a résztvevőket, de közben bátorította is őket, hogy érezzék, ők is részei a csellisták nagy közösségének. „Aki barátja a csellónak, az automatikusan az én barátom is” – mondta. Starker nem karosszékből tanít. Jelentős fizikai energiát fejt ki tanítás közben, amikor például gyorsan felkapja Gofriller csellóját, hogy bemutasson valamit, vagy amikor átmegy a színpad másik oldalára, hogy megfogja a növendék jobb kezét, vagy kezével a tanítvány két vállát megragadva jelzi a zene lüktetését, ha a tanuló nem érzékeli pontosan. Amikor szükséges, felüdítő tornagyakorlatokat mutat be a közönségnek, hogy „visszanyerjék egyensúlyukat”, és megmutatja, hogyan kell a játék során feszültséget keltetni, és azt a kellő pillanatban feloldani. Hogy bemutassa a rossz testtartás kontraproduktív hatásait, a mintegy ötven fős hallgatóságnak ebben a testtartásban kellett lengetni a karját, majd miután leültek, felszólította őket, hogy ebből a kényelmetlen helyzetből próbáljanak előre szökellni! De a legizgalmasabb a csellójátéka volt. Néma ámulattal töltötte el a közönséget, amint tökéletes biztonsággal, tévedhetetlen memóriával hirtelen bele-

vágott egy versenymű vagy szonáta közepébe. Már a gyors futamok sebessége, és a hangképzésben megjelenő finom árnyalatok is igen látványosak voltak, főleg amikor játékát megjegyzésekkel kísérte, vagy énekével a zenekari kíséret dallamívét idézte fel, így buzdítva a növendékeket. Mivel megjegyzései több témakört is – a vonós kart, a balkezet és az általános tudnivalókat – érintettek, hasznos lehet, ha ezekről részletesebben is szólnunk.

A vonós kéz

Starker ráhelyezte kezét a vonó mindkét végére, felemelte, majd előre lépett a pódiumon. „Ennek a súlya csak 80 gramm, de bizonyos esetekben úgy érezzük, mintha 80 font (mintegy 36 kilogramm) súlyú lenne” – mondja. „A vonó fő feladata, hogy átvigye az erőt, amit a kartól kap, miután ez az erő a vállakból hat lefelé és vissza, a húrokon át a csellóba. Ezért fontos, hogy úgy tartsuk a vonót, hogy elősegítsük az erő átvitelét, és ne akadályozzuk azt. Ellenzem a vonófogás-kifejezést azzal kapcsolatban, hogyan tartsuk a vonót” – folytatja. „Lényegében nem fogjuk. Természetes módon tartjuk, az ember nem préseli össze az ujjait, és nem szorítja erősen a vonóhoz a hüvelykujját.” Visszahúzza a vonótól a középső ujját. „Látja, semmi gond a vonótartással, akkor sem, ha a levegőben tartom az ujjamat. Ehhez nem kell az összes ujj.” Leteszi a vonót az asztalra, fel emeli mindkét karját, ujjait összeszorítja, mint a macska a mancsát, amikor támadni készül. „Csinálunk bármit is az életben, amikor kezünket ebben a helyzetben tartjuk?” – kérdezi. „Természetesen nem. Nem vagyunk szörnyetegek, mégis vannak, akik ezt a szörny-fogást használják a vonófogáshoz. És azt hiszik, hogy így ellenőrzésük alatt tarthatják a vonót.” Starker visszamegy csellójához, és cigarettáért nyúl. De nem gyújtja meg, hanem ismét kezébe veszi a vonót,

jobb keze két középső ujjá között tartva a cigarettát, és elkezd játszani. „Ez a biztos módja annak, hogy az ember nem szorítja össze a jobb kéz ujjait. Kell tudnunk úgy játszani, hogy közben ne sérüljön meg a cigaretta.” A közönség erre persze nevetni kezdett, de Starker ezzel elmondta a lényegét. Az ilyen fajta komikus, fizikai eszköz által történő illusztrálás egyike azon pedagógiai fogásoknak, amelyeket Starker gyakran és hatásosan alkalmazott. Figyelmeztetett egy fiatal lányt – aki Cassadó „Requiem-ros”-át adta elő – arra a rossz szokására, hogy a vonót a legfontosabb pillanatban emeli el a húrról. „Így a hang elveszti az erejét. Túlságosan odafigyel a bal kézre, és elfelejtkezik róla, hogy igazi hangot képezzen a vonóval.” Megfogta a lány vonójának a hegyét, és miközben azt lefelé nyomta a húr irányába, arra kérte, próbálja legyőzni az ellenállást, és képezzen hangot. A hangerő hirtelen megnőtt. Utána mondta, hogy folytassa a vonózást, és képzelje el, hogy még mindig a kezében tartja a vonójának a hegyét, és lefelé nyomja a húrta. A hangerő továbbra is megmaradt, és a hang lélegezni kezdett. A boldog hirtelenkedés ült ki a lány arcára. Starker hangsúlyozza a kör vonalát követő, a mozgást átvivő, ingaszerű vonózás fontosságát. Nem kell teljesen vízszintesen húzni a vonót. Kör alakra kell gondolni. A legato-játéknál a felkarnak folyamatos mozgást kell végeznie a vonás befejezéséig. De ezen a ponton még nem kell leállnia a felkarnak, és teljesen az alsókarrá bízni a mozgás folytatását. Ebben az a döntő, hogy a vonóhúzás kapcsolódásának mindig simának kell lennie. „Hogy sima legyen a váltás, ehhez előre meg kell tervezni annak irányát. Például a kápánál kiengedjük a nyomást, és úgy kezdjük lefelé húzni a vonót, hogy még tovább folytatjuk a felfelé vonást. Mielőtt váltanánk, a legvégén egy kicsit több időt hagyunk a vonónak, mint amit egyébként elképzelünk. A vonónyomás ekkor

alig észrevehetően csökken, a vonó szinte kezdi elhagyni a húrt. Viszont ha jobban késleltetjük a váltást, mint ahogy azt előkészítettük, akkor ebből nem legato-, hanem inkább marcato-vonás jön létre. Ismét láthattuk, milyen fontos, hogy különbséget tegyünk előkészítés és késleltetés között. De Starker vonóhúzási elemzése nem korlátozódik arra, hogy mi történik a kápánál és a csúcsnál. Közben húzzuk a vonót, valójában változik a nyomásból adódó feszültség is, attól függően, hogy a vonó melyik részénél tartunk. Mindannyian tudjuk, hogy nem egyforma intenzitással kell húzni a vonót a kápától a csúcsig. Közben fokozatosan változik a jobb kar helyzete is. Nagyon fontos, hogy tudatában legyünk annak, hogy váltáskor a feszültség és erő húrra történő átvitele csak úgy lehetséges, ha vonóhúzás közben a jobb kar teljesen szabad és ruganyos. És hadd hangsúlyozzam ismét, nem szabad gátolni ezt az erőátvitelt azzal, hogy erősen fogjuk a vonót. Starker nagy figyelmet fordít a vállakra is. „Most húzzuk fel vállainkat, és képzeljük azt, hogy így játszunk – mondja, s közben mutatja is a közönségnek. Figyeljük meg, hogy az erő így kimegy a csellóból, ahelyett hogy bele menne. Gyakran ez történik akkor is, amikor idegesek vagyunk. A hátunkban és a vállainkban feszültség keletkezik, ami gátolja az erő átvitelét. Ez egyben fárasztó és kényelmetlen is. A csellójáték egyik fontos alapelve – és ez vonatkozik mindenre – , hogy ha közben nem érezd magad kellemesen, akkor valami nem működik jól. Ezt mindig számításba kell venni.” Miután ismét direkt módon, fizikai példával támasztotta alá véleményét, ismét kényelmetlen karmozgást kért a közönségtől, feszültségtől terhelte, púpos, összegörnyedt háttal. „Nem árt ez önöknek? Azért ne mondják, hogy szadista vagyok. Minthogy magam is csinálom, és együtt szenvedek önökkel, lehet hogy tényleg mazohista vagyok” – mondja csipkelődő szellemességgel.

Miután az egyik fiatalember felületes, változatlan egyformasággal húzta a vonót le és fel a Saint-Saëns a-moll koncert első tételében, Starker elmondta nekünk „földimogyoró-vaj” elméletét. „Először is képzeljük el, hogy van bizonyos mennyiségű folyékony vaj a jobb kezünkben, és be akarjuk vajazni vele a bal kezünket. A műveletet a megfelelő mozdulattal be is mutatta. „Könnyű megcsinálni, nem? Szinte alig történik nyomás, csak egy kicsit megdörzsöljük. Most tételezzük fel, hogy mogyorókrémet tettünk a jobb kezünkbe. Kenjük rá a bal kezünkre. Keményebben kell megdolgoznunk érte, nem? Nos, amikor húzzuk a vonót a húrokon, gondoljunk a mogyorókrémre, és ne a folyékony vajra. Különböző nem tudunk érintkezésbe lépni a húr csupasz felületével.” A növendék megértette az elgondolást, és legalább egy ideig határozott hangképzéssel kezdett csellózni. Természetesen ez a „felfedezés” csak kemény munka és koncentráció árán válhat játéknak marandó részévé. Ebben az volt az igazán lenyűgöző, hogy milyen gyorsan sikerült megértenie Starker útbaigazítását. Starker finomabb, bonyolultabb dolgokat is mutatott a vonótechnikával kapcsolatban. A legtöbb növendéknek alapvető technikai problémái voltak, azomban ezeket a művészi tökéletesség szempontjából nem lehetett mellőzni. Az egyik leány egyhangú, prózai módon szólaltatta meg azokat a mély hangokat, amelyek Fauré „Elégie” című darabjában a zongorakíséret éneklő dallamát kísérik. „Itt próbáljon erőteljesebb pianót kell játszani” – mondta Starker, és ezúttal kifejezetten olyan kérdésre tért rá, amely valóban a zenei előadás és a vonókezelés témakörébe tartozik – „de ön itt csak a piano mértékére gondol. Az igazság az, hogy a piano minőségi és nem mennyiségi kérdés. Csináljon valamit ezekből a hangokból, ezeknek hallhatóvá kell válniuk. Egy kis vibrató-színezetet és vonó-hangsúlyt kell nekik adni (már

megint a feszültség és elengedés esete!). A mély hangoknak kifejezően kell megszólalniuk, különben unalmasnak tűnnek.” „Nem szeretem ezt a versenyművet, soha nem játszom” – mondja Starker, amint félig tréfásan átadja a Kabalevskij-versenymű zongorakíséretét a zongoristának. „Remélem, továbbra sem fogok „beleszaladni”, de hát most itt van, pedig a legkevésbé sem vártam. Miután végighallgatta a harmadik tételt, visszament a legelső hanghoz. Ismét a vonóvezetés volt soron. „Soha ne kezdje túl gyorsan. Ne használjon az első hangra túl nagy vonósebességet. Még ha izgatott is az elején, és hajlamos gyorsan húzni a vonót, ne hozza ezt a közönség tudomására egy sebtében megszólaltatott, kiegyensúlyozatlan kezdéssel. És ne felejtkezzen meg az inga mozgásáról, amikor elkezd vonózni. Ne csak vízszintes irányú vonóvezetést alkalmazzon. „Van még egy dolog” – folytatja. Ne teljesen egyenesen érkezzen a vonó a húrba. Ez nem légicsapás! A vonóhúzás mozdulatának már az első pillanatban olyannak kell lennie, mint amikor a repülőgép sima leszálláshoz készül” (közben kezével a repülőgép mozgását érzékelteti). „Ne úgy, mint amikor a helikopter fentről lefelé ereszkedik”. Starker a darab kezdetén szabadon ívelő, kiviruló hangot akar, mozgásba lendülő vonóval, és nem elmázolt, elgyötört hangot. Egyszerű, de igen célravezető tanácsot adott egy leánynak, aki Vivaldi e-moll szonátájának előadását teljesen lerontotta egy jellegéből kiforgatott gyors tétellel. „A hangok egyenetlenül szólalnak meg, mert nem a vonó azonos részén, nem azonos vonóhosszal játssza azokat. Ne felejtse el, hogy az azonos értékű és karakterű hangokat – különösen a spiccato-játéknál – azonos vonóhúzással kell megszólaltatni. Arra kérte a leányt, menjen kicsit a vonó közepe felé, és alkalmazzon könnyed vibrató hangsúlyokat, így tartva a ritmust ellenőrzése alatt. Ez mindjárt javulást eredményezett.

Bal kéz

„Ne legyünk túl szigorúak a szabályokat illetően, amikor a bal kéz fekvéshelyzeteit tanítjuk” – jelentette ki Starker. „Úgy gondoljuk, hogy mindig az első fekvés a legkönnyebb, utána talán a negyedik, aztán a második és a harmadik, aztán eljön a nap, amikor szólunk a növendéknek, hogy most már megpróbálkozhat első hüvely-fekvésben játszani. Én ezzel nem értek egyet.” Elhallgatott, majd szavait jól átgondolva, így folytatta. „A hüvely-fekvés valóban természetesebb és lazább ujjmozgást tesz lehetővé, mint a többi fekvés”. Felkapta csellóját, és bal kezét az A-húrra helyezte, első fekvésben. „Igazán kényelmesen tud játszani a kar, ha ide helyezzük az arcunk alá? Természetesen, a hüvely-fekvésben a hangok közötti távolságok kisebbek, viszont így kényelmesebb a játék. Én hiszek abban, hogy amint lehet, a növendék játsszon minél többet itt fent. Nem kell ezt kockázatos vagy veszélyes területként kezelni.” Könnyedén futtatja végig ujjait a csellón megszólaló flageolett-hangon, a különböző fekvésekben. „Figyeljék meg, milyen kedvesen, kellemesen szólnak ezek a hangok. Élvezzük ezt a fajta játékot. Árad belőlük a friss levegő.” Később, amikor egy másik növendéknek adott tanácsot, a bal kéz ujjai által bezárt szögek közti különbségre mutatott rá. „Két alaphelyzet van, ha az ujjainkat a fogólapra helyezzük. Az első a fogólapra merőleges, másik a megdöntött helyzet. A merőleges helyzetet általában az alsóbb fekvésekben használjuk, a megdöntött helyzetet – a hegedűsük kezéhez hasonlóan – pedig természetes módon alkalmazzuk, amikor hüvely-fekvésbe megyünk át.” Ismét a rá jellemző, jól felépített elemzés következett. „Gondolják meg, mennyivel több húsréteg áll rendelkezésünkre, amikor merőleges helyzetben, függőlegesen tartott ujjal játszunk. Most döntsük meg az ujjunkat. Figyeljük meg, hogy most csak az

ujjhegy oldalán lévő húspárnát használjuk. Ez fontos különbség. A jó csellista mindkét helyzetben egyformán jól tud játszani. Például a C-húron különösen szükségünk van a húsrétegre, ezért az ujjat merőleges helyzetben kell tartanunk. A ferde helyzetben azonban az ujj kisebb felülete kerül a fogólapra, ezért egészen pontosan kell odahelyeznünk. Kicsit nagyobb veszéllyel jár ez a játékmód. Az ujjnak bele kell billentenie a hang helyének a középpontjába, és az intonációnak tisztának kell lennie – hiszen az ujjat nem tudjuk ide-oda forgatni, a hang központi magja körül.” Starker igen fontos kérdést hozott ekkor szóba: „Ha visszakerülünk az alsóbb fekvésekbe, ahol az ujjak merőlegesen helyezkednek el, és utána magasabb fekvésbe kell felmennünk (ahol meg kell dönteni az ujjakat), az ujjaknak már a fekvésváltás előtt megdöntött pozícióba kell kerülniük, tehát nem a felmenetel közben, vagy a felérkezés pillanatában. Gyakorolnunk kell a döntött ujjtartást, hogy játékunk gyakorlatilag a hangszer minden részén biztos legyen.” Starker több tanácsot is ad a fekvésváltáshoz. „Amikor felmegyünk egy magas hangra, ezt ne azzal az érzéssel tegyük, hogy fel kell nyúlnunk oda. Csak arra gondoljunk, hogy eljussunk a hangra. Kicsit olyan ez, mint amikor a helikopter leérkezik felülről. Amennyire lehet, kerüljük azt az érzést, hogy valamit el kell érünk. Hogy hová érkeznünk, ennek meghatározását bízzuk a hüvelykujjra. Ez még az alsó fekvésekben is fontos. A fekvéshelyzetet megtalálásához a hüvelykujj ad segítséget. Ha H-hangot játszunk az A-húron, első fekvésben, és utána Fisz-re akarunk felmenni, harmadik fekvésbe, ne valamiféle „túrázásként” éljük meg azt, hogy az 1. ujjról megérkezünk a 4. ujjra. A mozdulat közben képzeljük azt, hogy 1. ujjról 1. ujjra érkezünk, bár a következő hangot a 4. ujjal fogjuk játszani. Ugyanez igaz a nagyon magas fekvésekre is. Fekvésből fekvésbe, és

nem egyik ujjról a másikra kell elmozdulnunk.” Starker arra biztatja a növendékeket, hogy intonációjukat könnyörtelenül ellenőrizzék. „Még ha csak egy hangot játszunk is, gondoljunk arra, hogy az része egy kettősfogásnak, vagy egy akkordnak. És kezünknek mindig készen kell állnia kettősfogások megszólaltatására.” Egyszerű, igen kézenfekvő próbát javasol az intonáció ellenőrzésére. „Amikor gyakorolunk, az üres húrok és a harmonikus felhangok segítségével állandóan ellenőrizzük a hangmagasságot. Ha kristálytisztán játszunk, a cselló csengőbben, fényesebben fog szólni, mert ilyenkor a sok felhang is rezgésbe jön.” Előírta a kettősfogások intenzív gyakorlását is. „Amikor tisztán játszunk kettősfogásokat, több dolgot csinálunk egyszerre. Megtanuljuk a fekvések pontos elhelyezkedését; tökéletes hangot képezünk és legalább két üres húr segítségével állandóan ellenőrzés alatt tartjuk a bal kezét. Mindez nagyon fontos. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy csak az egyik húron lévő ujjunkra gondoljunk.” Ugyanezeket az alapelveket alkalmazza a hüvely-fekvésekre is. „Van egy arany szabály a hüvely-fekvésekre” – magyarázza. „Mindig készen kell állni az oktáv-játékra!” Mindegy, hogy éppen hol helyezkedik el a kar, ha a hüvelykujj pontosan a helyén van, ez azt is maga után vonja, hogy az oktávot gyorsan meg tudjuk szólaltatni.” Kicsit később az egyik növendék egy alacsonyabb hüvelyk-pozícióban játszó futamokból álló részlettel küszködött. „Íme az autóstoppos-probléma tökéletes esete” – jegyezte meg Starker. „Az autóstopposok nagyon jól tudják felfelé mutatni a hüvelykujjukat. És így tesznek azok a csellisták is, akik nincsenek tudatában, hogy a karjuk milyen pozícióban van. Mint tudjuk, a hüvelykujjra kell alapoznunk – ez az egyetlen megbízható helymeghatározó tényező. Ha a hüvelykujj a levegőben van, mindjárt látni lehet, hogy nincs kapcsolatunk a fogólappal.”

Annak ellenére, hogy erősen kontrollálni kell a fekvéshelyzeteket, újra megismétli, hogy a minimális feszültség elérésére kell törekedni, és ez alól csak a játékban lévő ujj a kivétel. „Nyomási feszültség csak az éppen játékban lévő ujjban legyen. A többi ujjnak játékpozícióban kell maradni, de szabad állapotban. Két fajta bal-kéz-funkció van – az egyik amolyan zongorázó pozíció, amikor emeljük és ejtjük az ujjakat, ahogy a zongoristák teszik a gyors futamoknál, a másik pedig a sostenuto- és cantabile-játék. A tenyerünkben feszültséget keltünk, és ezt annak az ujjnak továbbítjuk, amelyik használatban van. A kéz többi része feszültségmentes marad. Innen az elképzelés, hogy feloldjuk a játszó ujj feszültségét, és fokozatosan továbbítjuk azt a következő ujj felé. Ezzel megint csak a feszültség és az elengedés alapkérdésébe szaladtunk bele. Fontos a bal karban a fekvésváltások megfelelő időzítése is, különösen akkor, ha másik húrra váltunk át. Mielőtt átmegyünk, a bal kéznek már ott kell lennie. Különben vézna, vagy vijjogó hangot kapunk, és ilyenkor sok csellista azt hiszi, hogy az ujjak ügyetlensége miatt történik ez, pedig egyáltalán nem erről van szó. Ha a váltást egy pillanattal korábban elvégezzük, a probléma rögtön megoldódik. Próbálja ki, és látni fogja.”

Általánosságok

Starker a lényeges zenei dolgok széles skáláján eredeti és kissé provokatív módon haladt végig. „Ön nem érzi a leütést és a felütést” – figyelmeztetett egy meglepett fiatal francia csellistát, aki nem boldogult Schumann csellóversenyének első frázisaival. A ritmus nehézkes volt. És hasonló figyelmeztetést kapott az a fiatal is, aki a Saint-Saëns csellóverseny lefelé tartó, első futamában nem a megfelelő helyre tette a hangsúlyt. „Nem hallom azt, hogy „és” – jegyezte meg Starker. Nem igazán érzem, hogy hol tart a ritmusban. Nincs tudatában az „és”

fontosságának.” Ezzel annak az összekötő elemnek a fontosságára utalt, ami nagyon fontos, amikor egy új frázist mutatunk be, vagy érzékelte-tünk egy zenei vonalat. Újra meg újra az „és” szót kiáltotta, egyik karját hevesen lefelé lendítve, így ösztökélve a növendéket, hogy utána azonnal indítsa el a frázist. „Nem jöhet igazán határozott ütés, ha nincs előtte „és”. Majd szövevényes magyarázatba kezdett az agogikus játékról, először azt fejtve ki, hogy mit ért ezalatt. „A ritmika ne legyen merev. Érezze magát szabadnak egy ütemen belül. Emlékezzen rá, nem szabad hagyni, hogy vontatott legyen a tempó. Ne felejtse, hogy mindig, amikor az ütem elejét határozottan hangsúlyozza, utána az ütemen belül már változatosan kezelheti a ritmust, a következő ütemsúlyig.” Starker ennek az alapelvnek a szemléltetéseként eljátszott néhány részletet, szépen, finoman megformálva. (Az olvasónak meg kell hallgatnia felvételtől előadásában a Dvořák csellóverseny Adagio tételéből a 16-18. ütemet, amely elbűvölő, jellegzetes példája agogikus játéknak.) Miután egy nagyon muzikális fiatal eljátszotta a Dvořák koncert 2. tételét, Starker megkérdezte a közönségtől: „Miért veszít erejéből a hang a vonó felső részén? Miután teljes csend lett, várt még néhány másodpercet, majd a következő magyarázatot adta. „Azért, mert a térdeivel nem ad támaszt a csellónak. Nem uralkodik a hangszer felett.” Amikor a D-húron játszott, megmutatta, hogyan lehet szert tenni további energiára azáltal, hogy átad egy kis nyomóerőt a csellónak, és közben nem hagyja, hogy a hangszer kissé elmozduljon ennek az erőnek a forrásától. Elfordítja testét a C-húr irányába. Most a jobb térdrel adok támaszt. Figyeljék meg, mennyivel teltebb lesz a hang.” De egyben figyelmeztet is: „Ügyelnünk kell arra, nehogy letompítsuk a cselló hangját a térdünkkel vagy a lábunkkal. Ha lefedjük a hangszer alapját, ezáltal értékes rezonáló felületet kapcsolunk

ki. Térdeink a cselló pereme révén adnak támaszt, nem pedig falapok által.” Annak érdekében, hogy a csellista növendékek éneklő hangot fejlesszenek ki – miközben egyik húrról, vagy egyik hangfekvésből a másikba mennek át – tett még egy fontos megállapítást. „Az éneklő hangot belülről kell hallani.” Lírai részleteket játszott mind a négy húron. „Most basszus-hangot hallunk; most baritont, és itt fenn az A-húron tenort és szopránt. Ezek hangjai sajátságok, amelyeket el kell képzelnünk és igyekeznünk kell élni ezekkel.” Önbizalmat adott az egyik csellistának, akinek a vonója remegett az izgalomtól. „Az első, amit most kérdezni fog tőlem, hogyan szüntesse meg a remegést! Ahogyan más esetekben is történik, az idegességet is a rossz irányba ható feszültség okozza. Megfeszülnek a váll- és hátizmok, gátolják az energia és az erő átvitelét, és a vonós kéz nincs kontroll alatt. Lazítsa el izmait és engedjen szabad utat az energia áramlásának. *Csináljon valamit*, ha ismét elfogja ez a fajta idegesség. Ne csak fohászkodjon és remélje, hogy magától el fog múlni. Felemelheti a lábát, és dobbanthat egyet (persze ritmusban), vagy tehet az ütem elején egy erőteljes, lefelé irányuló fej-mozdulatot. Ha csak rövid időre is, de ez segíteni fog. De tudja – folytatta, jellegzetes humorával oldva a helyzet drámaiságát –, én is ideges vagyok, és főleg akkor, amikor saját magamnak játszom. Mert ismerem magam, hogy mennyire kritikus vagyok!”

Mindegyik növendéknek volt valamilyen technikai problémája, ezért Starker nem tudott több figyelmet szentelni a zenei előadásnak. De mégis megragadta az alkalmat, hogy néhány friss, meggyőző magyarázatot fűzzön Bach zenéjének előadásához, miután az egyik növendék eljátszotta a 4. szvit Prelúdium tételét. „Kitűnő volt az intonáció, igaz?” – kezdte. „Nagyon szépen játszott. Ennek a szvitnek az előadásánál valódi hátránnyal kell megküzdennünk –

Esz-dúrban van! Egyike a legnehezebb hangnemeknek. Tudja miért? Mert mindig tökéletesen kell benne intonálnunk. Ebben a hangnemben sok az „élettelen” hang, és gyakorlatilag nincsenek olyan felhangok, amelyek segítenék az intonációt. Mit tehetünk hát? Kicsit többet kell vibrálnunk, de főleg – és ez önnek meglepő lesz – meg kell próbálnunk a harmonikus felhangok használatát! Ennél a prelúdiumnál megváltoztattam az ujjrendet. Amikor nehézség nélkül megoldható, most harmonikus felhangokat használók.” Elkezdte játszani a tétel első szakaszát, megkeresve a G-húron megszólaló, harmonikus G-felhangokat, bár ezt a részt a D-húron szokás játszani. A cselló hangja most szabadabban csengett ki, és a prelúdium gyakran tapasztalható, fárasztó nehézkessége eltűnt. „Tehát akik az én Bach-kiadásomat használják, emlékezzenek rá, hogy ennél a prelúdiumnál megváltoztattam a szemléletemet.” Következő javaslatából megint humora villant elő. „Néha, amikor ezt a prelúdiumot hallom, a kínai vízcsepegtető kínzás jut az eszembe! (Starker itt arra a módszerre gondolt, amikor hosszú időn keresztül, szabályos időközönként vizet csepegtettek a fogva tartott homlokára.) A lefelé tartó nyolcadokban – egyik úgy hangzik, mint a másik –, nincs semmi változatosság. Hát próbáljunk valamit másképpen csinálni.” Starker részleteket játszott a prelúdiumból, egyes hangokat egymáshoz kötve, minden ütemben másképpen, és ezzel egyenletes, sima jelleget és némi líraiságot kölcsönzött a műnek. „Nem sokkal szebb így?” Starker, akinek sokan csodálják igen összerendezett, logikus és intellektuális megközelítését a vonós hangszerjátékhoz, előadói kérdésekben nem tartja magát csálhatatlannak. „Gondolják csak végig, hányféle előadásban hallottuk már Bach szvitjeit. És mindegyiknek van valamilyen érdekes mondanivalója. Ne tiszteljük vakon az úgynevezett autentikus előadásmódot. Ha műkö-

dőképes egy bizonyos vonókezelés, egy ujjrend vagy előadásmód, miért ne fogadnánk el, ha egyébként illik a muzsika sajátos jellegéhez?” Nyomatékosan hívta fel a figyelmet alábbi megfigyelésére: „A Bach szvitek előadásánál el kell dönten, hogy egy bizonyos részletet melodikusan, vagy harmonikus megközelítéssel akarunk-e játszani. Vagy esetleg a kettő kombinálásával.” Starker rögtön belekezdett egy mű közepébe, és a vonózás, a ritmika és a vibrató megfelelő változtatásával érzékeltette a kétféle kiindulópontból adódó különbségeket. „A zeneművet egységekre kell felosztani.” Ezúttal csak a C-dúr szvit első és második ütemére összpontosítva azon tűnődött, hányféle módon lehet zenei egységgé formálni a hangokat. „Sokféle lehetőségünk van.” „Megkérdezte már valamelyik csellistától, mi lenne az egyetlen mű, amit magával vinne egy mesebeli lakatlan szigetre? – kérdezte, derűtséget keltve. „Az illető természetesen a Bach szviteket mondaná. Ez logikus. Az ember játszhatja őket akár 25 évig, mindig felfedez bennük valami újat. És ez a folyamat egyre tart. De tulajdonképpen nem is kell, hogy játsszuk ezeket a szviteket. Elég, ha nézzük a kottát, és a zenére gondolunk. Eszünkbe jutnak ötletek.” Az iménti ötlet ekkor ismét előkerült. „Nekünk csellistáknak nem kell semmilyen darabot vinnünk arra a lakatlan szigetre.” Kis szünetet tartott. „Mind a hat Bach szvit ott van a fejünkben, így van?” Egy 14 éves spanyol fiú Valenciából, Damian Martinez a Kabalevskij koncert egyik tételét játszotta. Már másodszor került Starker elé az általa nem kedvelt versenymű. De a fiatalember rendkívüli tehetsége – ő volt a legátütőbb tehetség a csoportban – már az első pillanattól nyilvánvalóvá vált. „Nos, itt van egy nagyon tehetséges fiú” – mondta Starker. „Könnyedén megcsinál olyan dolgokat, amire a nála idősebb csellisták nem képesek. Csak egy a gond. Attól tartok, hogy néhány év múlva eljön a Kabalevskij koncerttel Blooming-

tonba, Indiana államba! Utána komolyra fordította a szót. Ha ilyen tehetséggel rendelkezünk, mint ez a fiú, nem szabad, hogy csak úgy ünnepelessük magunkat. Ez nem az örömdézés pillanata. A tehetség nagyon komoly dolog, felelősséggel kell tekintenünk rá. Jól kell vele sáfárkodnunk. Nemcsak azt kell ellenőrizni, mit csinál egy tehetséges fiú, hanem azt is, hogy merre tart.” Ismét eltért a tárgytól, és elkezdett töprengeni a csellójáték jövőjén. „Azt hiszem, hamarosan elkezdjük majd a hüvelykujunkat a fogólap alá tenni, amikor felmegyünk magas fekvésekbe. Így többre leszünk képesek, ahogyan most a hegedűsök.” Eljátszott egy igen nehéz részletet a Hindemith versenyműből, egy lendülettel, igen gyors tempóban, fogólap alá tett hüvelykujjal. „Most próbáljuk meg ugyanezt a húrta támasztott hüvelykujjal, a hagyományos módon. Láthatjuk, hogy ez így nem játszható. A modern zeneszerzők arra sarkallnak majd bennünket, hogy fogadjuk el az újfajta ujjrakást. A folyamat tulajdonképpen már el is kezdődött.” Következő észrevétele meglepő volt, és néhány hallgatónak szinte leesett az álla a csodálkozástól. „Természetesen szükség lesz majd módosításokra magán a hangszeren is – a nyak újrafaragására, valamint a láb és a fogólap kisebb mértékű megemelésére!” A közönség nem akarta elengedni Starkert. A harmadik, utolsó napon a konzervatórium igazgatója, Ricardo Villanueva felállt, hogy segítsen összefoglalni a szeminárium tanulságait. Hangsúlyozta, hogy Starker a három napos kurzust sokkal inkább nagylelkűségből, és nem anyagi megfontolásból vállalta. A hosszú és hangos tetszésnyilvánítás már nem is lehetett volna nagyobb, amikor felvilágyozó előadásában végül elhangzott Kodály csellószonátája. De a taps ezúttal nemcsak játékának szólt, hanem Starkernak az embernek, akiben egysül a humanista, és a briliáns pedagógus.

Közreadta Rakos Miklós

Tisztelt Olvasónk!

Huszonhárom éve jelenik meg folyamatosan szaklapunk, amely eljut a magyar szimfonikus zenekarokhoz, zenei intézményekhez, könyvtárakhoz és azokhoz, akik érdeklődnek a zene iránt, de arra is kíváncsiak, hogy miként működik egy zenekar, milyen szakmapolitikai döntések befolyásolják azokat a teljesítményeket, amelyek révén egyre értékesebb és magasabb színvonalú hangversenyeken vehetnek Önök részt.

LEGYEN ELŐFIZETŐNK!

a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zene-művészek és Táncművészek Szakszervezetének közös szaklapja, amely a Magyar Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelenik meg

évi **6 ALKALOMMAL**

Éves előfizetőknek postaköltséggel együtt:
3500 Ft/év

Megrendelhető e-mailben:
info@zenekarujsg.hu

REGIONÁLIS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE

(A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagja)

1088 Budapest, Krúdy Gyula u. 15. III./40.
Elnök: Szabó Sipos Máté
Főtitkár: Horváth Gábor

Békés Megyei Szimfonikus Zenekar
Levelezési cím: Békés Megyei Szimfonikus Zenekar Közhazsnú Kulturális Egyesület
Békéscsaba 5600 Andrassy út 3.
Telefon: 20/4322-948
E-mail: uhrinviktor@freemail.hu
Honlap: www.beke-sszmf.hu
Művészeti vezető: Uhrin Viktor

Egri Szimfonikus Zenekar
Levelezési cím: Egri Szimfonikus Zenekar Kulturális Egyesület
Eger 3300 Knéich K. u. 8.
Telefon: 20/964-1518
E-mail:
Honlap: www.egriszimfonikusok.hu
Művészeti vezető: Szabó Sipos Máté

Gödöllői Szimfonikus Zenekar
Levelezési cím: Gödöllői Szimfonikus Zenekar Alapítvány
Gödöllő 2100 Ady Endre sétány 1.
Telefon: 30/546-1852
E-mail:
Honlap: www.gso.hu
Művészeti vezető: Horváth Gábor

Kaposvári Szimfonikus Zenekar
Levelezési cím: Kaposvári Szimfonikus Zenekar Alapítvány
7400 Kaposvár,
Rippl-Rónai u. 1/a. I. em. 6.
Honlap: www.kaposzsymph.com
E-mail: bela.kuti@gmail.com
Telefon: 06 20 535 1030
Képviselő: Kuti Béla

Karcagi Szimfonikus Zenekar
Daru Andrea (andicond@gmail.com)

Kecskeméti Szimfonikus Zenekar
Levelezési cím:
Kecskeméti Szimfonikus Zenekar
Hírös Agóra Kulturális és Ifjúsági Központ
6000 Kecskemét, Deák tér 1.
telefon: 06-20/3230-001
email: kszztitkar@gmail.com
gerhat.laszlo@gmail.com
Honlap: www.hirosagora.hu
Művészeti vezető: Gerhát László

Salgótarjáni Szimfonikus Zenekar
Tóth Tibor (igazgato_vaczi@starjan.hu)

Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar
Pro Kultúra Sopron Nonprofit Kft.
9400 Sopron, Liszt Ferenc utca 1.
www.prokultura.hu

Szabolcsi Szimfonikus Zenekar Közhazsnú Egyesülete
Székhely: 4400 Nyíregyháza,
Szent István u. 12.
mobil: 30 9656 453
E-mail: szabolcsiszf@gmail.com
Képviselő: Nagy Gyula

Váci Szimfonikus Zenekar Egyesület
Székhely: 2600 Vác, Konstantin tér 8.
Levelezési cím: 2601 Vác, Pf. 297
Telefon/fax: 06-27-314-893
Honlap: www.vszs.net
E-mail: vszs@invitel.hu;
vaciszf@gmail.com
Képviselő: Farkas Pál elnök

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Közhazsnú Nonprofit Kft.

Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1087 Budapest,
Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: info@bdz.hu • www.bdz.hu

Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrassy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Duna Szimfonikus Zenekar Duna Palota Nonprofit Kft.

1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
E-mail: duna.szf@dapalota.hu
www.dunaszimfonikusok.hu
Bérletvásárlás, jegyrendelés: Tel.: (+36-1) 235-5500

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: office@gyfz.hu • www.gyfz.hu

Kodály Filharmonia Debrecen

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: info@kodalyfilharmonia.hu
www.kodalyfilharmonia.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekar és Kottatár Nonprofit Kft.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Tel.: 411-6600 • Fax: 411-6699
E-mail: kovacs.g@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Rádió Zenei Együttesek Szimfonikusok-Énekar-Gyermekkórus

Cím: 1088 Budapest, Bródy Sándor u. 5-7.
Levelezési cím: 1037 Budapest, Kunigunda útja 64.
Telefon: 328 7078
E-mail: info@mrze.hu • www.mrze.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

1087 Budapest, Kerepesi út 1-5.
Levélcím: 1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar Nonprofit Kft.

3525 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488
E-mail: info@mso.hu • www.mso.hu

Óbudai Danubia Zenekar

1061 Budapest, Paulay Ede u. 41. I. em. 1.
Tel.: (+36-1) 373-0228, (+36-1) 269-1178
E-mail: info@odz.hu • www.odz.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7622 Pécs, Breuer Marcell sétány 4.
Tel.: (72) 500-320 • Fax: (72) 500-330
E-mail: info@pfz.hu • www.pfz.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: info@sso.hu • www.sso.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6720 Szeged, Széchenyi tér 9. Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102

E-mail: orch@symph-szeged.hu • www.symph-szeged.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar

5000 Szolnok, Hild tér 1
Aba-Novák Kulturális Központ
Tel.: (30) 9358-368
E-mail: info@szolnokiszf@gmail.com
www.szolnokiszf@gmail.com

Zuglói Filharmonia Non profit Kft. – Szent István Király Szimfonikus Zenekar

1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel.: (36 1) 467-0786

E-mail: rendezveny@zugloifilharmonia.hu
www.zugloifilharmonia.hu

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK
SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA,
A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

A szerkesztőség levelezési címe:
ZENEKAR MŰVÉSZETI BT.

1222 Budapest, Fenyőtoboz utca 6.
e-mail: info@zenekarujsg.hu
www.zene-kar.hu

Feladós kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomtatás: EPC nyomda

ISSN: 1218-2702

Az interjúkban és a kritikákban elhangzott véleményekkel és
kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

2017-ben is várjuk
szeretettel vásárlóinkat
üzletünkben és online,
megújult webshopunkon is!

fontrademusic.hu

1081 Budapest, Kiss József utca 14.

Telefon: +36 1 210-2790, +36 30 488-6622

Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9⁰⁰-17³⁰

Adams Alexander Alphasax Amati Bach Bags Berg Larsen BG Blackburn Buffet Crampon B&S Cannonball
Cherub Conn-Selmer Courtois D'Addario Denis Wick Dotzauer E. Schmid Eastman Edwards Francois Louis
Gard Gator Getzen Hammig Hohner Holton Hoyer Jody Jazz Jupiter Keilwerth King König & Meyer Kromat
Lebayle Leblanc Lorée Ludwig Majestic Manhasset Marca Marigaux Mateki Melton Miyazawa Muramatsu
Musser Navarro Neotech P. Mauriat Paiste Pearl Powell Premier Rigotti Roy Benson Sankyo Schagerl Schnei-
der Schreiber Seiko Selmer Silverstein Sonaré Steuer Straubinger Studio 49 Theo Wanne Trevor J. James
Vandoren Wilde + Spieth Wittner Yamaha Yanagisawa Zoom